

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

MAGISTRSKO DELO

**ANALIZA GIBANJA IN MIGRACIJ EVROKOVANCEV PO
PREVZEMU EVRA V SLOVENIJI**

Ljubljana, julij 2016

DAMJAN PULEC

IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisani Damjan Pulec, študent Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, avtor predloženega dela z naslovom Analiza gibanja in migracije evrokovancev po prevzemu evra v Sloveniji, pripravljenega v sodelovanju s svetovalcem prof. dr. Markom Košakom.

IZJAVLJAM,

1. da sem predloženo delo pripravil samostojno;
2. da je tiskana oblika predloženega dela istovetna njegovi elektronski obliki;
3. da je besedilo predloženega dela jezikovno korektno in tehnično pripravljeno v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, kar pomeni, da sem poskrbel/-a, da so dela in mnenja drugih avtorjev oziroma avtoric, ki jih uporabljam oziroma navajam v besedilu, citirana oziroma povzeta v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani;
4. da se zavedam, da je plagiatorstvo – predstavljanje tujih del (v pisni ali grafični obliki) kot mojih lastnih – kaznivo po Kazenskem zakoniku Republike Slovenije;
5. da se zavedam posledic, ki bi jih na osnovi predloženega dela dokazano plagiatorstvo lahko predstavljalo za moj status na Ekonomski fakulteti Univerze v Ljubljani v skladu z relevantnim pravilnikom;
6. da sem pridobil vsa potrebna dovoljenja za uporabo podatkov in avtorskih del v predloženem delu in jih v njem jasno označil;
7. da sem pri pripravi predloženega dela ravnal v skladu z etičnimi načeli in, kjer je to potrebno, za raziskavo pridobil soglasje etične komisije;
8. da soglašam, da se elektronska oblika predloženega dela uporabi za preverjanje podobnosti vsebine z drugimi deli s programsko opremo za preverjanje podobnosti vsebine, ki je povezana s študijskim informacijskim sistemom članice;
9. da na Univerzo v Ljubljani neodplačno, neizključno, prostorsko in časovno neomejeno prenašam pravico shranitve predloženega dela v elektronski obliki, pravico reproduciranja ter pravico dajanja predloženega dela na voljo javnosti na svetovnem spletu preko Repozitorija Univerze v Ljubljani;
10. da hkrati z objavo predloženega dela dovoljujem objavo svojih osebnih podatkov, ki so navedeni v njem in v tej izjavi.

V Ljubljani, dne 8. 7. 2016

Podpis študenta: _____

KAZALO

UVOD.....	1
1 ZGODOVINA GOTOVINE IN NJENA SEDANJA VLOGA.....	4
1.1 Zgodovina gotovine	4
1.1.1 Blagovni denar.....	4
1.1.2 Kovani denar	5
1.1.3 Papirnati in knjižni denar	6
1.2 Sedanja vloga denarja in gotovine	6
2 EKONOMSKE INTEGRACIJE IN EVRO	7
2.1 Ekonomske integracije v drugi polovici 20. stoletja	7
2.2 Evropska unija in Evropska monetarna unija	8
2.2.1 Evropska unija	8
2.2.2 Evropska monetarna unija.....	9
2.2.3 Uvedba evra kot gotovine	9
2.3 Prezem evra v Sloveniji.....	10
2.4 EMU danes	11
2.5 Zaokroževanje kovancev za 1 in 2 centa.....	12
3 SEIGNIORAGE OZIROMA SENJORAŽ.....	14
3.1 Definicija senjoraža.....	15
3.2 Teoretične opredelitve senjoraža	16
3.3 Senjoraž v državah članicah EU po uvedbi evra	17
3.4 Negativne obrestne mere	18
3.5 Razdelitev senjoraža pri evrobankovcih.....	20
3.5.1 Ključ za vpis kapitala ECB	21
3.5.2 Ključ za razdelitev bankovcev	22
3.5.3 Razdelitev prihodkov.....	22
4 OSKRBA TRGA Z GOTOVINO.....	25
4.1 Oskrba trga z gotovino v Evropski uniji	25
4.2 Oskrba trga z gotovino v Sloveniji	26
5 ANALIZA MIGRACIJE KOVANCEV	27
5.1 Predstavitev problematike migracija kovancev	27

5.1.1 Statistična analiza podatkov o migraciji evrokovancev, izdanih v državah evroobmočja.....	32
5.2 Migracija kovancev v izbranih državah članicah evroobmočja.....	35
5.2.1 Analiza migracije kovancev na Nizozemskem	35
5.2.2 Analiza migracije kovancev v Franciji	37
5.2.3 Analiza migracije kovancev v Nemčiji.....	40
5.3 Migracija kovancev v Sloveniji	43
5.3.1 Primerjava migracije slovenskih in ne-slovenskih evrokovancev v Sloveniji od prevzema evra leta 2007 do danes (marec 2016)	43
5.3.2 Analiza migracije kovancev v Sloveniji	47
5.3.3 Ocena izgube denarnih prihodkov (senjoraža) zaradi nesorazmernega uvoza kovancev v Sloveniji	51
5.4 Ocena razlogov za migracijo kovancev iz Avstrije	54
5.5 Ugotovitve in možne rešitve za negativno izdajo kovancev v Sloveniji.....	56
6 OPTIMIZACIJA OSKRBE Z GOTOVINO MED DRŽAVAMI ČLANICAMI EVROOBMOČJA	59
6.1 Harmonizacija plačilnih storitev v evrih (SEPA)	59
6.2 SEPA gotovina.....	61
6.3 Ureditev čezmejnega transporta gotovine in optimizacija oskrbe z gotovino med državami članicami evroobmočja	62
6.4 Komisija za ureditev čezmejnega transporta gotovine.....	63
7 PRIHODNOST GOTOVINE	64
7.1 Prihodnost gotovine kot plačilnega instrumenta.....	65
7.2 Vpliv finančne krize na gotovino v obtoku	70
7.3 Prihodnost gotovine v evroobmočju	72
7.4 Alternativne valute	73
7.4.1 Virtualne valute	74
7.4.2 Bitcoin.....	75
SKLEP	76
LITERATURA IN VIRI	78
PRILOGE	

KAZALO TABEL

Tabela 1: Monetarni prihodek kot odstotek BDP v državah Srednje in Vzhodne Evrope, ki so leta 2004 vstopile v EU (podatki v odstotkih BDP za obdobje 1995 – 1999).....	18
Tabela 2: Kapitalski ključ za Slovenijo od njenega vstopa v EU leta 2004 do zadnje spremembe kapitalskega ključa leta 2014	22
Tabela 3: Delež kovancev glede na število identificiranih kovancev z domačo nacionalno stranjo v obtoku znotraj posamezne države in ECB kapitalski ključ za izbrane države (podatki so za leto 2012)	30
Tabela 4: Primerjava deleža, ki ga ima posamezna država članica Evrosistema, s kapitalskim ključem iste države članice (podatki za marec 2016).....	31
Tabela 5: Primerjava deleža izdanih kovancev znotraj Evrosistema v izbranih državah s kapitalskim ključem istih držav (podatki za marec 2016)	36
Tabela 6: Pregled sprememb v številu evrokovancev v Franciji v obdobju marec – september 2002	38
Tabela 7: Migracija kovancev v Nemčiji izvedena na vzorcu kovancev identificiranih v 30 podružnicah DBB	42
Tabela 8: Vzorec kovancev od 2 evrov do 20 centov, pregledan v obdobju od januarja do marca 2016 v Banki Slovenije, ločen po apoenski in količinski strukturi glede na državo izdajateljico	45
Tabela 9: Vzorec kovancev od apoena 10 centov do 1 centa, pregledan v obdobju od januarja do marca 2016 v BS, ločen po apoenski in količinski strukturi glede na državo izdajateljico ..	46
Tabela 10: Analiza migracije kovancev v Sloveniji, izdelana na podlagi podatkov o porazdelitvi kovancev, identificiranih na vzorcu iz marca 2016.....	48
Tabela 11: Primerjava med dejansko izdajo kovancev BS in možno izdajo kovancev, ki bi jo lahko BS izvedla glede na svoj kapitalski ključ (podatki za obdobje 2011 – 2015).....	51
Tabela 12: Ocena možnega števila izdanih kovancev v Sloveniji, ocena stroškov kovanja ocena prihodkov od izdaje kovancev ter ocena denarnega prihodka iz naslova izdajanja kovancev od uvedbe evra do konca leta 2015	53
Tabela 13: Pomembnejši podatki za Brazilijo, Evrosistem, Južno Afriko in ZDA (podatki za leto 2010)	68

KAZALO SLIK

Slika 1: Organiziranost projekta evro	10
Slika 2: Scenarij prevzema evrogotovine	11
Slika 3: Obrestne mere (odstotek) na presežne rezerve bank pri centralni banki (januar 2014 – marec 2015).....	19
Slika 4: Gibanje deviznega tečaja EUR/USD v obdobju od januarja 2014 do aprila 2015.....	20
Slika 5: Delež gibanja kovancev za 1 evro nemškega izvora v Nemčiji od uvedbe evra leta 2002 naprej, ob upoštevanju letne rasti nemških kovancev v višini 4 % (nDD(0 %)) oziroma v višini 0 % (nDD(0 %)).	29

Slika 6: Primerjava deleža, ki ga ima posamezna država članica Evrosistema, s kapitalnim ključem iste države članice (podatki za marec 2016).....	32
Slika 7: Razsevni diagram za države evroobmočja, ki prikazuje dejanske deleže izdanih kovancev v teh državah v marcu 2016 (izraženo v odstotkih) in možne deleže izdanih kovancev glede na njihov kapitalni ključ (izraženo v odstotkih)	33
Slika 8: Razsevni diagram za izbrane manjše države evroobmočja, ki prikazuje dejanske deleže izdanih kovancev v teh državah v marcu 2016 (izraženo v odstotkih) in možne deleže izdanih kovancev glede na njihov kapitalni ključ (izraženo v odstotkih)	33
Slika 9: Nazorno prikazana razlika med državami članicami glede na os $y = x$, preračunano iz podatkov na Sliki 6	34
Slika 10: Primerjava deleža izdanih kovancev znotraj Evrosistema v izbranih državah s kapitalnim ključem istih držav (podatki za marec 2016)	37
Slika 11: Evrokovanci tujega (nefrancoskega) izvora glede na apoen v Franciji v obdobju od marca do septembra 2002	38
Slika 12: Delež evrokovancev pri v raziskavo vključenih osebah v Franciji, ki so imeli vsaj en tuj evrokovanec v denarnici (september 2002)	39
Slika 13: Evrokovanci tujega izvora glede na državo izdajateljico, najdeni v Franciji od marca do septembra 2002.....	39
Slika 14: Delež evrokovancev pri osebah vključenih v raziskavo, ki so imeli vsaj en tuj evrokovanec v denarnici (januar 2003)	40
Slika 15: Vzorec kovancev pregledan v marcu 2016 v BS in ločen po državi.....	44
Slika 16: Vzorec kovancev pregledan v marcu 2007 v BS, ločen po državi izdajateljici	46
Slika 17: Vzorec kovancev pregledan v marca 2008 v BS, ločen po državi izdajateljici	47
Slika 18: Lokacije GSA v Avstriji	56
Slika 19: Pomen gotovine v gospodarstvu (razmerje med gotovino in BDP v %)	65
Slika 20: Bankovci v obtoku v Veliki Britaniji, za obdobje od leta 1970 do leta 2008	66
Slika 21: Delež bankovcev v obtoku glede na BDP Velike Britanije	67
Slika 22: Dolgoročni scenariji uporabe gotovine	69
Slika 23: Gibanje bankovcev v obtoku v vseh državah članicah Evrosistema (nižji in višji apoeni) od uvedbe evra do danes (marec 2016) v mio kosih.....	71
Slika 24: Gibanje kovancev v obtoku v vseh državah članicah Evrosistema (nižji in višji apoeni) od uvedbe evra do danes (marec 2016) v mio kosih	71
Slika 25: Matrika denarja.....	74

UVOD

Slovenija je 1. januarja 2007 prevzela evro in tako postala 13. država¹ članica evroobmočja. Kmalu po tem dogodku, že od konca leta 2008, se je v Sloveniji začel povečevati pritok evrokovancev (v tej nalogi se kovanci povsod nanašajo na evrokovance, razen, če je to drugače navedeno), uvoženih iz tujine, in posledično povečevati zaloga kovancev v bankah in centralni banki. Zaradi tega se količina kovancev, ki jih izdaja Slovenija, vse bolj zmanjšuje (Banka Slovenije, 2008, str. 16).

S prehodom na evro se je količina kovancev, ki jih dnevno uporabljamo državljani Slovenije, precej povečala. V Evrosistemu je že 19 držav, ki dajejo v obtok vsaka svoje kovance. Poleg teh obstajajo še tri manjše, ki tudi izdajajo lastne evrokovance, vendar jih zaradi majhne izdaje in zelo velikega povpraševanja le redkokdaj najdemo v naših denarnicah.

Mešanje oz. t.i. migracija evrokovancev je pričakovan pojav, s katerim se soočajo vse države članice Evrosistema (van Blokland et al., 2002, str. 16). Seveda se s tem pojavom ne soočajo vse države enako. Pojav migracije kovancev nekaterim državam že povzroča sive lase, predvsem zaradi finančnih težav v proračunu, ki so posledica nesorazmerno visokega pritoka kovancev, izdanih v drugih državah članicah.

Van Blokland et al. (2002, str. 16) so ocenjevali, da bo predvidoma v roku šestih mesecev po prevzemu evra, približno polovica evrokovancev v naključno izbrani denarnici kateregakoli državljana iz evroobmočja², tujega izvora. S tega vidika uvoz kovancev v Slovenijo ne bi smel biti pereč, če ne bi bil, poleg »naravnega« mešanja kovancev, prisoten še neenakomeren in pretiran uvoz kovancev iz Avstrije.

Pretiran uvoz kovancev iz sosednje države ima namreč negativni učinek na državni proračun, ki se kaže prvenstveno v neposredni izgubi dobička (senjoraž), ki bi ga lahko država pobrala od izdajanja kovancev. Poleg te neposredne izgube ima država še posredno izgubo, saj mora financirati uvoz kovancev, ker mora centralna banka odkupovati³ presežne zaloge kovancev od poslovnih bank. Hkrati pa mora država financirati stroške hrambe, varovanja, skladiščenja in seveda dodatnih stroškov dela, ki nastajajo zaradi neustrezne strukture kovancev v državi. Na daljši rok pa bo morala plačevati še dodatne stroške investiranja v nakup ali najem novih

¹ Danes je teh držav že 19. Leta 2008 sta evro prevzela še Ciper in Malta, leta 2009 Slovaška, leta 2011 Estonija, 2013 Latvija in 1. januarja 2014 še Litva, ki je tako postala 19. država članica evroobmočja.

² Evroobmočje ali Evrosistem se skozi celotno besedilo pojavljajo z enim ali drugim poimenovanjem. Med njima pa ni bistvene razlike. Pomenita območje, v katerem se uporablja evro kot zakonito plačilno sredstvo. Nanaša se zgolj na tiste države, ki evro izdajajo in so sestavni del Evrosistema. Države, ki uporabljajo evro kot npr. Črna gora in Kosovo, niso sestavni del Evrosistema.

³ Banka Slovenije je po Zakonu o Banki Slovenije (Uradni list RS, št. 72/2006) dolžna oskrbovati državo s kovanci, skladno z določili 106. člena Pogodbe o ustanovitvi Evropske skupnosti. To pomeni, da je dolžna izdajati gotovino, ki jo banka naroča, in prevzemati vso presežno zalogo gotovine, ki se nahaja v bankah.

dodatnih trezorskih kapacitet, če te ne bodo več zadostovale za hrambo tolikšne količine kovancev.

Magistrsko delo se loteva obravnave problematike migracije evrokovancev po prevzemu evra v Sloveniji. Pri pregledu strokovne literature na temo problematike evrogotovine sem našel veliko člankov, ki se nanašajo na finančne in gospodarske učinke uvedbe evra v Evropski uniji (v nadaljevanju EU). Tako Sinn in Feist (1997, str. 665) ugotavljata, da bo Evropska monetarna unija (v nadaljevanju EMU) na vseh področjih prinesla gospodarsko rast in napredek na celotnem evroobmočju. Ugotavljala sta, da bodo vse države, ki bodo prevzele evro, zmagovalke, vendar ne vse v enaki meri. Rogoff, Giavazzi in Schneider (1998, str. 263) so skušali ugotovljati, kakšna bi lahko bila vloga evra v prihodnosti. Spraševali so se, ali bo evro postal alternativa ameriškemu dolarju, ki se na široko uporablja v Latinski Ameriki, Rusiji, na Bližnjem Vzhodu in v nekaterih predelih Azije. Poleg tega je dolar vodilna valuta pri globalnem trgovanju z mamili.

Na drugi strani pa je literature za področje kovancev precej manj. Tista, ki je na voljo, pa se nanaša predvsem na problematiko uporabe evrokovancev v vsakdanjem življenju, kot npr. vsebnost strupenih kemičnih sestavin kovancev, ki negativno vplivajo na človeško telo z dermatološkega vidika. Zato je poglobljen pregled literature, bolj osredotočen na področje migracije kovancev in problematike s področja senjoraža, odprl niz novih področij. O problematiki izgube senjoraža oz. denarnega prihodka⁴ sta veliko pisala Sinn in Feist (1997, str. 8) ter Sinn in Feist (2000, str. 5), ki sta ocenjevala, da bodo z uvedbo evra največ prihodkov iz senjoraža zgubile večje države, kot sta Nemčija in Španija, medtem ko naj bi manjše države izgubile manj prihodkov.

Največ člankov se nanaša na »evroizacijo« evra v državah, ki so v drugi fazi (po letu 2002) pristopale in prevzemale evro. O tem je pisal Genberg (2002, str. 2), ki je ta proces poimenoval spontana uvedba evra. Ocenil je, da se bo ta proces različno pojavljal v državah članicah Srednje in Vzhodne Evrope. Evro se uporablja tudi v državah, ki še niso prevzele evra. Uporablja se za turistične in poslovne namene pri mednarodni trgovini. Lahko pa bi to porabo razširili in začeli uporabljati evro tudi za ostale funkcije denarja (npr. varčevanje v bolj stabilni valuti). O dolarizaciji (evroizaciji) je pisal tudi Ribnikar (2006, str. 96 – 101), ki govori o vzporedni valuti ali dvojnem denarju. Pri tem ugotavlja, da bo tuj denar posledično prej ali slej začel izpodrivati domačega, če bo tuj denar boljši.

V nalogi predstavljam migracijo kovancev znotraj evroobmočja, s katero se ukvarjajo tako Evropska komisija kot različne univerze, inštituti, ministrstva in tudi centralne banke (Seitz, Stoyan, & Toedter, 2009, str. 9). Na ravni EU so pristojnosti v zvezi z evrokovanci dodeljene Evropski komisiji in ne Evropski centralni banki (v nadaljevanju ECB), ki je pristojna zgolj za

⁴ Za ta prihodek se uporabljajo različni izrazi. Ribnikar (2006, str. 85) uporablja izraz monopolni dobiček. Najpogosteje je pa najti izraza monetarni ali denarni prihodek, ki ga uporabljam v svoji magistrski nalogi.

evrobankovce (Schautzer, 2007, str. 138). V Sloveniji je Banka Slovenije (v nadaljevanju BS) skladno s pogodbo z državo (Ministrstvom za finance) zadolžena za izvajanje tehničnih in strokovnih nalog v zvezi z izdajanjem evrokovancev.

Namen magistrskega dela je celovito in nazorno prikazati gotovinsko poslovanje s poudarkom na analizi gibanja evrokovancev po prevzemu evra in negativnih posledic, ki jih ima migracija kovancev v Sloveniji.

Cilj magistrskega dela oceniti gibanje in migracijo kovancev v Sloveniji po prevzemu evra, primerjati procesa izdajanja kovancev in bankovcev na področju porazdelitve denarnih prihodkov, oceniti posledice manjšega izdajanja kovancev ter prikazati možne rešitve za povečan uvoz kovancev iz sosednjih držav v Slovenijo.

Metode. V magistrski nalogi uporabljam različne metode dela, ki jih navajam v nadaljevanju. Z opisno metodo navajam in pojasnjujem dejstva v zvezi z gotovinskim poslovanjem (s poudarkom na dveh ločenih procesih: izdajanje evrobankovcev in kovancev). Z metodo kompilacije uporabim znanja, stališča, sklepe in rezultate drugih avtorjev. Uporabim tudi metodo sklepanja, s katero na osnovi posameznih spoznanj in analiz pridemo do konkretnih sklepov raziskovalnega problema, metodo sinteze, s katero spoznanja in ugotovitve povežem in jih podam v sklepnih ugotovitvah naloge ter metodo analize podatkov glede izdajanja kovancev na ravni celotnega evroobmočja s primerjavo po posameznih državah.

Poudarek naloge je na negativnih posledicah za proračun države, ki jih prinaša migracija kovancev. V nalogi bom predstavil tudi denarni prihodek centralnih bank Evrosistema iz naslova izdajanja evrobankovcev. Proces izdajanja bankovcev je urejen tako, da omogoča vsem državam članicam, da pridobijo denarni prihodek glede na pripadajoči kapitalski ključ ECB. Pri kovancih je to urejeno drugače in prepuščeno vsaki državi posebej. Na eni strani bom predstavil učinke izdajanja bankovcev in pridobitve senjoraža iz tega naslova. Na drugi strani bom analogno naredil tudi za proces izdajanja kovancev. Skušal bom prikazati, koliko senjoraža bi lahko država pobrala, če bi bil proces izdajanja kovancev urejen podobno kot proces izdajanja bankovcev. Z uporabo razpoložljivih podatkov glede izdajanja kovancev in ocene proizvodnih stroškov kovanja kovancev bom poskušal oceniti, kolikšna je izguba denarnega prihodka Slovenije zaradi neizdajanja kovancev.

Raziskovalno vprašanje. V magistrski nalogi preverjam raziskovalno vprašanje, ali je uvoz evrokovancev v Slovenijo iz sosednjih držav dejansko večji, kot bi pričakovali v običajnih pogojih poslovanja (turizem, trgovina na drobno, poslovanje s podjetji v okviru mednarodne trgovine). Ob tem bom poskušal odgovoriti na še dve raziskovalni podvprašanji:

1. Ali so velike države evroobmočja po uvedbi evra dejansko izgubile več denarnih prihodkov od izdajanja evrokovancev kot manjše države, ki so članice Evrosistema?

2. Ali državni proračun Republike Slovenije izgublja denarni prihodek iz naslova izdajanja evrokovancev zaradi pretiranega uvoza kovancev iz sosednjih držav?

Struktura magistrskega dela. Magistrsko nalogo začnem s predstavitvijo razvoja gotovine skozi zgodovino. V drugem poglavju predstavljam ekonomske integracije v drugi polovici 20. stoletja, nastanek EU in EMU ter še na kratko prevzem evra v Sloveniji ter aktualnosti glede evra danes (zaokroževanje kovancev za 1 in 2 centa). Sledi seznanitev s senjoražem, kaj senjoraž je, kakšne so njegove teoretične opredelitve in kako je z razdelitvijo senjoraža pri evrobankovcih.

V četrtem poglavju na kratko predstavljam potek oskrbe trga z gotovino v Sloveniji. V petem poglavju analiziram problematiko migracije kovancev na splošno, s poudarkom na izbranih državah evroobmočja. Analizo zaključim s predstavitvijo in analiziranjem te problematike v Sloveniji. Ugotovitve podkrepim oziroma primerjam s podatki, ki jih je zbrala BS na vzorcu kovancev v obtoku v marcu 2007, marcu 2008 in marcu 2016. Nadaljujem z oceno izgube denarnega prihodka, ki ga na letni ravni izgublja država. Peto poglavje je osrednje poglavje te naloge, zato ga zaključim z diskusijo na postavljeno raziskovalno vprašanje in z njim povezanimi raziskovalnima podvprašanjema ter s predstavitvijo različnih rešitev te problematike.

V šestem poglavju predstavljam optimizacijo oskrbe z gotovino v EU in predlog Evropske komisije o ureditvi čezmejnega transporta gotovine. Magistrsko nalogo zaključim s predstavitvijo prihodnosti gotovine kot ene izmed oblik plačilnega instrumenta in pojavnosti alternativnih oblik plačilnih instrumentov.

1 ZGODOVINA GOTOVINE IN NJENA SEDANJA VLOGA

1.1 Zgodovina gotovine

1.1.1 Blagovni denar

Godard (2007, str. 1) pravi, da smo ljudje edina bitja, ki uporabljamo denar. V človeški družbi je pridobivanje in poraba denarja eden najpomembnejših načinov povezovanja ljudi. Skozi stoletja je denar odražal spremembe v politiki in oblasti, na ekonomskem področju, v znanosti in tehnologiji, religiji in na drugih kulturnih področjih. Poznati te spremembe in vpliv, ki ga je imel denar nanje, je pomembno predvsem zato, ker nam pokaže vlogo denarja v preteklosti in njegov vpliv, ki ga lahko ima v prihodnosti.

Pred izumom kovanega denarja je bilo več različnih oblik in predmetov, ki so se uporabljali kot menjalno sredstvo (školjke, bronaste in bakrene kopije, ostalo), vendar se je sprva različno blago povsod po svetu uporabljalo kot denar v različnih zgodovinskih obdobjih (Godard, 2007,

str. 2). Blagovni denar je imel veliko prednost, saj ni bil le menjalno sredstvo, ampak je bil tudi predmet potrošnje.

Za razliko od papirnatega denarja in cenenih kovin vsebuje blagovni denar lastno vrednost in se kot tak lahko vedno porabi ne glede na status na trgu (Banka Slovenije, 2008, str. 12). Določen predmet so bili tako vsi pripravljeni sprejeti v zamenjavo za svoje blago, saj so vedeli, da ga bodo zlahka zamenjali. Postal je menjalni posrednik, ker je olajšal menjalni proces. Trpežne vrste blaga, kot so npr. školjke, kamenje, zobje, so predstavljali dobrega hranilca vrednosti (Banka Slovenije, 2008, str. 12).

Uporaba blagovnega denarja ni nikoli v celoti izginila in se pojavi vedno, kadar je prekinjen normalen tok ekonomskega življenja. Tako so cigarete, čokolada in kava zapolnjevali denarno praznino po vsej Evropi med in ob koncu 2. svetovne vojne (Banka Slovenije, 2008, str. 13).

Čeprav so za blagovni denar začeli uporabljati kovine, so bile pri plačevanju s tem denarjem precejšnje nevšečnosti (Ribnikar, 2006, str. 15). Kovino je bilo treba tehtati in preizkušati njeno čistost. Potrebni so bili več opravil in to je podražilo menjavo ali trgovanje (Ribnikar, 2006, str. 15).

1.1.2 Kovani denar

Skozi stoletja se je potreba po zagotavljanju menjave dobrin in storitev postopoma začela zamenjevati z denarjem (Godard, 2007, str. 6). Potreba po plačevanju davkov vladarjem in oblastnikom, potreba po plačevanju rent lastniku in potreba po plačilu za opravljeno delo so terjale, da se je denar vse bolj uveljavljal (Godard, 2007, str. 6).

V vlogi ekvivalenta so se sčasoma uveljavile kovine, med katerimi je bilo zlato najbolj splošno cenjeno. Ta kovina je obstojna, nepokvarljiva, nespremenljiva, zlahka se ohranja (pri železu se je pojavil problem oksidacije), je preprosto prenosljiva, pri tem se ne obrablja (Banka Slovenije, 2008, str. 13).

Ko je tehnologija in kultura napredovala tako daleč, da so se začele uporabljati standardizirane količine zlata in srebra za menjavo, je bilo samo še vprašanje časa, kdaj se bodo pojavili majhni kovanci (Banka Slovenije, 2008, str. 13).

Denarni sistem, temelječ na kovanem denarju, je največji vzpon doživel v času Rimljanov. Leta 269 pr. n. št. so uvedli nov srebrni kovanec – denarius, ki ga je Rimska država kovala v templju zavetnice Juno Moneta (Godard, 2007, str. 5). Po propadu rimskega imperija je v Evropi skoraj v celoti zamrlo blagovno gospodarstvo, zato so tudi skoraj izginili kovanci, ki so odtekli v Bizanc (Ribnikar, 2006, str. 16). V Evropi je blagovna produkcija na novo oživela šele okrog 15. stoletja in šele takrat se je spet pojavilo nekaj več kovanega denarja (Ribnikar, 2006, str. 16).

1.1.3 Papirnati in knjižni denar

V 12. in 13. stoletju so vitezi Templarji v Franciji v svojih gradovih izvajali bančne storitve (zaračunavali so provizije, omogočali pologe v Franciji in dvige, npr. v Jeruzalemu) (Banka Slovenije, 2008, str. 15). V istem času je tudi Marco Polo ob vrnitvi iz Kitajske opisal v knjigi, kako oblast Kublai Khana izdaja papirnate bankovce, ki jih avtenticirajo njegovi uradniki. Vsakdo na Kitajskem jih je sprejemal kot denar in vsakdo, ki jih je poskušal ponarediti, je bil obsojen na smrt (Godard, 2007, str. 8).

V tem obdobju so v Italiji v Firencah nastale prve družinske banke, ki so se razširile od Anglije do Kaspijskega morja (Banka Slovenije, 2008, str. 16). Pojavile so se težave s prenosom kovancev, saj so bili težko prenosljivi, obstajalo je tveganje kraje in ponarejanja. Skupaj z njimi pa so se pojavili zametki papirnatega denarja, s potrdili o dvigu in obljubo vrnitve, ki so omogočali lažji prenos denarja in posojila (Banka Slovenije, 2008, str. 16).

V toku razvoja so začele banke tiskati papirnati denar. Kasneje se je pojavil še knjižni denar, ki predstavlja le imetje, ki ga imajo podjetja, druge institucije in posamezniki na računih pri poslovnih bankah (Ribnikar, 2006, str. 22). Ta oblika denarja je nastala kot odgovor na določene pomanjkljivosti, ki jih je imel papirni denar (Ribnikar, 2006, str. 22). Ko je plačevanje s papirnatim denarjem postalo bolj vsakdanje, je ta oblika denarja postala nerodna za nekatera plačila, predvsem za plačevanje med poslovnimi subjekti pri večjih vsotah denarja (Ribnikar, 2006, str. 22).

Zgodovina denarja v Sloveniji je na kratko predstavljena v Prilogi 1 te naloge.

1.2 Sedanja vloga denarja in gotovine

V prejšnjem poglavju sem predstavil spremembe oblik, ki jih je denar doživel skozi zgodovinski razvoj vse do danes. Danes je ves denar listinski denar, razlikuje se le po zunanji obliki (kovanec, bankovec in knjižni denar), izdajatelju (država, centralna banka, poslovna banka) in njegovem pravnem statusu (Ribnikar, 2006, str. 28).

Vloga denarja, ki se je razvila skozi zgodovino, je večja od prvotne, ko je ta bil le menjalno sredstvo, saj ima denar različne funkcije (Ribnikar, 2006, str. 30). Ribnikar (2006, str. 30) navaja, da ni neke jasne ločnice med glavnimi funkcijami denarja. Glavne funkcije denarja so:

- Denar je menjalni posrednik, ki omogoča prodajo in nakupe najrazličnejših dobrin.
- Denar je splošno merilo vrednosti. Ko pride na trg neka nova vrsta blaga, se ovrednoti v denarnih enotah. To pa nato omogoča menjavo z vsemi drugimi vrstami blaga, ki so že na trgu. Vrednost blaga, ki se izrazi v denarnih enotah, je cena tega blaga.
- Denar je hranilec vrednosti (tezavracijska funkcija). V trdnem gospodarstvu denar s časom ne izgublja svoje kupne moči, zato je za imetnika denarja, če trenutno nima potreb po

dobrinah, pametno obdržati denarni znesek. Z drugimi besedami denar omogoča varčevanje, ker hrani vrednost, in posojanje.

- Denar je preprosto plačilno sredstvo, s katerim plačujemo obveznosti.

Ribnikar (2005, str. 74 – 76) navaja, da sta gotovina in knjižni denar sestavini denarja v obtoku, tj. denarnega agregata, ki ga označujemo z M1. Gotovina so kovanci in bankovci v obtoku, torej izven centralne banke. Kovanci so gotovina v lasti države, ki pa je v obtok ne daje država, ampak centralna banka v imenu države. Bankovci so denar centralne banke. Od vseh treh vrst denarja (poleg navedenih dveh je tu mišljen še knjižni denar) je bankovec neomejeno zakonito plačilno sredstvo, kovanec pa zakonito plačilno sredstvo v omejenem obsegu⁵ (Ribnikar, 2005, str. 75).

2 EKONOMSKE INTEGRACIJE IN EVRO

V nadaljevanju bom na kratko predstavil ekonomske integracije in monetarno unijo. Osredotočil se bom predvsem na EU in Evrosistem ter poglavje zaključil s prevzemom evra v Sloveniji leta 2007 in stanjem oziroma položajem EMU danes, 17 let po nastanku.

2.1 Ekonomske integracije v drugi polovici 20. stoletja

V svojem delu se bom osredotočil na EU, ki je nastala v drugi polovici 20. stoletja, in na ekonomsko integracijo, ko je z začetkom leta 1999 enajst držav članic EU oblikovalo monetarno unijo, čemur je sledila uvedba skupne valute (Mrak, 2002, str. 385).

Po Kumarju (2001, str. 17) je narodno gospodarstvo vsebinsko najpogosteje izenačeno s pojmom gospodarstva posamezne samostojne države. Država je najpogosteje uporabljen izraz tudi pri različnih teorijah in analizah mednarodnih ekonomskih odnosov. Potreba po povečevanju nacionalnega dohodka vodi države k vse večji liberalizaciji zunanje trgovine in povezovanju v večnacionalne skupnosti, ki niso nujno ekonomske (Kumar, 2001, str. 165). Jovanović (1998, str. 5 – 8) ugotavlja, da so ekonomske integracije najpomembnejši promotor povečevanja in razvoja regionalne trgovine. To se odraža v povečanem gospodarskem razvoju, ki lahko vodi v enakomernejši gospodarski razvoj regije in posledično lahko tudi v politično stabilizacijo regije.

Po Damijanu (2005, str. 117) je cilj tradicionalne zunanjetrgovinske teorije, da spodbuja ekonomske integracije. S prosto trgovino se omogoči pogoje za maksimiranje svetovne blaginje

⁵ Pri slovenskem tolarju je obstajala omejitev plačevanja s kovanci, po kateri je bil vsak dolžan sprejeti največ 50 kovancev (Sklep o omejitvi poravnavanja dolžniško-upniških razmerij s kovanci, objavljeno v Uradnem listu RS št. 81/2002 z dne 20. 9. 2002). Pri evrokovancih te omejitve niso tako strogo predpisane, saj je v primeru evrokovancev izdajateljica vsaka država članica posebej.

in ker ekonomska integracija omogoči povečanje proste trgovine, naj bi tudi ekonomska integracija povečevala blaginjo.

Z ekonomskimi integracijami se odpravi večino trgovinskih omejitev med dvema ali več državami in se določijo elementi za sodelovanje med njimi (El-Agraa 1997, str. 1). Z monetarno integracijo razumemo povezovanje držav na denarnem področju (Mrak, 2002, str. 387).

Machlup (1977, str. 3) ugotavlja, da se je pojem integracija v ekonomiji sprva uporabil za povezovanje podjetij v kartele, koncerne in druge podobne oblike. V smislu povezovanja držav v večja ekonomska območja pa ima beseda integracija dokaj kratko zgodovino. Njeni začetki namreč segajo v čas med letoma 1930 in 1942, ko se je pojavi t. i. ekonomska dezintegracija, ki pomeni ravno nasprotje od povezovanja držav v neke nadnacionalne skupnosti. Na drugi strani pa lahko v istem obdobju zasledimo tudi pojem proizvodno-ekonomska ter izvozna integracija, ki sta se nanašala na medsebojno povezanost evropskih držav na področju izvoza in uvoza. Vlade v prestolnicah pomembnih držav so pojem integracija začele uporabljati šele po drugi svetovni vojni, natančneje od leta 1947 naprej (Machlup 1977, str. 4 – 12).

Po Jovanoviću (1998, str. 5 – 8) so ekonomske integracije definirane različno. Dorrucchi, Firpo, Fratzscher in Mongelli (2002) ugotavljajo, da je ekonomska integracija v začetku druge polovice 20. stoletja potekala med geografsko bližnjimi državami. Od zgodnjih osemdesetih naprej pa se je proces ekonomske integracije premaknil še na institucionalno raven.

2.2 Evropska unija in Evropska monetarna unija

Pri ekonomski integraciji neke skupine držav in njeni monetarni integraciji gre po Mraku (2002, str. 389 – 390) za dva povezana in medsebojno pogojena procesa, čeprav se včasih zdi, da lahko potekata en brez drugega. Oba procesa poganjajo dokaj podobni motivi, razvijata pa se lahko vsak v svoji smeri. Namreč v nekem obdobju lahko pride na eni strani do pospešitve ekonomske integracije, medtem ko na drugi strani monetarna integracija zaostaja in seveda obratno.

V nadaljevanju predstavljam EU, kako se je ta pravno oblikovala, in EMU, ki je nastala kot posledica odločitve držav članic EU, da se bolj poglobljeno povežejo v najvišjo obliko integracije, tj. v ekonomsko in monetarno unijo.

2.2.1 Evropska unija

Leta 1957 je šest držav članic ustanovilo EU. Te države so Belgija, Francija, Italija, Luksemburg, Nemčija in Nizozemska, ki so začele delovati v smeri vzpostavitve skupnega trga z namenom povečanja medsebojnega trgovanja (Regling et. al, 2010, str. 2).

Kmalu je postalo jasno, da v kolikor želijo države povečati medsebojno trgovanje in vzpostaviti učinkovitejše gospodarsko okolje, se morajo povezati in začeti tesneje sodelovati tako na

ekonomskem kot na monetarnem področju (Regling et. al, 2010, str. 2). Da je nastala EU in nato še EMU v obliki kot ju poznamo danes, je bilo potrebno skleniti številne pogodbe (Pogodbe EU, 2016), ki so posebej kronološko navedene v Prilogi 2.

2.2.2 Evropska monetarna unija

Po Mraku (2002, str. 387) lahko govorimo o monetarni integraciji kot o stanju določene skupine držav, ki so se ali monetarno že združile ali pa so v procesu, ko se neka skupina držav približuje stanju monetarne integracije. Poznamo nižje in višje stopnje monetarne integracije. Nižje stopnje monetarne integracije pomenijo le bolj ali manj obvezujoče sodelovanje in povezovanje na denarnem področju, višje pa pomenijo dejansko združevanje med državami na denarnem področju. Najvišja in končna oblika monetarne integracije je monetarna unija, ki pomeni, da se države članice odpovejo lastnim nacionalnim valutam in vzpostavijo sistem skupne valute.

Težave na ekonomskem področju in nestabilnost deviznih tečajev v sedemdesetih in osemdesetih letih 20. stoletja so prisilile evropske inštitucije, da sprejmejo konkretne ukrepe in odločitve za zagotovitev makroekonomske stabilnosti držav članic (Regling et. al, 2010, str. 2). Vse to je vodilo v politično odločitev za vzpostavitev popolne monetarne integracije, ki je bila dejansko sprejeta leta 1992 v Pogodbi o EU (t. i. Maastrichtska pogodba) in je predvidevala vzpostavitev enotne valute za celotno EU (Regling et. al, 2010, str. 2).

Na zasedanju Evropskega sveta v Madridu decembra 1995 so voditelji EU sprejeli sklep o imenu nove skupne valute (ECB, 2007a, str. 10 – 11). Predlogov o poimenovanju valute je bilo več (npr. ducat, ecu, florin, franken), med njimi tudi evro kot predpona k imenu obstoječih valut (npr. evromarka), vendar so slednje, predvsem zaradi nacionalnih podtonov zavrnili (ECB, 2007a, str. 10 – 11). Hkrati so določili, da bo ime nove valute enako v vseh uradnih jezikih EU (ECB, 2007a, str. 10 – 11). Za valuto je bilo potrebno določiti tudi simbol, ki je moral biti povezan z Evropo in ni smel imeti nacionalnih podtonov.

Uslužbenci Evropske komisije so oblikovali trideset predlogov, izmed katerih se jih je v ožji izbor uvrstilo deset. Za te izbrane simbole je bila nato izvedena še javnomnenjska anketa, ki je kot najprimernejša izbrala dva simbola. Končni izbor sta opravila Jacques Santer, takratni predsednik Evropske komisije, in Yves-Thibault de Silguy, takratni komisar za gospodarske in finančne zadeve (ECB, 2007a, str. 10 – 11).

2.2.3 Uvedba evra kot gotovine

Evrski bankovci in kovanci so bili dani prvič v obtok leta 2002. Skladno z Maastrichtsko pogodbo ima ECB pravico, da odobri izdajo bankovcev, izdajajo pa jih lahko tako ECB kot nacionalne centralne banke (v nadaljevanju NCB) (ECB, 2007a, str. 10 – 11). Ob tem velja omeniti, da ECB ni neposredno udeležena pri gotovinskih transakcijah, saj to nalogo v njenem imenu opravljajo NCB, ki morajo pri tem upoštevati skupne zakonske regulative. V preteklosti

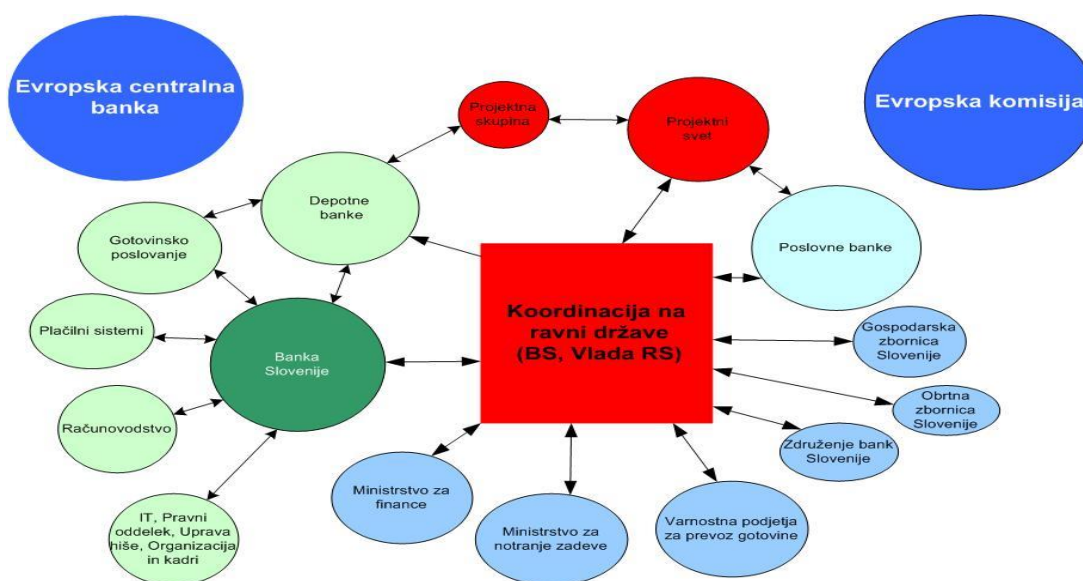
je bila ta regulativa prepuščena državam članicam. Danes pa se s harmonizacijo gotovinskih storitev vzpostavljajo enotna pravila, o čemer pišem v poglavjih 6.1 in 6.2.

Pristojnost za izdajo evrskih kovancev je drugačna od bankovcev. Kovance izdajajo vlade posameznih držav članic in so kot take odgovorne za oblikovno podobo na kovancih, za izpolnjevanje tehničnih značilnosti kovancev in za njihovo izdelavo (ECB, 2007a, str. 10 – 11). Izdajanje kovancev regulira Evropska komisija v Bruslju, pri tem velja posebej opozoriti, da je ECB le posredno vključena v proces izdajanja kovancev.

2.3 Prevzem evra v Sloveniji

Prvega januarja 2007 je Slovenija prevzela evro, ki je postal edino zakonito plačilno sredstvo s 15. januarjem 2007 (Vlada RS in Banka Slovenije, 2005, str. 3). Prevzem je bil izveden po "big bang" scenariju, brez prehodnega obdobja za razliko od držav, ki so evro uvedle v prvem valu (Banka Slovenije, 2008, str. 16). Slovenija se je odločila za dvotedenski dvojni obtok, ko so bila možna plačila tako s tolarji kot z evri (Vlada RS in Banka Slovenije, 2005, str. 3).

Slika 1: Organiziranost projekta evro

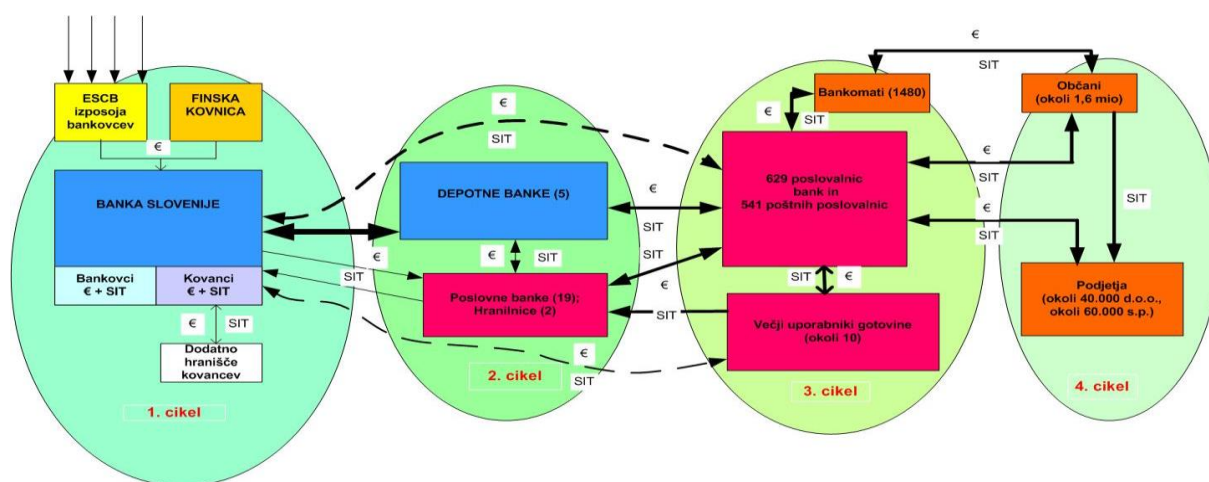
Vir: Banka Slovenije, Prevzem evra v Sloveniji, 2006.

Čeprav je Slovenija prisostvovala pri dveh menjavah valute v preteklosti, je predstavljal projekt evro kompleksno nalogo. Na Sliki 1 je podrobneje prikazana organiziranost projekta evra na ravni države, ki je zahtevala sodelovanje več ključnih akterjev. Glavna koordinacija je potekala med BS in takratno Vlado RS. Ta koordinacija je potekala preko projektne sveta, ki je deloval kot strokovni organ za identifikacijo potrebnih aktivnosti in definiranje morebitnih tveganj povezanih s prevzemom evra.

Iz Slike 1 je jasno razvidno sodelovanje med različnimi strokovnimi službami znotraj BS in bankami, ki so bile v tistem času ključne za predpriprave na umik tolarske gotovine in oskrbo trga z evrsko gotovino. Poleg sodelovanja domačih institucij s poslovnimi subjekti, je bilo potrebno intenzivno sodelovanje še z evropskimi institucijami, predvsem z ECB in Evropsko komisijo.

V BS so načrtovali prevzem evrogotovine v štirih ciklih (prikazano na Sliki 2). BS je poskrbela za nemoteno oskrbo depotnih bank⁶, bank in večjih organizacijskih enot bank (po posebnem dogovoru z evrokovanci tudi večjih uporabnikov gotovine) s potrebno evrogotovino. Za nadaljnje aktivnosti na področju oskrbe z evrogotovino so morale poskrbeti banke, ki so oskrbele z gotovino vse organizacijske enote bank, hranilnic in pošt.

Slika 2: Scenarij prevzema evrogotovine

Vir: Banka Slovenije, *Prevzem evra v Sloveniji*, 2006.

Zamenjava tolarske za evrogotovino je v Sloveniji potekala v skladu z načrti. Uspešnost zamenjave je bila večkrat potrjena tako s strani evropskih institucij, kot tudi s strani nekaterih ostalih ključnih deležnikov (Delloite, Europol) (BS, 2006).

2.4 EMU danes

Na začetku oblikovanja in vzpostavljanja skupne valute je bilo veliko kritik glede projekta skupne valute. Kritike je zanimalo predvsem odziv različnih držav in njihove reakcije oziroma ukrepi pri specifičnih lokalnih (nacionalnih) šokih, ki bi se lahko zgodili z uvedbo skupne valute (Regling, Deroose, Felke & Kutos, 2010, str. 3 – 5). Neznanka je bila tudi interakcija med

⁶ Depotna banka je poslovna banka, ki ima posebej sklenjeno pogodbo z Banko Slovenije, da lahko v njenem imenu oskrbuje trg z evrobankovci.

centralizirano monetarno politiko in decentralizirano fiskalno politiko (Regling et al., 2010, str. 3 – 5).

Navkljub vsem skeptikom in zadnjim težavam, ki jih imajo države članice zaradi finančne krize, ki se je začela leta 2008 in je v letu 2010 močno prizadela Grčijo ter kasneje še Irsko in ostale države, med drugim tudi Slovenijo, je bil prevzem evra uspešen projekt. Združil je različne ekonomije in omogočil veliko prednosti državam članicam. EMU je prispeval k makroekonomski stabilnosti Evrope z vzpostavitvijo stabilnosti cen in nizkimi stroški izposojanja denarja (Regling et al., 2010, str. 3 – 5). Euro je odpravil stroške, ki so jih imeli posamezniki in podjetja zaradi drage menjave denarja pri čezmejnih aktivnostih (Regling et al., 2010, str. 3 – 5).

Na mikroekonomskem področju je skupna valuta omogočila in pospešila poslovno sodelovanje med podjetji iz različnih držav članic. Skupna valuta je veliko prispevala k večji konvergenci in povečanemu trgovanju, vzpostavila je mehanizme za večjo konkurenčnost, tržno likvidnost in transparentnost (Regling et al., 2010, str. 7). Ukinitve deviznih tečajev med državami EMU je povečala cenovno preglednost, zmanjšala stroške transakcij in s tem prispevala k povečanju konkurenčnosti in posledično vplivala na povečanje trgovanja (Regling et al., 2010, str. 7).

Flam et al. (2009, str. 20) ugotavljajo, da je največja pridobitev ukinitve deviznih tečajev v državah članicah ravno povečanje trgovine. Tako se je trgovina med državami evroobmočja od leta 1999 naprej v povprečju povečala za 24 %, medtem ko je bila trgovina držav evroobmočja z ostalimi državami le 12 % večja.

Povpraševanje po evrogotovini danes še naprej raste. Euro je postal svetovna valuta, ki se uporablja tako v državah članicah Evrosistema kot izven njega. Odločitev za vzpostavitev enotnega monetarnega sistema je bila v danem času prava, je pa bila morebiti z vidika nekaterih držav preuranjena.

Evrosistem se v zadnjem času sooča z veliko izzivi. Če ostanemo na področju gotovine, se ukinja bankovec za 500 evrov, ki naj bi spodbujal nelegalno trgovino in črni trg. Pojavljajo se iniciative posameznih držav, da bi ukinile nekatere apoene kovancev, o čemer več pišem v nadaljevanju.

2.5 Zaokroževanje kovancev za 1 in 2 centa

V skladu z zahtevo Uredbe (EU) 651/2012 je Evropska komisija izdelala oceno nadaljnjega izdajanja kovancev za 1 in 2 centa z vidika stroškov in javnega mnenja. Oceno so izdelali zaradi vse pogostejših vprašanj o smiselnosti izdajanja teh dveh kovancev zaradi visokih proizvodnih, obdelovalnih in transportnih stroškov glede na njihovo nominalno vrednost, visoko stopnjo izgube teh kovancev in bojaznijo javnosti, da bo prenehanje uporabe "rdečih" kovancev (*red coins*) imelo vpliv na višjo inflacijo.

Po podatkih Evropske komisija (2013a) je stroške kovanja kovancev za 1 in 2 centa sporočilo le 5 držav. Iz njihovih podatkov izhaja, da se stroški kovanja precej razlikujejo, v povprečju pa presegajo nominalno vrednost za 60 %. Ker podatkov niso posredovale vse države, se negativnega senjoraža ne da točno izračunati. Evropska komisija je ocenila, da bi akumuliran negativni senjoraž zaradi izdajanja kovancev za 1 in 2 centa lahko znašal kar 1,4 mrd evrov (od leta 2002 do 2012, za vse države skupaj). Tem stroškom je potrebno dodati tudi stroške obdelave kovancev, pakiranja, shranjevanja, zavarovanja ter transporta, tako da so stroški povezani z izdajanjem omenjenih kovancev še bistveno višji.

Poleg visokih stroškov kovanja in manipulacije je treba upoštevati, da se (po ocenah) v povprečju "izgubi" več kot 50 % teh kovancev, ki so bili dani v obtok. Kovanci se "izgubijo" predvsem zaradi svoje majhne vrednosti in ker jih ljudje zbirajo doma.

Evropska komisija (2013a) ugotavlja, da je bilo na dan 5. 1. 2015 v obtoku skupno 110,88 mrd kosov kovancev, od tega 20,64 % (22,88 mrd kosov) kovancev za 2 centa in 26,56 % (29,44 mrd kosov) kovancev za 1 cent. Skupaj torej 47,2 % oziroma 52,32 mrd kosov. Njuna deleža vse od leta 2002 vztrajno rasteta in pomenita, da ima danes vsak prebivalec evroobmočja cca. 154 kosov teh dveh kovancev. Omenjena dva apoeni predstavljata z vidika količine več kot polovico proizvodnje kovancev v kovnicah.

2.4.1.1 Zaokroževanje gotovinskih plačil na najbližjih 5 centov – trenutno stanje v drugih državah članic Evrosistema

Trenutno zaokroževanje končnega zneska na najbližjih 5 centov ob plačilu z gotovino velja v štirih državah Evroobmočja – na Finskem, na Nizozemskem, na Irskem in v Belgiji. Na Finskem uporabljajo načelo zaokroževanja že od uvedbe evra, torej od januarja 2002 dalje (ECB, 2002).

Z zaokroževanjem gotovinskih plačil na najbližjih 5 centov so Finci samo nadaljevali s prejšnjo prakso, ko so končne zneske v finskih markah ob gotovinskem plačilu zaokroževali na najbližjih 10 penijev (ECB, 2002). Vsi apoeni evrskih kovancev so na Finskem obdržali status zakonitega plačilnega sredstva (kljub zaokroževanju) in morajo biti sprejeti, kar predvsem velja za državno regulirana podjetja (lekarne, javni transport). V odnosu podjetje – stranka (angl. *Business - Customer*) pa na Finskem zagovarjajo stališče, da gre za pogodbeni odnos in da se o izvedbi / sprejemu plačilnih sredstev stranki lahko dogovorita. Kot dogovor na Finskem smatrajo označbe, s katerimi v trgovinah jasno označijo, katere bankovce in kovanice sprejemajo in katerih ne. Po finski razlagi s tem, ko stranka vstopi v tako označeno trgovino sprejme tudi plačilne pogoje (ECB, 2002).

Finski je septembra 2004 sledila Nizozemska, kjer je "Social Forum on the Payment Sistem" sprejel odločitev o zaokroževanju končnega zneska pri gotovinskih plačilih na najbližjih 5 centov, ki pa ni obvezno (Evropska komisija, 2013b). Pri plačilih s kartico zaokroževanja ni,

zato na Nizozemskem prilagoditev IT-podpore pri zaokroževanju ni bila potrebna (Evropska komisija, 2013b). Zaokroževanje je v letu 2014 uvedla še Belgija in konec leta 2015 še Irska.

Od vsega napisanega lahko rečemo, da se v praksi uporabljata dve različni opciji (Evropska komisija, 2013b):

1. Zavezujoče zaokroževanje (če se trgovec za to odloči): posamezen trgovec se lahko prosto odloči za ali proti zaokroževanju na podlagi sprejetega zakona. Če se odloči za, je potem zanj obvezno, da to ustrezno označi na vhodnih vratih in da prilagodi IT-podporo na samih blagajnah (zaenkrat zgolj zaokroževanje gotovinskih plačil; določene težave v IT-podpori).
2. Nezavezujoče zaokroževanje: posamezen trgovec se lahko prosto odloči za zaokroževanje ali pa ne (zakon ni nujen, lahko zgolj "Sporazum" s Trgovinsko zbornico). Tudi če se odloči za zaokroževanje ni obvezno, da le-to trgovec ustrezno označi na vhodnih vratih, prav tako ni obvezna prilagoditev IT-podpore na samih blagajnah.

Evropska komisija je v avgustu 2014 izvedla standardno anketo (Flash Eurobarometer 405), v katero je bilo tokrat vključenih tudi nekaj vprašanj, povezanih z uporabo kovancev za 1 in 2 centa. Rezultati ankete kažejo, da 83 % vprašanih meni, da bi lahko opustili kovanec za 1 cent (Evroobmočje – 89 %), 62 % pa jih enako meni tudi za kovanec za 2 centa (Evroobmočje – 86 %). Na vprašanje, "ali so za opustitev kovancev za 1 in 2 centa ter zaokroževanje plačil na najbližjih 5 centov", je 53 % anketiranih v Sloveniji odgovorilo z da, 43 % z ne, 4 % pa so neopredeljeni (Evropska komisija, 2014).

Iz vsega navedenega lahko rečemo, da je zaokroževanje ena izmed tematik, ki bo v bližnji prihodnosti vse bolj aktualna. Glede na to, da imamo že štiri države, ki so to uvedle, se pričakuje, da se bo ta trend nadaljeval. Poleg tega sta kovanca za 1 in 2 centa »enosmerna kovanca« (angl. *one-way-coins*), kar pomeni, da se večina kovancev teh dveh apoenov, ki so bili dani v obtok, nikoli ne vrne. S tega vidika sta ta dva kovanca za državo le strošek. V razmerah negativnih stopenj, pa umik teh dveh kovancev ne bi smel imeti vpliva na inflacijo oziroma če že, bi ta vpliv bil zanemarljiv in v danih razmerah morebiti celo dobrodošel.

3 SEIGNIORAGE OZIROMA SENJORAŽ

V tem poglavju bom najprej definiral senjoraž. Nadaljeval bom s teoretičnimi opredelitvami le-tega in pričakovanji glede senjoraža po uvedbi evra. Nato bom pokazal, kako je ECB uredila razdelitev denarnih prihodkov pri izdajanju evrobankovcev, ki so dober primer porazdelitve denarnega prihodka, ki bi lahko bil uporabljen tudi pri kovancih.

Evrokovanci so po Seitz, Stoyan in Toedter (2009, str. 10) neposreden vir dobička (senjoraža), ki predstavlja razliko med nominalno vrednostjo kovancev in njihovimi proizvodnimi stroški. Ta dobiček prejme neposredno država.

V Sloveniji za določitev obsega kovancev, ki bodo dani v obtok, skrbi BS, ki v sodelovanju z Ministrstvom za finance, kot lastnikom kovancev, pripravi predlog obsega izdaje kovancev za eno leto vnaprej. Ta predlog mora odobriti še ECB. Razen te odobritve pa ni nobenega količinskega limita navzgor.

Ne glede na to pa je po Uredbi Sveta št. 3603/93 o opredelitvi pojmov za uporabo prepovedi določena maksimalna vrednost kovancev, ki jo lahko posamezna država izda. S tem se omejuje monetarno financiranje države s strani centralne banke. Ta prepoved znaša 10 % od celotne vrednosti kovancev, ki jo je posamezna država oziroma centralna banka v imenu države dala v obtok.

Zato ker ni omejitve, koliko kovancev lahko vsaka posamezna država izda, države zasleduje svoje lastne interese. Nesimetričen čezmejni tok kovancev ima za posledico različno povpraševanje po novih kovancih, kar lahko pomeni, da lahko posamezna država izda več kovancev, kot bi jih običajno izdala, kar pa je odvisno od njene sposobnosti lansiranja njenih kovancev v tujino in posledično povečevanja njenih denarnih prihodkov (Seitz, Stoyan & Toedter, 2009, str. 10).

3.1 Definicija senjoraža

Po Ribnikarju (2006, str. 85) je senjoraž ali monopolni dobiček od izdajanja denarja prvotno pomenil dobiček, ki ga je lahko pobiral vladar od kovanja denarja. Če je pri kovanju vladarjeva kovnica zaračunala samo toliko, kolikor so bili stroški kovanja, se je temu reklo kovnina (»brassage«). Če pa je ta kovnica pobirala več, kot so bili stroški kovanja, je šlo za senjoraž.

Danes je kovanega denarja v obtoku samo nekaj odstotkov glede na vso gotovino v obtoku in je zaradi tega zaslužek države od kovanja kovancev relativno majhen. Zaslužek države zaradi kovanja je relativno majhen, saj imamo danes nepolnovredne kovance (vsebnost kovin v kovancu ni enaka njegovi vrednosti, kot je bilo to v času, ko so plačevali z npr. zlatniki), ki se proizvajajo po dokaj nizkih stroških glede na njihovo nominalno vrednost (Ribnikar, 2006, str. 85).

Izraz senjoraž se na splošno uporablja za opredelitev prihodka od kovanja in tiskanja denarja (Roesl, 2012, str. 5). Bradač (1998, str. 52) definira senjoraž kot monetarni fenomen, ki ima vlogo pri financiranju javnega sektorja.

Bradač (1998, str. 34) ugotavlja, da posamezen izdajatelj z izdajo denarja ne zasluži ničesar, če imamo razmere, v katerih pogoji izdaje gotovine oziroma denarja ustrezajo predpostavkam popolne konkurence. Pri tem ugotavlja, da je v sodobnih denarnih ureditvah praksa izdajanja denarja seveda daleč od pogojev popolne konkurence.

Ribnikar (2006, str. 85) navaja še enega monopolističnega izdajatelja denarja, tj. centralno banko, ki izdaja primarni denar. To je denar centralne banke, ki je sestavljen iz gotovine in rezerv bank pri centralni banki. Za senjoraž se ne upošteva ves primarni denar. Druge sestavine primarnega denarja, kot na primer rezerve poslovnih bank pri centralni banki, je namreč treba izločiti, če so to imetja, obrestovana po tržni obrestni meri. Seveda je zanimivo, ali se to izloči tudi v primeru negativnih obrestnih mer, o katerih pišem v nadaljevanju. Negativne obrestne mere namreč lahko povzročijo, da morajo poslovne banke plačevati centralni banki za njihove rezerve pri njej.

Pri tem je potrebno omeniti, da ob izdajanju knjižnega denarja, ki ga izdajajo poslovne banke, ni mogoče pobirati senjoraža, saj posamezna poslovna banka ni monopolna izdajateljica knjižnega denarja (Ribnikar, 2006, str. 85).

Velikost senjoraža je odvisna od količine denarja v obtoku, ampak le tistega denarja, ki ga izdaja centralna banka oziroma države (t. i. monopolistični izdajatelj denarja) (Ribnikar, 2006, str. 86). Seveda je potrebno upoštevati in ustrezno zmanjšati še vse stroške, ki jih ima izdajatelj denarja z izdajanjem denarja, in inflacijo (Ribnikar, 2006, str. 86).

3.2 Teoretične opredelitve senjoraža

V literaturi ni enotnega stališča o tem, kako pravilno definirati senjoraž in posledično tudi kako ga ustrezno meriti (Roesl, 2012, str. 5). Obstaja več različnih opredelitev senjoraža. Po Langeu (1995, str. 15 – 56) imamo tri opredelitve: (i) fiskalni senjoraž, (ii) monetarni senjoraž in (iii) senjoraž kot oportunitetni strošek denarja.

Po Langu (1995, str. 15 – 56) predstavlja **fiskalni senjoraž** prihodek, ki nastane zaradi izdaje centralno-bančnega denarja v določenem obdobju. Ta prihodek prejme država in ne centralna banka. Opredelitev fiskalnega senjoraža obsega le tisti del dohodka od izdaje denarja, ki gre neposredno od centralne banke k državi in predstavlja neto koncept senjoraža (Bradač, 1998, str. 34 – 38). Neto koncept senjoraža pomeni, da lahko centralna banka zadrži vse tiste stroške, ki niso neposredno povezani z emisijsko dejavnostjo (npr. stroški nadzora bančnega poslovanja, stroški opravljanja plačilnega prometa za državo, ostalo).

Bradač (1998, str. 34 – 38) pri tem ugotavlja, da je možno povečanje fiskalnega senjoraža tudi ob nespremenjeni količini primarnega denarja. Centralna banka lahko to doseže tako, da plačila poslovnih bank preusmeri v nova posojila državi in/ali zmanjša zadržane dobičke.

Na drugi strani je **monetarni senjoraž**, ki se v literaturi definira kot bruto koncept, saj stroški izdaje denarja tu niso upoštevani (Lange, 1995, str. 15 – 56). Po Bradaču (1998, str. 34 – 38) pa monetarni senjoraž ni v neposredni zvezi s povečevanjem količine primarnega denarja. Javnost se je zaradi koristi, ki jim jih prinaša gotovina, pripravljena odreči določeni količini dobrin v zameno za ustrezno količino primarnega denarja.

Tretji koncept po Langu (1995, str. 15 – 56) je **senjoraž kot oportunitetni strošek denarja**, ki predstavlja donos države zaradi naložbe primarnega denarja po tržni obrestni meri. Oportunitetni senjoraž torej neposredno opozarja, da denar povzroča uporabniku stroške. Donos, ki se mu ekonomski subjekt odpove z uporabo denarja (neobrestovane terjatve do centralne banke), je njegov oportunitetni strošek (Bradač, 1998, str. 38).

Bradač (1998, str. 38 – 41) ugotavlja, da je razlika med monetarnim in oportunitetnim senjoražem tudi v tem, da monetarni senjoraž temelji na realni spremembi količine primarnega denarja v proučevanem obdobju, medtem ko pri oportunitetnem senjoražu kot osnovo za senjoraž upoštevamo celotno, do takrat izdano realno količino primarnega denarja.

Po Bradaču (1998, str. 41) lahko senjoraž obravnavamo tudi kot davek oziroma kot se ga pogosto imenuje inflacijski davek. Namreč tu gre za izgubljen prihodek javnosti, ki ima med svojimi aktivni nedonosno premoženje s fiksno nominalno vrednostjo (denar centralne banke). Hitrejša kot je rast količine denarja v obtoku (in posledično inflacija), več davka lahko država pobere z izdajanjem svežega denarja (Bradač, 1998, str. 41).

3.3 Senjoraž v državah članicah EU po uvedbi evra

Canzoneri in Rogens (1990, str. 420 – 421) sta ugotavljala, ali je možno optimalno valutno območje. Takšno območje sta definirala na način javnih financ. Pri tem je senjoraž le ena izmed oblik, ki lahko poveča proračun države. Ugotovila sta, da države članice, ki ležijo na jugu EU, t.i. sredozemske države (Portugalska, Grčija, Italija, Španija) dobivajo iz naslova senjoraža med 5 in 10 % denarnih dohodkov. Na drugi pa imajo države članice EU, ki so geografsko locirane na severu Evrope (Francija, Nemčija, Velika Britanija, Belgija) zanemarljivo majhne prihodke iz naslova senjoraža.

Sinn in Feist (1997, str. 1 – 2, 24) sta ocenila, da bodo vse države, ki bodo prevzele evro, zmagovalke, vendar ne vse enako. Po njunem prepričanju bodo države, ki so imele dobro valuto (Nemčija, Španija) na slabšem z vidika senjoraža, v primerjavi z državami, ki niso imele tako dobre valute (Finska, Portugalska). Med slednje sodi tudi Slovenija, saj se je tolar uporabljal razmeroma malo izven ozemlja Slovenije, poleg tega je bila vrednost najvišjega apoena tolarkega bankovca relativno nizka (42 evrov⁷).

Genberg (2002, str. 10 – 11) ugotavlja, da bi bila maksimalna potencialna izguba iz naslova senjoraža za države iz Srednje in Vzhodne Evrope, ki so vstopile v EU leta 2004, različna od države do države.

⁷ Na podlagi nepreklicno določenega tečaja, določenega julija 2006, ko je bila Slovenija potrjena kot država članica, ki izpolnjuje vse kriterije za vstop v evroobmočje, je vrednost 10.000,00 SIT enaka 41,73 evrov.

Tabela 1: Monetarni prihodek kot odstotek BDP v državah Srednje in Vzhodne Evrope, ki so leta 2004 vstopile v EU (podatki v odstotkih BDP za obdobje 1995 – 1999)

Država	Češka	Latvija	Madžarska	Poljska	Slovenija
povprečje za obdobje 1995 – 1999	23,2	12,7	10,8	9,2	4,7

Vir: H. Genberg, Currency substitution in Anticipation of EU Accession, 2002, str. 11.

Na osnovi podatkov iz Tabele 1, ki prikazuje denarni prihodek izbranih držav Srednje in Vzhodne Evrope v obdobju med letom 1995 in 1999, bi imela najnižjo izgubo Slovenija (4,7 % BDP), najvišjo izgubo v višini 23,2 % BDP pa bi imela Češka.

Podatki prikazani v Tabeli 1 predstavljajo zgornji limit izgube monetarnega prihodka, ki bi se zgodil le v primeru spontane evroizacije pred prevzemom evra (Gegenberg, 2002, str. 11). To pomeni, da bi že pred uradnim prevzemom evra privatni sektor začel poslovati z evrsko gotovino. Pri tem velja omeniti, da se določena izguba senjoraža v teh državah že ves čas po uvedbi evra dogaja, saj se del transakcij opravlja v evrih (turistična in poslovna potovanja, sodelovanje s tujino, hramba gotovine za tezavracijske namene, kriminal, ostalo).

3.4 Negativne obrestne mere

Več centralnih bank v Evropi je določilo negativne stopnje. Ta zelo redko uporabljen instrument je uporabljen z namenom spodbujanja gospodarske rasti. Svetovna banka (World Bank, 2015, str. 3) ugotavlja, da želijo države z negativnimi stopnjami prvenstveno spodbujati bančni sektor h kreditiranju gospodarstva in prebivalstva. Te stopnje so nastale kot posledica dalj časa trajajoče zelo nizke inflacije.

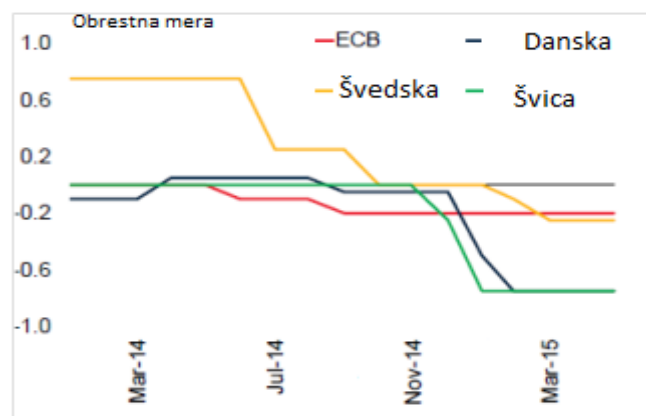
Poleg tega negativne stopnje neposredno spodbujajo depreciacijo deviznih tečajev, s čimer želijo države spodbuditi izvoz in tako posredno stimulirati zadolževanje podjetij (World Bank, 2015, str. 3).

Negativne stopnje imajo na drugi strani tudi negativne posledice na finančnih trgih, saj z njimi zmanjšujejo finančno stabilnost. Poleg tega imajo za posledico subvencioniranje nebančnih finančnih institucij ter posledično povečanje tveganja investorjev, ki pričakujejo viške stopnje donosov v prihodnosti (World Bank, 2015, str. 3).

Po podatkih Svetovne banke (World Bank, 2015, str. 3) so negativne obrestne mere zelo redko uporabljen instrument. Tudi med veliko depresijo konec dvajsetih let prejšnjega stoletja ameriške kratkoročne obrestne mere niso bile nikoli negativne. Ravno tako so imele v času globalne finančne krize leta 2008 ameriške zakladne obveznice donose le malenkostno pod nič.

Na Sliki 3 je lepo prikazano gibanje gotovine v štirih evropskih državah, ki so uvedle negativne stopnje. Razvidna je odločitev ECB, ki je junija 2014 prvič potisnila obrestno mero na depozite pod nič in nato jo je še drugič dodatno zmanjšala septembra 2014.

Slika 3: Obrestne mere (odstotek) na presežne rezerve bank pri centralni banki (januar 2014 – marec 2015)

Vir: World Bank, Negative Interest Rates in Europe: A Glance at Their Causes and Implications, 2015, str. 4.

Visoke obrestne mere imajo negativen vpliv na gotovino. To pomeni, da se uporabnikom gotovine ne splača hramba gotovine, ko so obrestne mere relativno visoke, in zato po gotovini ne povprašujejo. Pri nizkih obrestnih merah pa je situacija ravno obratna. V obdobju nizkih obrestnih mer se običajno povpraševanje po gotovini poveča. Fizične osebe ugotavljajo, da se jim ne splača hraniti gotovine v bankah, saj donosov ni, poleg tega obstaja tveganje, da bi morali komitenti v določenih primerih banki plačevati za depozite. Zato raje hranijo prihranke v gotovini doma ali varno v sefih.

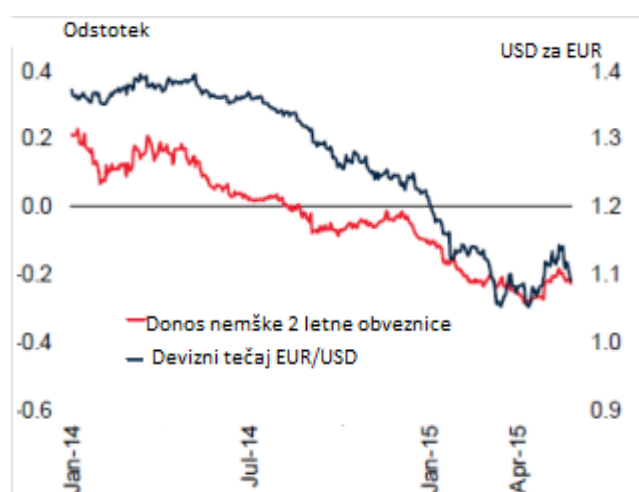
Centralne banke običajno plačujejo obresti na presežne rezerve, ki jih imajo poslovne banke pri njihovih centralnih bankah (Ribnikar, 2006, str. 85 – 86). V normalnih časih poslovne banke minimizirajo te presežne rezerve, saj so obresti na depozite, ki jih plačujejo centralne banke v teh primerih nižje od tržnih obrestnih mer. V nestabilnih razmerah na finančnih trgih in v času nizkih obrestnih mer se nekatere banke odločijo, da bodo več presežnih rezerv hranile pri centralni banki. Tako imamo sedaj v Evropi štiri centralne banke (ECB, Danska, Švedska in Švica), ki zaračunavajo (namesto da bi plačevale) obresti poslovnim bankam na njihove rezerve pri njih (World Bank, 2015, str. 5).

Naslednja posledica negativnih obrestnih mer je njihov vpliv na nebančne finančne institucije. Tu govorimo predvsem o pokojninskih skladih in ponudnikih klasičnih in naložbenih življenjskih zavarovanj. Te nebančne finančne institucije imajo težave pri doseganju oziroma izpolnjevanju dolgoročnih obveznosti, kot so plačila pokojninskih zahtevkov in zagotavljanja

pravic ter izplačil rent iz življenjskih zavarovanj, ki imajo večinoma fiksno določene nominalne stopnje donosa (World Bank, 2015, str. 7).

Vpliv negativnih obrestnih mer se kaže tudi na denarnem trgu, na katerem so gotovina in gotovini podobna sredstva med bolj konservativnimi inštrumenti hranjenja. Ta sredstva namreč zagotavljajo likvidnost sredstev in minimalne stopnje donosa. V kolikor so na trgu dalj časa prisotne negativne stopnje donosov, gotovina in gotovini podobna sredstva postanejo zagotovilo, da se neto vrednost teh sredstev ne bo zmanjševala (World Bank, 2015, str. 8).

Slika 4: Gibanje deviznega tečaja EUR/USD v obdobju od januarja 2014 do aprila 2015

Vir: World Bank, Negative Interest Rates in Europe: A Glance at Their Causes and Implications, 2015, str. 7.

Na Sliki 4 je dobro razvidno gibanje tečaja evra v primerjavi z dolarjem, ki je v obdobju od leta 2014 naprej depreciral. To ugotavlja tudi poročilo Svetovne banke (World Bank, 2015, str. 9), ki navaja, da so negativni donosi v Evropi vplivali na depreciacijo evra v primerjavi z dolarjem. To pa vpliva tako na realno gospodarstvo kot na finančni sektor v državah v razvoju. V poročilu ugotavljajo, da je imela depreciacija evra v primerjavi z dolarjem na splošno skromen vpliv na realno gospodarstvo v državah v razvoju. Ob tem pa lahko negativni donosi pozitivno vplivajo na portfeljske odlive kapitala iz Evrope in lahko imajo za posledico kontinuirane ugodne finančne pogoje za države v razvoju in posledično negativno vplivajo na gospodarstvo v Evropi.

3.5 Razdelitev senjoraža pri evrobankovcih

V nadaljevanju bom predstavil, kako je urejena porazdelitev denarnih prihodkov pri evrobankovcih. To področje za razliko od evrokovancev neposredno ureja ECB. Zanimivo je predvsem z vidika dobre prakse, ki bi lahko bila smiselno prenesena in uporabljena za evrokovance.

3.5.1 Ključ za vpis kapitala ECB

V Statutu Evropskega sistema centralnih bank in Evropske centralne banke je določen vpis in vplačilo kapitala posamezne NCB v ECB. V 28. členu tega statuta je določeno, da je kapital ECB postal operativen ob njeni ustanovitvi, ki je takrat znašal 5 mrd evrov. Vplačilo kapitala in obliko tega vplačila določi Svet ECB s kvalificirano večino.

Vpisovanje kapitala se izvede po ključu, določenem v 29. členu navedenega Statuta, po katerem se vsaki NCB dodeli ponder za vpis kapitala. Ta ponder predstavlja poenostavljeno ekonomsko moč države, saj je enak vsoti, ki je sestavljena iz:

- 50 % deleža države članice v prebivalstvu EU;
- 50 % deleža države članice v bruto domačem proizvodu po tržnih cenah EU zadnjih petih let.

Za izračun vsote, ki se zaokroži navzgor na najbližji mnogokratnik 0,05 odstotne točke, se upoštevajo statistični podatki Evropske komisije in pravila, ki jih sprejme Svet ECB. Določitev pogojev za prenos kapitala je namreč v pristojnosti Sveta ECB.

Ta ključ predstavlja delež posamezne NCB v skupnem ključu držav članic Evrosistema in se uporablja kot osnova za razporeditev denarnega prihodka od bankovcev v obtoku, prihodka ECB od evrobankovcev v obtoku ter dobička ali izgube ECB. Če se ta ključ spremeni, izvedejo NCBji medsebojni prenos kapitalskih deležev v obsegu, da je zagotovljena razdelitev kapitalskih deležev v skladu s spremenjenim ključem.

V Evropski sistem centralni bank (v nadaljevanju ESCB) je BS vstopila 1. maja 2004, ko je postala polnopravna članica EU. Takrat je BS vplačala del svojega vpisanega kapitala v kapital ECB, kot določeno v Sklepu ECB z dne 30. decembra 2006 o vplačilu kapitala, prenosu deviznih rezerv in prispevku v rezerve in rezervacije ECB s strani BS (ECB/2006/30). V Tabeli 2 je razvidno, da je takrat Slovenija morala vplačati 1,3 mio evrov kapitala. Ko je Slovenija prevzela evro in tako vstopila v evroobmočje, je morala leta 2007 v celoti vplačati v kapital ECB še preostali vpisni kapital v znesku 17,1 mio evrov. Tako je 1. januarja 2007 znašal vplačani kapital Slovenije 18,4 mio evrov, vplačani kapital ECB pa je znašal 5,8 mrd evrov.

Skladno s Statutom ESCB in ECB se ponderji, določeni za vsako posamezno NCB, po ustanovitvi ESCB usklajujejo na vsakih pet let oziroma takrat, ko se nova država priključi EU.

Kot je razvidno iz Tabele 2 se vpisani in vplačani deleži kapitala z leti povečujejo, kar je posledica vstopa novih držav v EU. Od začetka EMU (1. 1. 1999) se je kapitalski ključ spremenil že šestkrat; in sicer 1. 1. 2004, 1. 1. 2009 in 1. 1. 2014, dodatne spremembe so bile opravljene 1. 5. 2004, ko je vstopilo deset novih držav članic v EU, nato 1. 1. 2007, ko sta v

EU vstopile Bolgarija in Romunija, in 1. 7. 2013, ko je Hrvaška postala polnopravna članica EU (Evropska centralna banka, 2015).

Tabela 2: Kapitalski ključ za Slovenijo od njenega vstopa v EU leta 2004 do zadnje spremembe kapitalskega ključa leta 2014

Velja od tega datuma naprej	Kapital ECB	Kapitalski ključ za SI (%)	Vpisani del kapitala SI (EUR)	Vplačani kapital SI (EUR)	Znesek SI za prenos v kapital ECB (EUR)
1. 5. 04	5.564.669.247	0,3345	18.613.818	1.302.967	-
1. 1. 07	5.760.652.402	0,3194	18.399.523	18.399.523	17.096.556
1. 1. 09	5.760.652.402	0,3288	18.941.025	18.941.025	541.501
1. 7. 13	10.825.007.069	0,3270	35.397.773	35.397.773	16.456.748
1. 1. 14	10.825.007.069	0,3455	37.400.399	37.400.399	2.002.626

Povzeto in prirejeno po Sklepu ECB o vplačilu kapitala, prenosu deviznih rezerv in prispevku v rezerve in rezervacije Evropske centralne banke s strani Banke Slovenije, 2006; ECB, Key for subscribers to the ECB's capital – enlargement of the EU and the Eurosystem, 2007b; Sklepu ECB o odstotnih deležih nacionalnih centralnih bank v ključu za vpis kapitala Evropske centralne banke, 2008; ECB, Prilagoditev ključa za vpis kapitala ECB in prispevek Slovaške, 2009; ECB, Adjustments to the ECB's capital subscription key due to EU enlargement, 2013; ECB, Adjustments to the ECB's capital subscription key and the contribution paid by Latvijas Banka, 2014; ECB, Vpis kapitala, 2015.

3.5.2 Ključ za razdelitev bankovcev

Svet ECB ima skladno s 106.1. členom Pogodbe ES in 16. členom Statuta ESCB/ECB izključno pravico, da odobri izdajanje bankovcev za vsako posamezno državo članico Evrosistema. Na podlagi teh določb smejo ECB in NCB izdajati bankovce, ki so zakonito plačilno sredstvo v državah članicah Evrosistema in se prosto gibajo tako znotraj in med temi državami kot izven njih. NCB so pooblaščen, da evrobankovce dajejo v obtok in da jih jemljejo iz obtoka.

Obveznosti tiskanja in prerazporeditve vseh evrskih bankovcev med NCBji je treba razdeliti med vse države članice Evrosistema. Delež vsake NCB v vplačanem kapitalu je že eno izmed objektivnih meril. Upoštevati se mora še odstotni delež za bankovce, ki jih izda ECB. Celotna vrednost evrobankovcev v obtoku se razdeli med članice Evrosistema z uporabo ključa za razdelitev bankovcev. Ta ključ predstavlja odstotek, ki ga dobimo ob upoštevanju deleža ECB v celotni izdaji evrobankovcev in ob uporabi ključa za vpis kapitala za delež NCB v celotni izdaji (Sklepe ECB/2001/15).

3.5.3 Razdelitev prihodkov

V 32. členu Protokola o statutu ESCB in ECB je določena razporeditev prihodkov po centralnih bankah. Prihodki, ki jih ustvarijo centralne banke pri izvajanju nalog denarne politike

Evrosistema, se na koncu vsakega poslovnega leta razporedijo v skladu z določbami tega člena. Višina prihodkov vsake NCB je enaka njenemu letnemu prihodku, ki ga je ustvarila z dajanjem bankovcev v obtok in še drugih parametrov, ki jih v tej nalogi ne navajam. Ta sredstva NCB namensko razporedijo v skladu s smernicami Svet ECB. Pri tem velja samo opozoriti na ugotovitev Roesla (2012, str. 5), ki pravi, da centralne banke denarne prihodke v njihovih bilancah na splošno ne merijo ustrezno.

Skladno s Protokolom o statutu ESCB in ECB se prihodki NCB porazdelijo med centralnimi bankami, sorazmerno z njihovimi vplačanimi deleži v kapitalu ECB.

Ti denarni prihodki izhajajo predvsem iz prihodka od izdajanja denarja, ki ga imajo izključno ECB in nacionalne centralne banke od izdajanja bankovcev, ki so zakonito plačilno sredstvo in niso obrestovani (Scheller, 2006, str. 116). Vsi drugi prihodki, ki jih ustvarjajo NCB-ji (na primer prihodki iz njihovih lastnih finančnih sredstev), pa ostanejo v NCB, ki jih je ustvarila (Scheller, 2006, str. 116).

Ta delitev denarnih prihodkov iz kapitalskega ključa po posameznih NCB je, kot jo pojmujea Takala in Viren (2012, str. 19), umetna. Pri tem ugotavljata, da nastajajo tudi nesorazmerja, saj imajo nekatere države veliko več dela in s tem povezanih stroškov kot druge države. Izpostavila sta še Nemčijo in Avstrijo, ki imata veliko čezmejnih transportov višjih apoenov, tudi izven držav članic Evrosistema.

Evrobankovci prosto krožijo po različnih državah, banke in uporabniki gotovine jih lahko naročajo in vračajo kjerkoli pri vseh domačih ali tujih profesionalnih uporabnikih gotovine znotraj Evrosistema (Scheller, 2006, str. 116). To pomeni, da je ustvarjanje centralno-bančnega denarja mogoče nadzorovati samo na ravni Evrosistema, saj nobena NCB nima nadzora nad naravo in velikostjo denarnih sredstev, ki krožijo na njenem teritoriju.

Tu je potrebno poudariti, da so skladno s Sklepom ECB/2001/15 vsi bankovci predmet enakega sprejema in obdelovanja s strani vseh članic Evrosistema, ne glede na to, katera članica jih je dala v obtok. Enako velja tudi za vse evrokovance, izjema so le zbirateljski kovanci. Slednji obeležujejo posebne dogodke v vsaki posamezni državi in so zakonito plačilno sredstvo le v državi izdajateljici teh kovancev.

V Sloveniji sodijo med zbirateljske kovance vsi zlatniki in srebrniki, ki jih je izdala država. Poseben izdajateljski kovanec, ki ga vsako leto izda Slovenija, je tudi kovanec za 3 evre, s katerim se lahko plačuje le v Sloveniji.

Delitev denarnega prihodka je pomembna, saj zagotavlja pravično prerasporeditev prihodkov Evrosistema med njegove članice in pri tem ščiti funkcionalno celovitost sistema kot celote (Scheller, 2006, str. 117). Namen je zagotoviti, da denarni prihodek prejmejo vse države, ki so ga ustvarile, in ni omejen le na izbrane in iznajdljivejše NCB-je (Scheller, 2006, str. 117). Kot

smo že ugotovili, temelji kapitalski ključ ECB na kombinaciji deleža ekonomske moči države in na številu prebivalstva posamezne države članice Evrosistema. Kot tak se uporablja le kot približek prispevka države članice k skupnemu denarnemu prihodku Evrosistema (Scheller, 2006, str. 117). Ne glede na to, da je ključ za razdelitev prihodkov le približek, pa omogoča vsaki državi, da prejme ustrezne prihodke, ki ji omogočajo nadaljnje nemoteno poslovanje.

Z delitvijo denarnega prihodka je zagotovljena tudi funkcionalna celovitost Evrosistema. S tem, ko se vsaki NCB vnaprej dodeli določen delež v denarnem prihodku, se vsaki NCB omogoči, da izvaja decentralizirane operacije Evrosistema, in onemogoči tekmovalne vzgibe, ki so v nasprotju z enotno naravo politik ECB (Scheller, 2006, str. 117).

Pri kovancih razdelitev prihodkov od njihovega izdajanja ni urejana na tak način kot pri bankovcih. Posledica tega je tekmovanje, kdo bo nakoval več kovancev in jih nato dal na trg. S tem nastajajo nesorazmerja, ki jih podrobneje predstavljam v naslednjih poglavjih.

Ravno zaradi teh nesorazmerij bi Evropska komisija morala težiti k temu, da bi zavarovala interese posameznih držav članic in enotno uredila porazdelitev prihodkov iz naslova izdajanja kovancev, razen če obstajajo drugi interesi in na tem področju ostaja status quo.

Čeprav zgleda porazdelitev denarnih prihodkov na področju bankovcev dokaj pravična, pa temu ni vedno tako. Roesl (2012, str. 5) ugotavlja, da ni nobeno presenečenje, da tudi ECB, ko razdeli denarne prihodke, te ne porazdeli ustrezno vsem centralnim bankam Evrosistema. Njegova analiza kaže, da je porazdelitev denarnih prihodkov iz izdajanja bankovcev socializirana. Uvedba vedno večjega števila gotovinskih depozitnih sistemov, ki so večinsko zasebni, ima namreč za posledico povečanje ali zmanjšanje količine bankovcev v obtoku, kar povzroča nesorazmerja pri razdelitvi senjoraža (Roesl, 2012, str. 42).

Povečano število gotovinskih depozitnih sistemov omogoča NCB, da del njenih nalog prenesejo na zunanje izvajalce. S tem NCB zmanjšajo stroške, ki jih imajo z izdajanjem in obdelavo bankovcev, saj te aktivnosti prenesejo na poslovne subjekte.

Na drugi strani pa imajo tiste NCB, ki te aktivnosti opravljajo same, višje stroške z izdajanjem bankovcev. Nekateri že opozarjajo, da imajo tiste NCB, ki so prenesle del njihovih nalog na zunanje izvajalce, prihranke, ki pa niso upoštevani pri prerazporeditvi denarnih prihodkov med državami članicami Evrosistema. O tej problematiki bo v prihodnosti zagotovo potekala razprava, saj bo potrebno poiskati ustrezen rešitev glede pravične porazdelitve denarnih prihodkov med različnimi NCB-ji.

4 OSKRBA TRGA Z GOTOVINO

4.1 Oskrba trga z gotovino v Evropski uniji

V državah članicah EU je oskrba trga z gotovino urejena različno. Večje države imajo urejeno oskrbo trga z gotovino preko podružnic centralnih bank (Nemčija, Francija, Italija). V ostalih državah so centralne banke pogodbeno pooblastili poslovne banke in druga podjetja, da opravljajo v njenem imenu določene storitve v zvezi z oskrbo trga z gotovino.

V preteklosti je bilo veliko govora o učinkovitejši oskrbi trga z gotovino, zato se vse pogosteje ustanovljajo zasebni gotovinski depozitni sistemi (Roesl, 2012, str. 4). Osnovni koncept teh sistemov je v tem, da centralna banka pooblasti poslovne banke ali podjetja za obdelavo in prevoz gotovine (v nadaljevanju CIT-podjetja⁸), da opravljajo določene naloge v njenem imenu. Te naloge so prvenstveno hramba bankovcev v prostorih teh bank in podjetij, dajanje/jemanje bankovcev v obtok oziroma iz obtoka. Poleg tega ti zasebni depozitni sistemi opravljajo tudi druge storitve kot je na primer obdelava gotovine, preverjanje njene pristnosti in primernosti (Roesl, 2012, str. 12). Druga pomembna lastnost teh sistemov je, da za gotovino v hrambi v imenu centralne banke ne plačujejo oportunitetnih stroškov.

Roesl (2012, str. 13) navaja, da obstaja v praksi več različnih zasebnih depozitnih sistemov za bankovce, ki se jih lahko kategorizira v tri različne skupine. Najpogostejše so **sheme za hrambo gotovine**, t.i. Notes-held-to-order scheme (v nadaljevanju **NHTO**). To so sistemi, ki so osnovani na pogodbenem razmerju med centralno banko in depotnimi bankami.

Centralna banka kreditira depotne banke zato, da te opravljajo naloge, ki so pogodbeno določene npr. hramba bankovcev v imenu centralne banke, prevzem bankovcev iz obtoka od njenih strank, dajanje bankovcev v obtok za njene stranke, obdelavo bankovcev, preverjanje pristnosti in primernosti bankovcev, ko se ti vrnejo iz obtoka. Pri tem mora depotna banka opravljati te naloge, skladno z zahtevami, ki jih določi centralna banka. Običajno so pogoji in standardi strožji, kot to velja za poslovne banke, saj morajo biti standardi enaki kot veljajo za centralno banko. Centralna banka ima pravico izvajati nadzor nad opravljanjem nalog in izpolnjevanjem zahtev.

Bankovci, ki se hranijo v depotni banki, so v lasti centralne banke in še niso v obtoku. Ravno tako so bankovci, ki so na poti od centralne banke do depotne banke, še vedno v lasti centralne banke in niso v obtoku.

⁸ CIT (angl. *Cash in transit companies*) so podjetja, ki opravljajo prevoze gotovine do naročnikov in morajo imeti ustrezne licence za opravljanje prevoza gotovine. Lahko delujejo samostojno in opravljajo celoten proces obdelave in ponovnega dajanja gotovine v obtok ali pa opravljajo zgolj transport.

Običajno so depotne banke t. i. »virtualne« podružnice centralne banke, saj bankovci, ki so v njihovi hrambi, niso njihova last, ampak last centralne banke. Tipična shema NHTO je trenutno uveljavljena na Irskem, Malti in v Sloveniji (Roesl, 2012, str. 15).

Podobno shemo, t. i. Razširjen program hrambe zalog (angl. *Extended custodial inventory program – ECI*), je vzpostavila ECB, ki ima z izbranimi poslovnimi bankami (ECI banke) sklenjeno pogodbo. S tem programom ECB oskrbuje ECI banke z evrobankovci, ki jih te hranijo izven Evrope, z namenom dajanja evrobankovcev v obtok oziroma jemanja evrobankovcev iz obtoka, predvsem v državah izven EU (Roesl, 2012, str. 15).

Druga oblika zasebnih depozitnih sistemov so **prilagojene sheme NHTO**. Med te sodijo različne depotne banke in CIT-podjetja, ki poleg nalog tipične sheme NHTO, opravljajo še druge naloge oziroma te naloge opravljajo na drugačen prilagojen način. Tak tipičen primer prilagojene sheme NHTO omogoča depotni banki, da hrani v svojih trezorjih tudi neobdelano gotovino in da je tudi ta neobdelana gotovina v lasti centralne banke. Te sheme so danes prisotne v Avstriji, na Nizozemskem, na Madžarskem in v Španiji (Roesl, 2012, str. 15).

Tretja oblika so **depozitne bančne sheme**, ki so najbolj »čista« oblika popolnoma zasebnega depozitnega sistema. Glavna razlika te sheme od tipične oziroma prilagojene sheme NHTO je v tem, da depozitne bančne sheme obdržijo lastništvo nad gotovino iz obtoka, centralna banka pa jim plačuje obresti za hrambo gotovine čez noč in še druge kompenzacije za obdelavo gotovine. Roesl (2012, str. 16) navaja, da so takšne sheme trenutno prisotne na Finskem, Švedskem in Danskem.

4.2 Oskrba trga z gotovino v Sloveniji

V Sloveniji oskrba trga z gotovino poteka preko depotnih bank. V preteklosti se je sistem depotnih bank vzpostavil leta 1999, po ukinitvi Agencije za plačilni promet, ki je skrbela za plačilni promet v državi. Prvotno je bilo ustanovljenih 8 depotnih bank, ki so bile geografsko razporejene po celotnem slovenskem trgu, z namenom regionalne oskrbe trga z bankovci. Kasneje leta 2004 so bile tri depotne banke ukinjene, saj so bile samooskrbne. To pomeni, da so oskrbovale z gotovino le svoje podružnice in še te ne v celoti, ampak le v regiji njihovega delovanja.

Leta 2015 je bila ukinjena še ena depotna banka zaradi združitve z drugo banko in posledično sklenitve pogodbe o oskrbi z gotovino z drugo banko. Trenutno oskrba trga z bankovci v Sloveniji poteka preko štirih depotnih bank.

V zadnjih treh letih je BS prevzela aktivnejšo vlogo in začela oskrbovati tudi nekatere druge banke, ki lahko opravljajo direktne dvige oziroma direktne pologe pri centralni banki. Pri tem morajo te banke izpolnjevati določene pogoje, tj. imajo vzpostavljeno ustrezno informacijsko podpora, izpolnjujejo minimalne zahteve glede naročanja standardnih pakiranih enot,

minimalne enote naročanja, v BS vračajo že obdelane bankovce, torej ločeno na primerne in neprimerne bankovce, ki so pristni.

Oskrba trga s kovanci je urejena drugače. Poslovne banke lahko že ves čas direktno polagajo oziroma dvigajo kovance. Pri tem morajo imeti vzpostavljeno ustrezno informacijsko podporo, lahko naročajo standardno zapakirane enote kovancev, ki so ločeni na neprimerne in primerne ter so pristni.

5 ANALIZA MIGRACIJE KOVANCEV

Evrokovanci so zakonito plačilno sredstvo v vseh državah članicah evroobmočja. Najdemo jih v osmih različnih apoenih, od najmanjšega v vrednosti 1 centa pa do najvišjega v vrednosti 2 evrov. Razdeljeni so v tri kategorije: nižji apoeni (1, 2 in 5 centov), srednji apoeni (10, 20 in 50 centov) in višja apoena (1 in 2 evra).

Za razliko od evrobankovcev, ki se razlikujejo le med apoeni, se evrokovanci poleg med apoeni razlikujejo še med državami, ki so jih izdale. Vsaka država je izdala svoje kovance s svojimi nacionalnimi motivi in vsi ti kovanci krožijo med različnimi državami. NCB-ji niso vzpostavili sistema redistribucije kovancev, zato se kovanci prosto gibljejo in vse države članice jih (z izjemo zbirateljskih kovancev) morajo sprejeti kot zakonito plačilno sredstvo enake vrednosti. Ravno ta pojav, ki ga lahko poimenujemo kar migracija kovancev, so van Blokland et al. (2002, str. 1) proučevali na Nizozemskem in ocenili, da bo v roku 12 mesecev po prevzemu evra približno polovica kovancev v denarnicah Nizozemcev tujega oziroma ne-nizozemskega izvora.

Kot ugotavljata Altmann in Bartzsch (2014, str. 35) turizem ni edini »krivec« za gibanje in migracijo kovancev med državami. Tu so še poslovne aktivnosti in mednarodno sodelovanje med državami. Obstaja tudi možnost, da banke ali trgovci na drobno naročajo kovance v sosednjih državah pri njihovih centralnih bankah ali drugih poslovnih subjektih, v kolikor ti ponujajo storitve, ki so bodisi boljše bodisi cenovno ugodnejše kot doma. V takem primeru prihaja do neravnotežja med količino kovancev v določeni državi. Ta pojav bom v nadaljevanju prikazal na primeru Slovenije.

5.1 Predstavitev problematike migracija kovancev

Pojav migracije evrokovancev znotraj evroobmočja predstavlja edinstveno priložnost za analiziranje migracije in s tem povezanega gibanja kovancev med državami članicami. Za razliko od evrobankovcev, kjer je težje prepoznati, iz katere države bankovec prihaja, pa je pri kovancih to zelo enostavno. Dovolj je že enostaven pogled na hrbtno stran kovanca in že vemo, katera država ga je izdala, če seveda poznamo motive, drugače pa je dovolj pogled na spletno strani centralnih bank oziroma kar na spletno stran ECB.

Migracija kovancev znotraj Evrosistema ni zanimiva zgolj s teoretičnega ali statističnega vidika, ampak ima tudi pomembne politične implikacije glede na to, da od izdanih kovancev nastanejo tudi dobički (senjoraž) za posamezno državo izdajateljico.

V Evrosistemu obstaja vrsta projektov, ki ponazarjajo gibanje kovancev v obtoku in njihovo penetracijo znotraj nekaterih držav (npr. Luksemburg, Francija), vendar jih večina temelji na naključno izbranih vzorcih, resnejših analiz pa je bolj malo (Seitz, Stoyan, & Toedter, 2012, str. 85). Tak primer je francoski projekt, ki je predstavljen v nadaljevanju (glej poglavje 5.2.2), in temelji na prostovoljnem spremljanju evrokovancev v Franciji v različnih regijah.

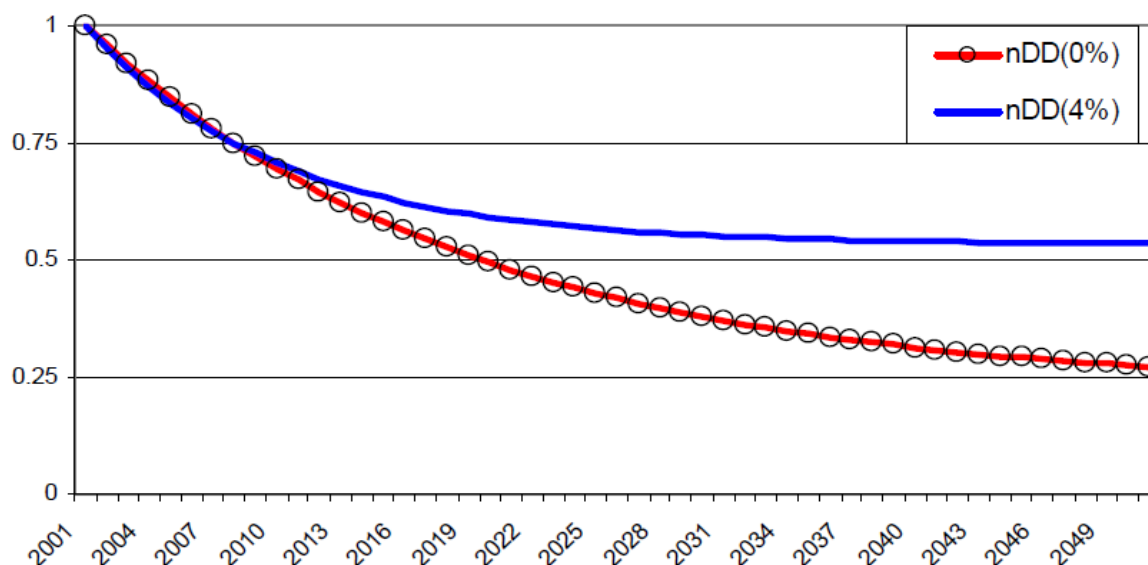
Resnejše analize, ki sem jih našel na spletu, izhajajo pretežno iz Nemčije. V Nemčiji so Seitz, Stoyan in Toedter (2009, str. 11) v okviru centralne banke izdelali enostaven matematičen model za izračun gibanja kovancev za 1 evro v Nemčiji. Za ta apoen so se odločili, ker so na voljo podatki glede gibanja tega apoena v Nemčiji.

Poleg tega so manjši apoeni neprimerni za spremljanje, saj se večkrat porazgubijo zaradi nižje vrednosti. To predvsem velja za kovance za 1 in 2 centa, ki sta t. i. enosmerna kovanca, za katera velja, da se večinoma dajeta v obtok in da tam tudi ostaneta, saj je vračanje teh dveh apoenov zanemarljivo. Hkrati je potrebno upoštevati, da so se nekatere države odločile, da apoena za 1 in 2 centa ukinejo oziroma da plačila z njima zaokrožujejo (glej poglavje 2.4.1).

Kovanec za 2 evra bi sicer lahko bil uporaben v raziskavi, vendar bi morali upoštevati tudi vse priložnostne izdaje. Namreč ta apoen se pojavlja še kot spominski kovanc, ki ga večina držav na letni ravni izdaja za obeležje posebnih nacionalnih ali vseevropskih dogodkov.

V modelu sta Seitz, Stoyan in Toedter (2009, str. 14) predpostavila konstantno letno rast kovancev za Nemčijo v višini 4 %, za druge države članice Evrosistema pa 10 %. Iz uporabljenih podatkov v modelu so Seitz, Stoyan in Toedter (2009, str. 20) izračunali, da Nemčija vsako leto izvozi od 4 do 5 % vseh v Nemčiji na kovanih kovancev apoena za 1 evro.

Slika 5: Delež gibanja kovancev za 1 evro nemškega izvora v Nemčiji od uvedbe evra leta 2002 naprej, ob upoštevanju letne rasti nemških kovancev v višini 4 % (nDD(4 %)) oziroma v višini 0 % (nDD(0 %)).

Vir: F. Seitz, D. Stoyan in K. H. Toedter. *Coin migration within euro area*, 2009, str. 17.

Na Sliki 5 sta v grafu prikazani dve krivulji. Modra, ki prikazuje oceno gibanja evrokovancev v Nemčiji ob predpostavki, da bo Nemčija na letni ravni na novo nakovala 4 % nemških evrokovancev (nDD(4 %)), rdeča krivulja pa na drugi strani prikazuje oceno gibanja evrokovancev v Nemčiji ob ničelni letni stopnji kovanja nemških kovancev (nDD(0 %)).

S Slike 5 je v primeru modre krivulje, torej 4 % letna rast izdaje (kovanja) nemških kovancev, razvidno, da se bo delež evrokovancev z nemško nacionalno stranjo v Nemčiji na dolgi rok gibal okoli 50 %. V kolikor bi bila rast izdaje kovancev v Nemčiji nična, potem bi delež kovancev nemškega izvora lahko na dolgi rok pristal na vsega skupaj 25 %.

Avtorji te analize ugotavljajo, da bi lahko ob upoštevanju dejanskih podatkov v posamezni državi, vsaka inštitucija uporabila ta model za izdelavo analize gibanja kovancev na dolgi rok v vsaki posamezni državi članici Evrosistema.

Na drugi strani Altmann in Bartzsch (2014, str. 35 – 36) ugotavljata, da ni pomembnejših neravnotežij v tokovih kovancev znotraj Evrosistema. V pregled sta vzela kovance, ki so jih izbrane države dale v obtok; primerjali so jih s kapitalnim ključem posamezne države. Ugotovila sta, da nekih večjih razlik med tema dvema indikatorjema ni (glej Tabelo 3).

Tabela 3: Delež kovancev glede na število identificiranih kovancev z domačo nacionalno stranjo v obtoku znotraj posamezne države in ECB kapitalski ključ za izbrane države (podatki so za leto 2012)

v odstotkih

	Nemčija	Francija	Španija	Italija	Nizozem.	Avstri.	Luksemb.	Irska
2 evra	34	14	10	15	1	6	1	3
1 evro	22	8	25	24	0	6	1	2
50 centov	26	11	13	21	4	4	1	3
20 centov	28	13	13	16	3	5	1	4
10 centov	24	15	18	15	4	6	1	5
5 centov	26	15	19	12	6	4	1	5
2 centa	31	19	15	11	2	6	1	5
1 cent	33	18	17	11	2	6	0	5
Vsi apoeni	29,0	15,9	16,7	13,6	2,8	5,6	0,7	4,4
Kapitalški ključ	27,1	20,3	11,9	17,9	5,7	2,8	0,3	1,6

Vir: M. Altmann & N. Bartsch., *The Volume of Euro Coins held for Transaction Purposes in Germany, 2014*, str. 36.

Ne glede na to, da avtorja nista ugotovila pomembnejših ravnotežij v tokovih, pa vseeno vidimo dva ekstrema, če bolj podrobno pogledamo Tabelo 3. Na eni strani so države, ki izdajajo precej več, kot je njihov kapitalski ključ. Avstrija je na primer dala v obtok 5,6 % avstrijskih kovancev glede na celotno izdajo znotraj Evrosistema, medtem ko je leta 2012 njen kapitalski ključ znašal vsega skupaj 2,8 %. Podobno velja za Irsko, ki je leta 2012 dala v obtok 4,4 % irskih kovancev glede na vse kovance, izdane znotraj Evrosistema, njen kapitalski ključ je takrat znašal 1,6 %. Na drugi strani so države, ki izdajajo precej manj, kot je njihov kapitalski ključ. Tak primer je Nizozemska, kjer je bil leta 2012 delež izdanih nizozemskih kovancev glede na celotno izdajo znotraj Evrosistema 2,8 %, nizozemski kapitalski ključ pa je istega leta znašal 5,7 %.

Med državami, ki največ izvažajo kovance v sosednje države, so poleg velikih držav, ki so ekonomsko najaktivnejše, tudi nekatere manjše države, ki so ugotovile njihove tržne niše oziroma možnosti za povečanje prihodkov od izdaje kovancev z izvažanjem le-teh v sosednje države. Te države na ta način povečujejo kovanje in posledično še izdajanje kovancev, kar ima posledično pozitiven vpliv na njihove monetarne prihodke. Poleg tega ima to še veliko drugih pozitivnih vplivov na poslovne priložnosti za njihova podjetja (CIT-podjetja, podjetja za obdelavo gotovine, banke, trgovce), kot tudi koristi za nacionalno kovnico, ki je dobila dodaten posel in s tem tudi nov zaslužek.

Tabela 4: Primerjava deleža, ki ga ima posamezna država članica Evrosistema, s kapitalnim ključem iste države članice (podatki za marec 2016)

	Dejanski delež izdanih kovancev v posamezni državi glede na celoten obtok	Možni delež izdanih kovancev glede na kapitalni ključ
Avstrija	5,90	1,96
Belgija	3,49	2,48
Ciper	0,35	0,15
Estonija	0,18	0,19
Finska	1,21	1,26
Francija	16,11	14,18
Grčija	2,57	2,03
Irska	4,07	1,16
Italija	12,96	12,31
Latvija	1,11	0,28
Litva	0,16	0,41
Luksemburg	0,66	0,20
Malta	0,22	0,06
Nemčija	29,33	18,00
Nizozemska	2,72	4,00
Portugalska	2,36	1,74
Slovaška	0,52	0,77
Slovenija	0,20	0,35
Španija	16,80	8,84

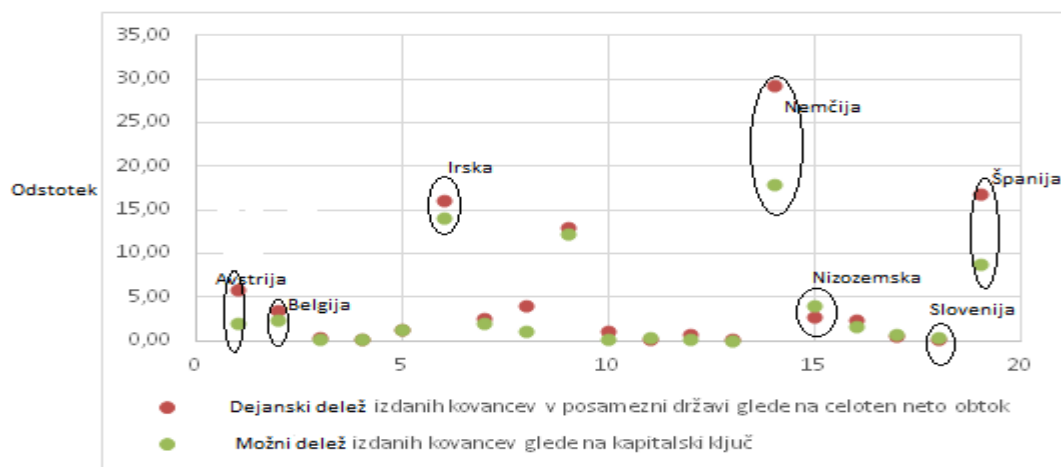
Povzeto in prirejeno po ECB, *Monthly Country Report*, 2016a; ECB, *Euro banknotes and coins statistics Online*, 2016b.

Te ugotovitve lahko še dodatno potrdim z lastnim izračunom, ki ga prikazujem v Tabeli 4. Preglednico sem razširil na vse države evroobmočja in primerjal neravnotežja med tokovi vseh držav članic.

Podatki v Tabeli 4 se malenkostno razlikujejo od analize, ki sta jo naredila Altman in Bartsch (2014), ker je tudi leto različno. Onadva sta analizirala gibanje kovancev v letu 2012, moji podatki se nanašajo na leto 2016, ko se je kapitalni ključ že spremenil zaradi vstopa Hrvaške v EU in zaradi prevzema evra v še preostalih dveh baltskih državah (Litva in Latvija). Ne glede na to, pa ugotovitve, navedene v Tabeli 3, veljajo tudi v razširjeni tabeli, le da so v Tabeli 4 še dodatno prikazane tudi manjše države.

V Tabeli 4 je viden delež izdaje, ki ga ima vsaka posamezna država v celotni izdaji evrokovancev znotraj Evrosistema. Največje deleže imajo pričakovano največje države, torej Nemčija, Francija, Španija in Italija. Zanimivo pa postane, ko te deleže primerjamo s kapitalnim ključem posamezne države, ki kaže kolikšen delež pri izdaji kovancev bi lahko imela posamezna država, če bi upoštevali njeno velikost in ekonomsko moč.

Slika 6: Primerjava deleža, ki ga ima posamezna država članica Evrosistema, s kapitalnim ključem iste države članice (podatki za marec 2016)

Povzeto in prirejeno po ECB, *Monthly Country Report*, 2016a; ECB, *Euro banknotes and coins statistics Online*, 2016b.

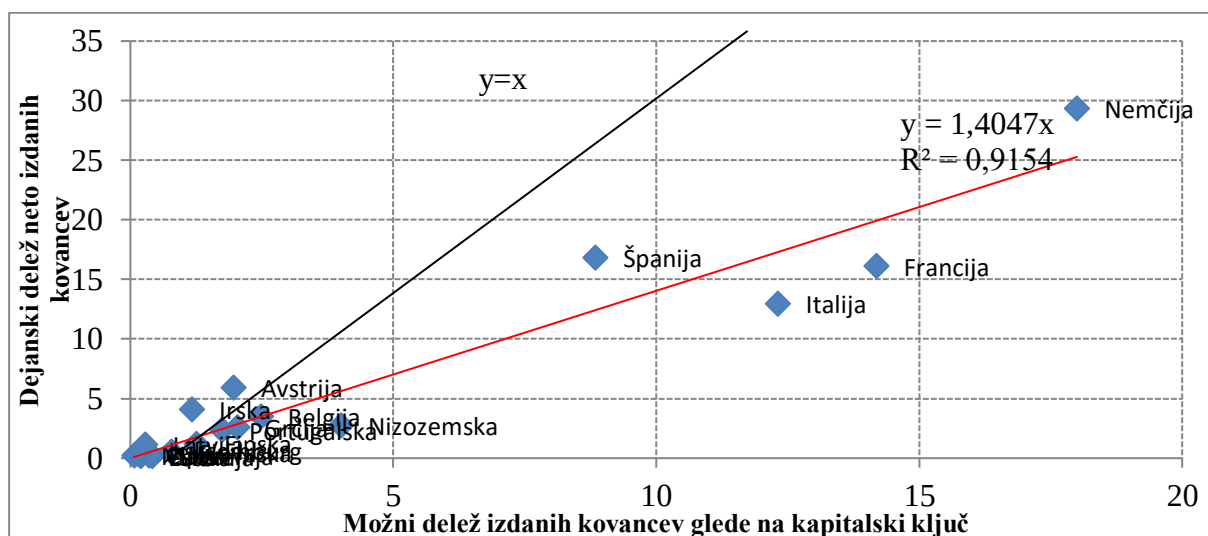
Podatke iz Tabele 4 prikazujem še na Sliki 6, kjer so na abscisni osi prikazane države po vrstnem redu iz Tabele 4. S to sliko sem želel globalni pogled na vse države evroobmočja. S slike je razvidno, da se dejanski in možni deleži izdanih evrokovancev po vseh državah evroobmočja razlikujejo le v nekaterih primerih. Večinoma pa se dejanski delež izdanih kovancev ujema z možnim deležem. Največja odstopanja so ravno pri Avstriji, Nemčiji in Španiji.

5.1.1 Statistična analiza podatkov o migraciji evrokovancev, izdanih v državah evroobmočja

Vezano na migracijo kovancev in podatke, ki so bili obdelani in prikazani že predhodno, sem v nadaljevanju pripravil kratko in poenostavljeno statistično analizo migracije kovancev v državah evroobmočja. V nadaljevanju sta prikazana dva razsejna diagrama.

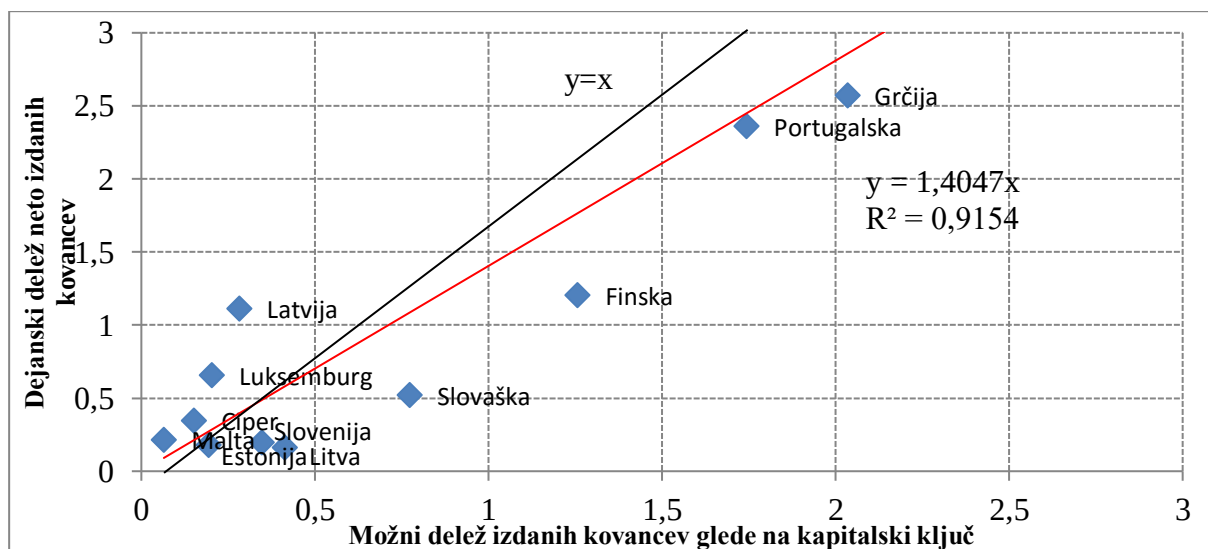
V prvem diagramu so prikazane vse države evroobmočja (glej Sliko 7). Ta diagram ni pregleden, saj se težko identificira države zaradi točk, koncentriranih pri majhnih vrednostih, ki se pojavljajo pri določenih državah. Zato sem majhne države ločeno prikazal v drugem diagramu (glej Sliko 8).

Slika 7: Razsevni diagram za države evroobmočja, ki prikazuje dejanske deleže izdanih kovancev v teh državah v marcu 2016 (izraženo v odstotkih) in možne deleže izdanih kovancev glede na njihov kapitalni ključ (izraženo v odstotkih)

Povzeto in prirejeno po ECB, Monthly Country Report, 2016a; ECB, Euro banknotes and coins statistics Online, 2016b.

Slika 8: Razsevni diagram za izbrane manjše države evroobmočja, ki prikazuje dejanske deleže izdanih kovancev v teh državah v marcu 2016 (izraženo v odstotkih) in možne deleže izdanih kovancev glede na njihov kapitalni ključ (izraženo v odstotkih)

Povzeto in prirejeno po ECB, Monthly Country Report, 2016a; ECB, Euro banknotes and coins statistics Online, 2016b.

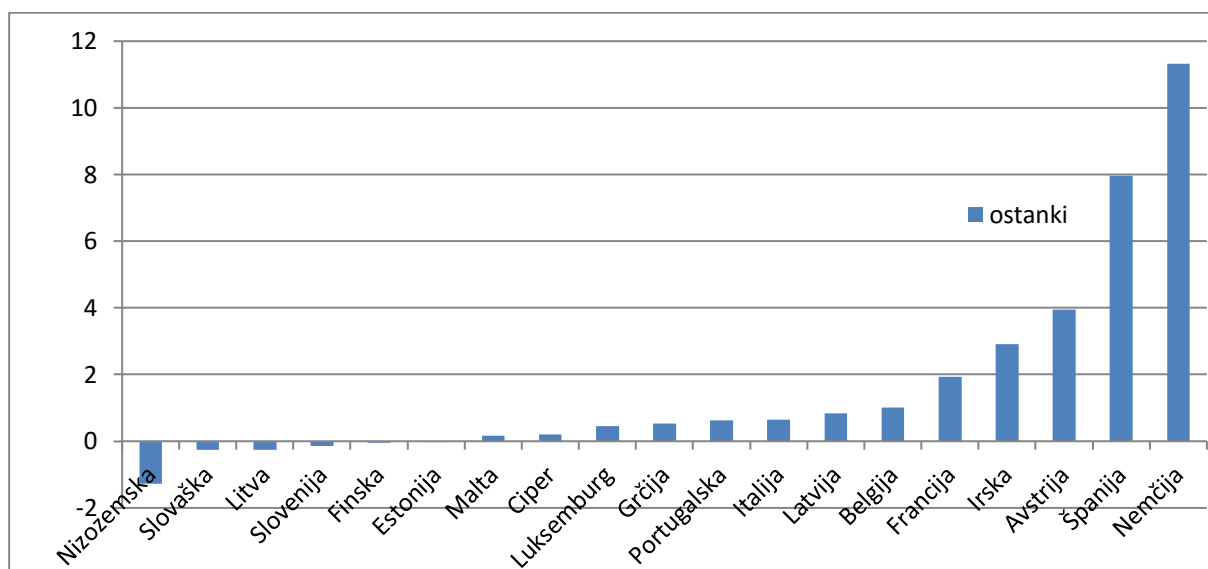
V nadaljevanju sem izračunal še korelacijski koeficient, ki predstavlja velikost linearne povezanosti spremenljivk X in Y, merjenih na istem predmetu preučevanja (Kožuš, 2010, str. 58).

Vrednost koeficienta korelacije se lahko nahaja med vrednostnima -1 in 1. Tako vrednost -1 predstavlja popolno negativno povezanost spremenljivk, pri čemer je na grafu odvisnosti videti le ravno črto, ki z naraščajočo neodvisno spremenljivko potuje navzdol; obratno vrednost 1 pomeni popolno pozitivno povezanost in navzgor usmerjeno črto na grafu. V praktičnem preizkušanju odvisnosti in uporabni statistiki je skoraj nemogoče izračunati popolno (funkcijsko) odvisnost -1 ali 1, saj na posamezno odvisno spremenljivko vpliva praviloma več dejavnikov, med njimi tudi slučajni vplivi (Kožuh, 2010, str. 60).

V proučevanem primeru znaša korelacijski koeficient 0,956, kar kaže na visoko pozitivno korelacijo med možnim deležem izdanih kovancev glede na kapitalski ključ in dejansko izdanimi kovanci.

Na Sliki 9 je še bolj nazorno prikazana razlika med državami evroobmočja. Graf na tej sliki prikazuje ostanke premice $y = x$, tako da se jasneje vidi, katere države so pod in katere nad to premico.

Slika 9: Nazorno prikazana razlika med državami članicami glede na os $y = x$, preračunano iz podatkov na Sliki 6

*Povzeto in prirejeno po ECB, Monthly Country Report, 2016a;
ECB, Euro banknotes and coins statistics Online, 2016b.*

Iz zgoraj predstavljenih podatkov je jasno razvidno, da večje države niso izgubile več denarnih prihodkov iz naslova izdajanja evrokovancev. Graf na Sliki 9 namreč jasno potrjuje prejšnje ugotovitve, da vse štiri večje države (Nemčija, Španija, Francija in Italija) izdajajo več kovancev, kot bi jih lahko glede na njihovo velikost in ekonomsko moč.

Na drugi strani pa je pri malih državah situacija odvisna od vsake države posebej. Nizozemska je v grafu na Sliki 9 prikazana kot država, ki izdaja precej manj, kot bi lahko. Slovenija

pričakovano sodi med države, ki izdajo manj slovenskih kovancev, kot bi jih lahko glede na njeno velikost in ekonomsko moč. Na drugi strani sta pa Avstrija in Irska, ki sta relativno majhni državi, a vseeno uvrščeni takoj za Nemčijo in Španijo.

Iz navedenih podatkov lahko odgovorim na prvo raziskovalno podvprašanje, ali so velike države evroobmočja po uvedbi evra izgubile več denarnih prihodkov od izdajanja kovancev kot manjše države. Odgovor je jasen, saj vsi analizirani podatki kažejo, da so denarni prihodki od izdajanja kovancev pri velikih državah višji kot bi bili, če bi te države izdajale le na osnovi njihovega kapitalskega ključa. Pri malih državah pa je vse odvisno od sposobnosti države, da se prilagodi razmeram na trgu in izkoristi njeno strateško pozicijo za povečevanje tržnega deleža (primer Avstrije, Irske, Malte, Cipra).

5.2 Migracija kovancev v izbranih državah članicah evroobmočja

Ob brskanju po spletu in tudi drugače nisem zasledil večjih resnih raziskav o problematiki gibanja in migraciji evrokovancev med državami evroobmočja, če izključim nemško centralno banko, ki ima relativno dobro pokrito to področje. Večina raziskav, ki sem jih našel, le spremlja stanje na osnovi vzorcev kovancev, ki so vzeti v obravnavo v nekaterih državah članicah. Evropska komisija sicer ugotavlja, da se kovanci med državami gibljejo prosto in brez nadzora, kar je tudi eden od ciljev ekonomske integracije, da se denar giblje nemoteno med državami.

Vzorčenje kovancev po posameznih državah članicah izvaja vsaka država neodvisno in na lastno iniciativo. Sicer je v zadnjem času tudi Evropska komisija pobudnica zbiranja podatkov o migraciji kovancev, ki pa niso objavljeni. Tako je na internetu mogoče najti spletne strani, ki spremljajo migracijo kovancev po državah članicah, vendar so v vzorec zajeti podatki in način njihovega spremljanja dokaj nezanesljivi in statistično neprimerljivi. Eden takih je Eurotracer, ki spremlja vzorce kovancev, najdene v določeni državi. Problem pri takih podatkih je, da jih lahko vnese kdorkoli, zato pregled na njimi ne daje jasne, reprezentativne ter zanesljive slike stanja o dejanski migraciji in gibanju kovancev.

5.2.1 Analiza migracije kovancev na Nizozemskem

Glavni akterji, ki pripomorejo oziroma pospešujejo migracijo in gibanje kovancev, so turisti in mednarodno poslovanje ter trgovina. Vendar za Nizozemsko van Blokland et al. (2002, str. 3) ocenjujejo da zgolj turistična in poslovna potovanja ter odnašanje nizozemskih kovancev v tujino in vnašanje tujih turistov v državo, niso edini dejavniki, ki vplivajo na povečan obseg tujih kovancev na Nizozemskem.

Ugotovitve, ki so jih van Blokland et al. (2002, str. 3) identificirali že leta 2002, so se izkazale za resnične. Po njihovem naj bi nizozemske banke kupovale kovance v tujini, če bodo stroški nakupa in obdelave tam cenejši kot doma. Tudi če so podružnice nemške ali belgijske centralne banke bliže Nizozemski meji in ponujajo ugodnejše storitve gotovinskega poslovanja, se

pričakuje, da bodo nizozemske banke seveda izkoristile te možnosti in posledično se bo delež kovancev teh dveh držav povečeval. Že leta 2002 so ti avtorji ocenili, da lahko imajo navedeni razlogi negativen učinek na nizozemski trg kovancev in lahko povzročijo neravnotežje na področju zalog kovancev. In ravno to neravnotežje se je zgodilo, tako na Nizozemskem kot tudi v Sloveniji, kjer se je vnos tujih kovancev zgodil predvsem zato, ker domače banke ponujajo sicer dobre storitve, vendar so te predrage. V nekaterih primerih so lahko večkratnik provizije, ki jo imajo sosednje države.

Tabela 5: Primerjava deleža izdanih kovancev znotraj Evrosistema v izbranih državah s kapitalskim ključem istih držav (podatki za marec 2016)

	Delež izdanih kovancev v izbranih državah glede na celoten obtok	Kapitalski ključ
Avstrija	5,90	1,9631
Belgija	3,49	2,4778
Nizozemska	2,72	4,0035
Slovenija	0,20	0,3455

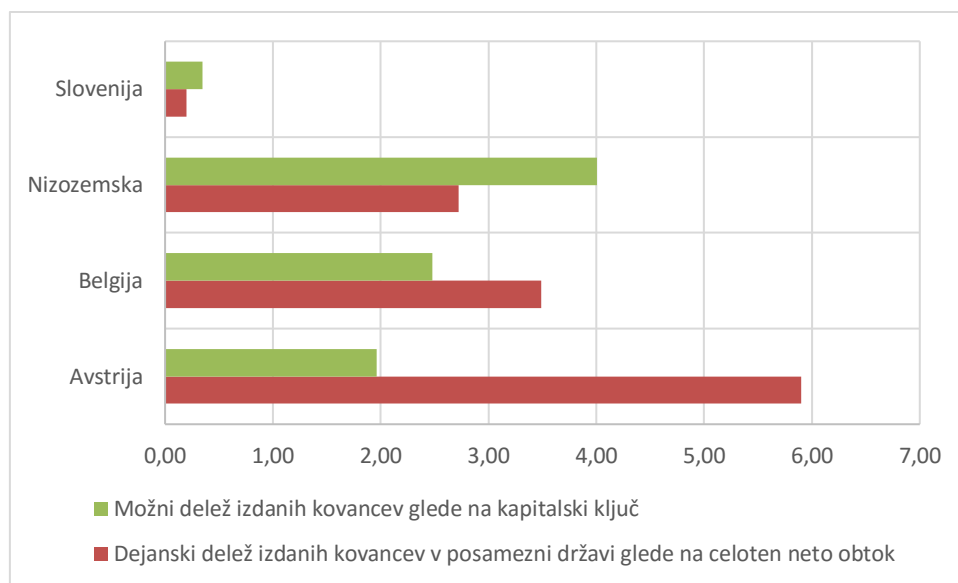
Povzeto in prirejeno po ECB, Monthly Country Report, 2016a; ECB, Euro banknotes and coins statistics Online, 2016b.

Van Blokland et al. (2002, str. 3 – 5) so opravili pregled migracije na Nizozemskem in v Belgiji. Raziskava je bila opravljena takoj po uvedbi evra leta 2002. Ugotavljajo, da se je odstotek domačih kovancev začel zmanjševati kmalu po uvedbi evra. Februarja 2002 je bilo v povprečju v denarnicah Nizozemcev 91 %, v denarnicah Belgijcev pa 89 % domačih kovancev. Pri tem se delež belgijskih kovancev v Belgiji ni toliko zmanjševal, kot se je delež nizozemskih na Nizozemskem. Ta trend se nadaljuje tudi leta 2016, ko Belgija izdaja precej več kovancev (3,49 % delež glede na celotni obtok), kot bi jih po kapitalnem ključu (glej Tabelo 5).

Po podatkih nizozemske centralne banke (2007, str. 23 – 24) količina kovancev v obtoku na Nizozemskem stalno raste, tako vrednostno kot količinsko, medtem ko je količina kovancev, ki jih izdaja Nizozemska, vsako leto nižja, saj je večina kovancev v obtoku na Nizozemskem uvoženih. Tu gre predvsem za kovance za 1 in 2 evra. Po podatkih nizozemske centralne banke je to Nizozemski povzročilo izgubo, ki je leta 2005 znašala 39,5 mio evrov in leta 2006 še 21,4 mio evrov.

Podoben trend se na Nizozemskem nadaljuje tudi v letu 2016. Zadnji podatki, prikazani na Sliki 10 kažejo, da je v nekaterih manjših državah, kot sta Slovenija in Nizozemska, država izgubila precej več, kot bi lahko, če bi bili denarni prihodki porazdeljeni glede na kapitalni ključ posamezne države. Tako je delež izdaje Slovenije do konca marca 2016 znašal 0,20 %. Glede na njen kapitalni ključ bi moral ta znašati skoraj dvakrat več, torej 0,3455. Na Nizozemskem je za isto obdobje delež izdanih kovancev v celotnem evroobmočju znašal 2,72 %, glede na njen kapitalni ključ bi ta lahko znašal 4,0035.

Slika 10: Primerjava deleža izdanih kovancev znotraj Evrosistema v izbranih državah s kapitalnim ključem istih držav (podatki za marec 2016)

Povzeto in prirejeno po ECB, Monthly Country Report, 2016a; ECB, Euro banknotes and coins statistics Online, 2016b.

5.2.2 Analiza migracije kovancev v Franciji

V nadaljevanju bom predstavil raziskavo, ki jo je za Francijo kmalu po uvedbi evra leta 2002 opravil Inštitut za nacionalne študije in demografijo v Franciji (*L'Institut National d'Etudes Demographiques*).

Raziskava je bila izvedena v vseh regijah Francije, tako da so na ulicah ustavljali ljudi in preverjali evrokovance, ki jih imajo v denarnicah (Grasland, Guerin-Pace, & Tostain, 2002). Tri četrtine vprašanih se je odzvalo in pokazalo vsebino kovancev v denarnici. Pri vsaki osebi vključeni v raziskavo so identificirali v povprečju 14 kovancev. Raziskavo so izvedli v treh časovnih obdobjih; in sicer: marca, junija in septembra 2002. Hoteli so prikazati, kako se spreminja struktura domačih in tujih evrokovancev v francoskih denarnicah.

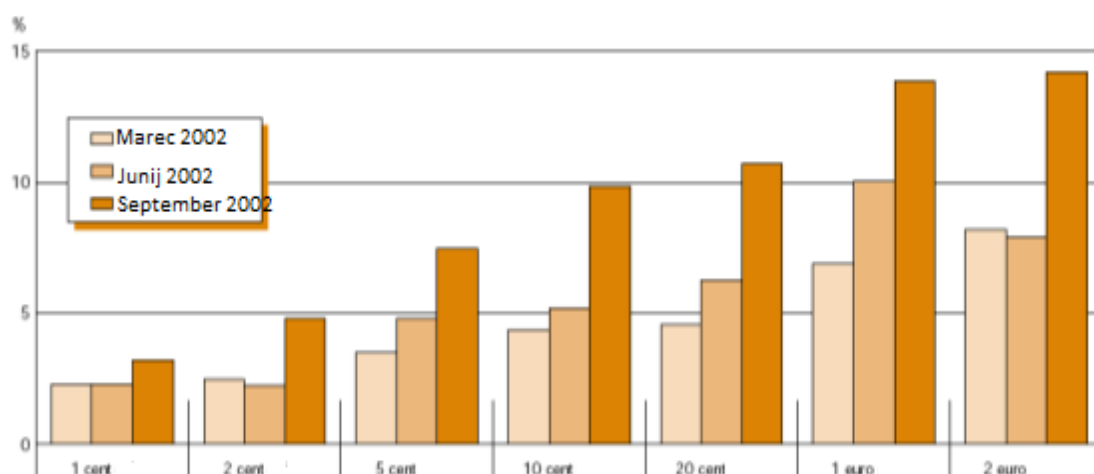
V Tabeli 6 je prikazan delež tujih evrokovancev v primerjavi z domačimi francoskimi kovanci, ki so bili identificirani v Franciji od marca do septembra 2002, in kaže, da se je v navedenem obdobju delež tujih evrokovancev v Franciji podvojil (porasel s 4,7 na 9,2 %).

Tabela 6: Pregled sprememb v številu evrokovancev v Franciji v obdobju marec – september 2002

	Marec 2002	Junij 2002	September 2002
Število anketiranih	1.003	2.015	2.057
Število pregledanih denarnic	717	1.482	1.430
Število najdenih kovancev	10.369	21.395	20.905
Delež tujih evrokovancev (%)	4,7	6,0	9,2
Delež kovancev z vsaj 1 tujim evrokovancem (%)	20,0	33,6	48

Vir: C. Grasland, F. Guerin-Pace & A. Tostain, *The reflection of people's mobility*, 2002, str. 1.

Slika 11: Evrokovanci tujega (nefrancoskega) izvora glede na apoen v Franciji v obdobju od marca do septembra 2002

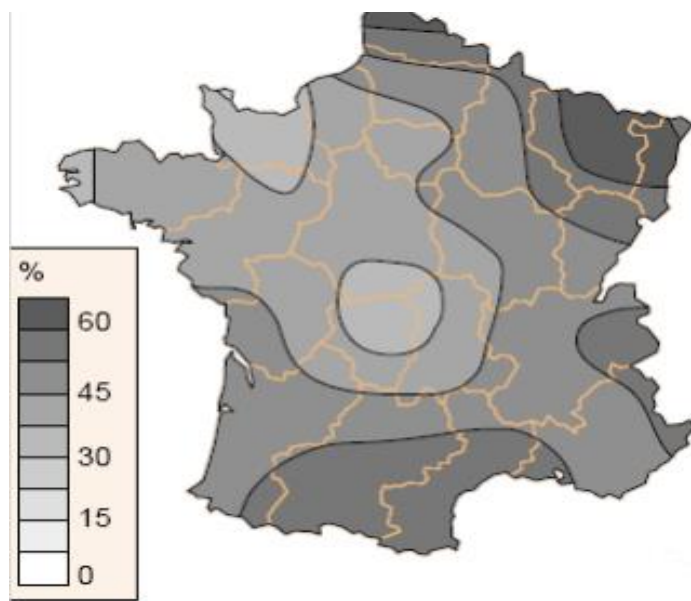

Vir: C. Grasland, F. Guerin-Pace & A. Tostain, *The Circulation of euros as a reflection of people's mobility*, 2002, str. 2.

Delež tujih evrokovancev pri francoskih v raziskavo vključenih udeležencev je bil različen tudi glede na apoen. Pri nižjih apoenih je bil ta delež nižji kot pri višjih (glej Sliko 11). Tako je bilo septembra 2002 le 3 % kovancev za 1 cent tujega izvora, medtem ko je bilo tujih kovancev za 2 evra 14 %.

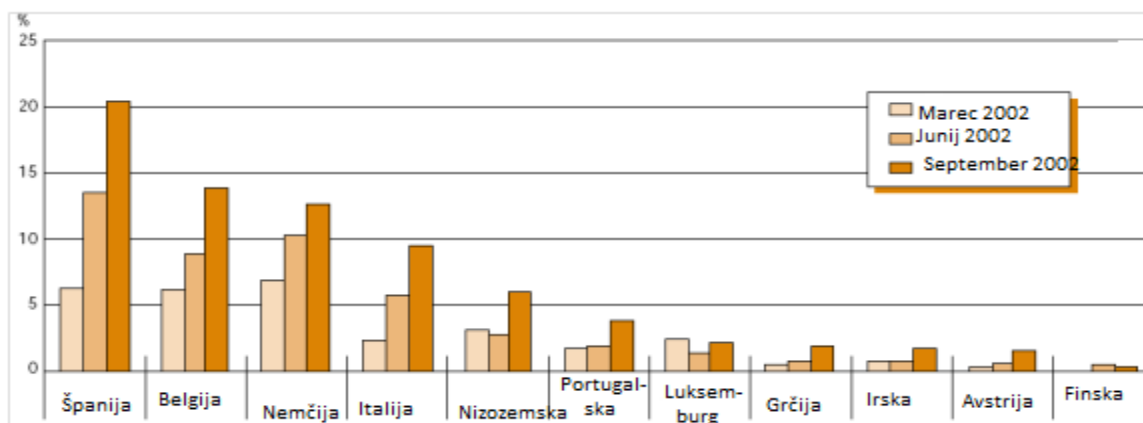
Gibanje tujih evrokovancev v Franciji je bilo različno tudi glede na regijo, v kateri je potekala raziskava. Regije, ki mejijo na sosednje države, in osrednja Francija (Pariz z okolico) so imele precej več evrokovancev tujega izvora kot regije v zahodni Francije.

Slika 12: Delež evrokovancev pri v raziskavo vključenih osebah v Franciji, ki so imeli vsaj en tuj evrokovanec v denarnici (september 2002)

Vir: C. Grasland, F. Guerin-Pace & A. Tostain, *The Circulation of euros as a reflection of people's mobility*, 2002, str. 3.

Slika 13: Evrokovanci tujega izvora glede na državo izdajateljico, najdeni v Franciji od marca do septembra 2002

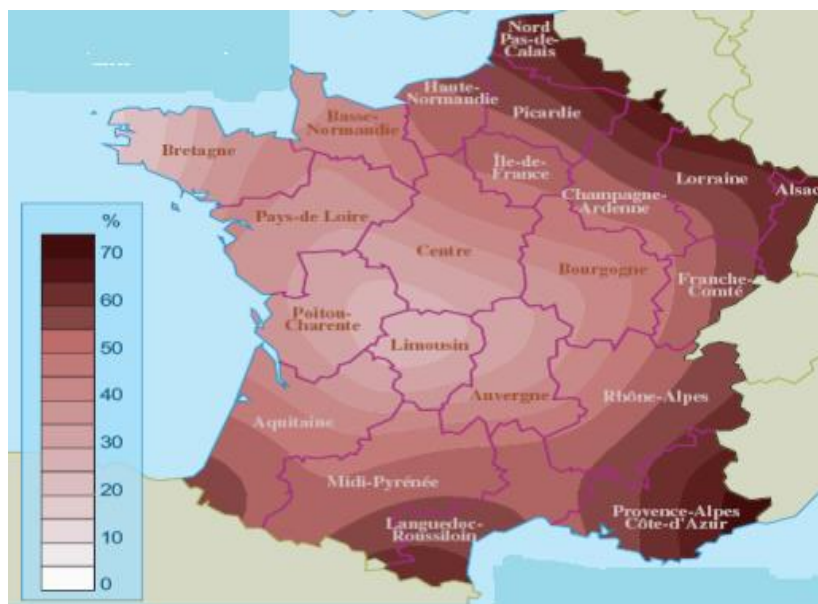
Vir: C. Grasland, F. Guerin-Pace & A. Tostain, *The Circulation of euros as a reflection of people's mobility*, 2002, str. 3.

Položaj regije je igral ključno vlogo pri povečanem obtoku ne-francoskih evrokovancev (glej Sliko 12), se je pa v proučevanem obdobju število kovancev tujega izvora povečalo na celotnem teritoriju Francije. Raziskava tudi ugotavlja, da je bilo v začetnem obdobju v predelih Francije, ki so bolj oddaljeni od meje z drugo državo evroobmočja, število kovancev tujega izvora odvisno tudi od socialnega statusa anketiranca (Grasland, Guerin-Pace, & Tostain, 2002). Bolje

situirani Francozi so praviloma imeli več evrokovancev tujega izvora, medtem ko teh razlik ni bilo zaznati v regijah, ki so bliže mejam drugih držav evroobmočja.

Ugotovili so tudi, da največ evrokovancev nefrancoskega izvora prihaja iz Nemčije, Španije, Belgije in Italije, torej iz držav, ki neposredno mejijo na Francijo (glej Sliko 13).

Slika 14: Delež evrokovancev pri osebah vključenih v raziskavo, ki so imeli vsaj en tuj evrokovanec v denarnici (januar 2003)

Vir: Circulation of euro coins in France, 2006.

Januarja 2003, eno leto po prevzemu evra, so izvedli še eno raziskavo. V raziskavo je bilo vključenih 2.000 naključno izbranih ljudi v različnih predelih Francije. Pregledali so 19.000 evrokovancev, od tega jih je bilo 11 % nefrancoskega izvora. V denarnici pa je imelo več kot polovica anketirancev vsaj 1 evrokovanec ne-francoskega izvora.

S Slike 14 je razvidno, da je še vedno največ evrokovancev tujega izvora v mejnih področjih Francije. Bretanija in Limousin sta bili skoraj izolirani regiji, saj je bil delež najdenih tujih evrokovancev v teh dveh regijah najnižji. Vseeno pa s primerjavo Slik 12 in 14 vidimo, da se je obarvanost obmejnih regij v enem letu po uvedbi evra v Franciji precej povečala. Še bolj zanimivo bi bilo, če bi podobno analizo opravili danes, 14 let po uvedbi evra v Franciji.

5.2.3 Analiza migracije kovancev v Nemčiji

Mesečno poročilo DBB (2013, str. 36) navaja, da imajo gotovinski tokovi med državami članicami, zaradi takšne ureditve razdelitve denarnega prihodka pri kovancih, velik vpliv na izdajanje kovancev in posledično na dobiček (senjoraž), ki je kreditiran na račune nacionalnih

držav. Države članice tako nimajo aktivnega vpliva na migracijo kovancev, ki se odraža v pobranem senjoražu.

Seitz, Stoyan in Toedter (2009, str. 20) ugotavljajo, da ob upoštevanju letne rasti kovancev v posamezni državi članici Evrosistema (upoštevala sta le kovance za 1 evro) vsako leto 5 % nemških kovancev migrira v druge države in okoli 1,8 % ne-nemških evrokovancev pride v Nemčijo.

Z namenom določitve obsega migracije evrokovancev v Nemčiji je DBB opravila vzorčenje po vseh njenih 30 podružnicah po državi. V raziskavo je vzela vzorec 2.000 kosov kovancev apoenov od 20 centov do 2 evrov, ki jih je presortirala in razvrstila po državi izvora. Rezultati vzorčenja so bili predstavljeni v Mesečnem poročilu DBB (januar 2013, str. 37 – 39).

V Tabeli 7 je predstavljen pregled ne-nemških kovancev, identificiranih pri vzorčenju v 30 podružnicah DBB. Največji delež kovancev v obtoku z vidika količine prihaja v Nemčijo iz Italije, Francije in Španije (glej stolpec 1). Glavni razlog, ki ga navaja DBB (2013, str. 36 – 37), je da te države predstavljajo največji delež izdanih kovancev znotraj Evrosistema in se posledično pojavljajo bolj frekventno (glej stolpec 2).

Poročilo še navaja, da je ob upoštevanju razlike med porazdelitvijo v naključnih vzorcih identificiranih nenemških evrokovancev v obtoku v Nemčiji in porazdelitvijo nenemških kovancev v obtoku v ostalih državah članicah Evrosistema v Nemčijo migriralo največ nenemških evrokovancev iz Avstrije, Belgije, Italije, Luksemburga, Nizozemske in Slovenije (glej stolpca 3 in 4). Podoben vzorec lahko opazimo, če za primerjavo vzamemo delež kapitalskih ključev, ki prikazuje ekonomsko moč države (glej stolpce 5, 6 in 7).

DBB (2013, str. 37) navaja, da so tiste države, ki so zastopane v prvi vrsti, sosednje države in popularne turistične destinacije. Regresijska analiza, ki je kvantificirala vlogo teh dveh dejavnikov, je bila dodatno izdelana. Upoštevala je količinsko izdajo kovancev z upoštevanjem držav, ki mejijo na Nemčijo, in nemške potovalne navade.

Če zanemarimo vse ostale možne dejavnike vpliva oziroma če vsi ostali dejavniki ostanejo nespremenjeni, lahko ugotovimo, da je v povprečju za 5 odstotnih točk večja verjetnost, da bodo v nemških denarnicah prisotni evrokovanci iz držav, ki mejijo na Nemčijo, v primerjavi s kovanci iz ostalih držav Evrosistema (DBB, 2013, str. 38). Za evrokovance, ki izvirajo iz držav, ki so popularne turistične destinacije za Nemce (Španija, Avstrija, Italija), je verjetnost, da bodo prisotni v nemški denarnicah, v povprečju za 6 odstotnih točk večja kot za kovance iz preostalih držav članic Evrosistema (DBB, 2013, str. 38).

Tabela 7: Migracija kovancev v Nemčiji izvedena na vzorcu kovancev identificiranih v 30 podružnicah DBB

	Delež posam. države v celotni količ. tujih kovan. v obtoku v Nemčiji	Delež posam. države v celotni količ. kovan. v obtoku v evroobmočju (brez Nemč.)	Absolutna deviacija distribuc. tujih kovan. v Nemčiji od kovan. v evroobmočju (1 – 2)	Relativna deviacija tujih kovan. v Nemčiji glede na evroobmočje $((1/2) - 1) * 100$	Delež kapital-skih ključev v letu 2011 (brez Nemč.)	Absolutna deviacija distribucije tujih kovan. v Nemčiji glede na kapital-ski ključ (1 – 5)	Relativna deviacija distribucije tujih kovan. v Nemčiji glede na kapital-ski ključ $((1/5) - 1) * 100$
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
Avstrija	14,41	7,65	6,76	88,37	3,8	10,61	279,21
Belgija	11,56	5,4	6,16	114,07	4,75	6,81	143,37
Ciper	0,1	0,45	-0,35	-77,78	0,27	-0,17	-62,96
Estonija	0,07	0,15	-0,08	-53,33	0,35	-0,28	-80,00
Finska	1,1	1,86	-0,76	-40,86	2,46	-1,36	-55,28
Francija	17,43	22,1	-4,67	-21,13	27,86	-10,43	-37,44
Grčija	2,71	3,69	-0,98	-26,56	3,85	-1,14	-29,61
Irska	1,68	6,38	-4,7	-73,67	2,18	-0,5	-22,94
Italija	22,1	19,36	2,74	14,15	24,49	-2,39	-9,76
Luksemburg	1,82	0,92	0,9	97,83	0,34	1,48	435,29
Malta	0,07	0,24	-0,17	-70,83	0,12	-0,05	-41,67
Nizozemska	8,85	3,92	4,93	125,77	7,81	1,04	13,32
Portugalska	1,65	3,38	-1,73	-51,18	3,43	-1,78	-51,90
Slovaška	0,51	0,6	-0,09	-15,00	1,36	-0,85	-62,50
Slovenija	0,34	0,27	0,07	25,93	0,64	-0,3	-46,88
Španija	15,58	23,62	-8,04	-34,04	16,27	-0,69	-4,24

Vir: DBB, *Monthly report*, january 2013, str. 37.

V nadaljevanju DBB (2013, str. 38) ugotavlja, da je pomemben dejavnik tudi lokacija podružnice DBB. Podružnice v zveznih deželah, ki mejijo na drugo državo članico Evrosistema, so imele v vzorcu tudi večji delež evrokovan. iz te države. Evrokovan. iz Luksemburga imajo npr. 2,7 – krat večjo verjetnost, da se najdejo v denarnicah v nemški zvezni deželi Rhineland Palatinate in Saarland kot v drugih zveznih deželah. Ta faktor se v ostalih zveznih deželah, ki ne mejijo na Luksemburg, giblje med 1,3 in 1,5.

V kolikor bi želeli imeti celovitejšo sliko o migraciji kovancev, bi bilo dobro upoštevati še druge dejavnike, za katere pa v poročilu DBB (2013, str. 39) ugotavljajo, da ni podatkov. Zgolj podatki o državi izvora evrokovan. predstavljajo le osnovo, ki kaže pregled pojavljanja kovancev različnih držav Evrosistema. Za podatke o hitrosti migracije kovancev bi potrebovali

daljšo časovno vrsto. Ravno tako ni podatkov o tokovih kovancev med državami. Imamo omejen pregled stanja tujih evrokovancev znotraj vsake države Evrosistema.

Če bi imeli vse te podatke, bi lahko ocenili vpliv migracije kovancev na senjoraž vsake posamezne države članice Evrosistema. Posledično bi lahko bolj učinkovito in racionalno načrtovali potrebe po kovanju novih kovancev, saj trenutno ta proces še ni uniformiran. To pomeni, da ni centralnega naročanja, ki bi pokazal stanje kovancev po posameznih državah Evrosistema in identificiral tiste države, ki se soočajo s presežki kovancev določenih apoenov, in tiste druge države, ki imajo primanjkljaje kovancev določenih apoenov. Centralno določena koordinacija bi lahko rešila problem presežnega kovanja na eni strani in tega, da na področju kovancev trenutno vsaka država vodi svojo politiko in povzroča distorzije in neenakosti na trgu s kovanci.

5.3 Migracija kovancev v Sloveniji

5.3.1 Primerjava migracije slovenskih in ne-slovenskih evrokovancev v Sloveniji od prevzema evra leta 2007 do danes (marec 2016)

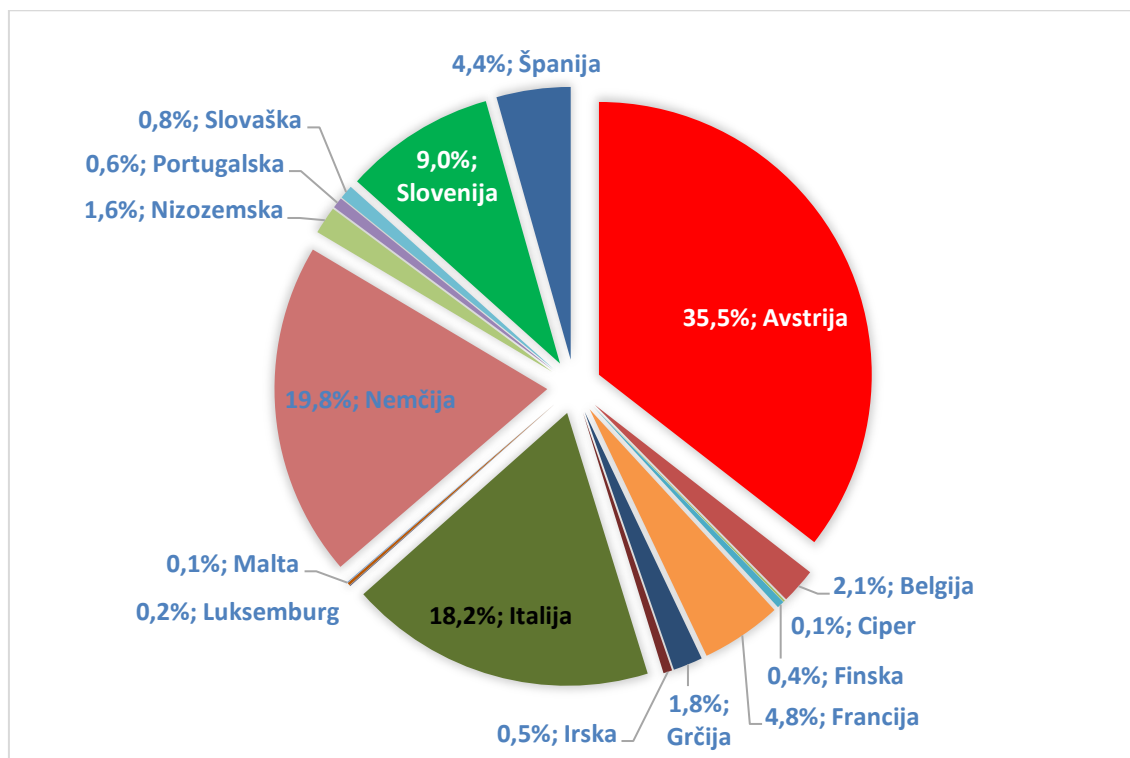
BS je s pogodbo, ki jo ima sklenjeno z Ministrstvom za finance, zadolžena za opravljanje vseh tehničnih in strokovnih nalog v zvezi z izdajanjem kovancev (Banka Slovenije, 2010a, str. 5). Po podatkih BS se je kmalu po prevzemu evra v Sloveniji začel povečevati pritok kovancev iz tujine, predvsem iz Avstrije.

Van Blokland et al. (2002, str. 4) navajajo, da se kovanci različnih apoenov različno mešajo. Tako je odstotek migracije kovancev višji pri višjih apoenih. Na Nizozemskem je bilo marca 2002 le 8,3 % kovancev za 1 cent tujega izvora, medtem ko je bilo tujega izvora 11,7 % kovancev za 10 centov in 19,6 % kovancev za 2 evra.

BS je v marcu 2016 izvedla štetje vzorca kovancev, ki je v centralno banko prišel preko blagajniškega okenca v centru Ljubljane. V vzorec je bilo zajetih 2.000 kosov kovancev vseh apoenov od 1 centa do 2 evrov, to pomeni, da je bilo ročno prešteti in sortirani po državah 16.000 kosov kovancev.

Na Sliki 15 je prikazana porazdelitev kovancev, najdenih na naključno izbranem vzorcu v centru Ljubljane. S slike je razvidno, da je v celotni količini največ kovancev z avstrijsko nacionalno stranjo, sledijo ji nemški in nato italijanski evrokovanci. Delež kovancev teh treh držav, najdenih na naključno izbranem vzorcu v centru Ljubljane, znaša kar 74 %, medtem ko delež slovenskih kovancev znaša le 9 %.

Slika 15: Vzorec kovancev pregledan v marcu 2016 v BS in ločen po državi izdajateljici

Vir: Banka Slovenije, Gotovinsko poslovanje, marec 2016.

V Tabelah 8 in 9 je v nadaljevanju prikazana še porazdelitev glede na apoensko strukturo kovancev, ki so bili identificirani na naključnem vzorcu kovancev v centru Ljubljane. Če podatke pogledamo še po apoenski strukturi, ugotovimo, da imajo pri apoenu za 2 evra največji delež nemški kovanci (29,5 %). Tem sledijo avstrijski in italijanski kovanci. Delež slovenskih kovancev pri tem apoenu znaša le 8,1 %. Pri apoenu za 1 evro je največ italijanskih kovancev (33,6 %), sledijo nemški in avstrijski ter nato španski. Slovenskih kovancev tega apoena je skromnih 3,5 %.

Pri apoenu za 50 centov je največ italijanskih (30,7 %), slovenskih je zanemarljivih 2,8 %. Pri apoenu za 20 centov so deleži enakomerno porazdeljeni med italijanskimi, avstrijskimi in nemškimi kovanci, ki znašajo okrog 24 % za vsako posamezno državo. Slovenski kovanci predstavljajo 7,4 % vseh na vzorcu identificiranih kovancev. Pri 10 centih je največ avstrijskih, skoraj 40 %, slovenskih je 4 %.

Pri vseh treh najnižjih apoenih za 5, 2 in 1 cent prevladujejo kovanci z avstrijsko nacionalno stranjo. Delež avstrijskih kovancev pri vseh treh apoenih presega 50 %, pri čemer je delež kovancev za 1 cent te države kar 64 %. Pri teh treh apoenih je tudi največ slovenskih kovancev. Delež teh kovancev je pri vseh najnižjih apoenih več kot 10 %, pri čemer je največ slovenskih kovancev za 2 centa (20,3 %).

Tabela 8: Vzorec kovancev od 2 evrov do 20 centov, pregledan v obdobju od januarja do marca 2016 v Banki Slovenije, ločen po apoenski in količinski strukturi glede na državo izdajateljico

apoen država	2 evra		1 evro		50 centov		20 centov	
	kos	%	kos	%	kos	%	kos	%
Avstrija	448	22,4	332	16,6	306	15,3	444	22,2
Belgija	102	5,1	50	2,5	58	2,9	60	3,0
Ciper	0	0,0	8	0,4	0	0,0	0	0,0
Estonija	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Finska	14	0,7	6	0,3	12	0,6	12	0,6
Francija	162	8,1	102	5,1	122	6,1	150	7,5
Grčija	46	2,3	38	1,9	52	2,6	40	2,0
Irska	14	0,7	14	0,7	26	1,3	10	0,5
Italija	324	16,2	672	33,6	614	30,7	490	24,5
Latvija	0	0,0	0	0,0	0	0,0	2	0,1
Litva	2	0,1	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Luksemburg	6	0,3	2	0,1	8	0,4	2	0,1
Malta	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Nemčija	590	29,5	434	21,7	536	26,8	490	24,5
Nizozemska	38	1,9	16	0,8	52	2,6	18	0,9
Portugalska	6	0,3	24	1,2	32	1,6	10	0,5
Slovaška	22	1,1	26	1,3	38	1,9	8	0,4
Slovenija	162	8,1	70	3,5	56	2,8	148	7,4
Španija	64	3,2	206	10,3	88	4,4	116	5,8
SKUPAJ	2.000	100,0	2.000	100,0	2.000	100,0	2.000	100,0

Vir: Banka Slovenije, Gotovinsko poslovanje, 2016.

Za primerjavo naj vzamem podatke iz leta 2007, ko je bila podobna analiza opravljena v centru Ljubljane (Slika 16). Podatki za marec 2007 kažejo, da je bilo na naključnem vzorcu kovancev v centru Slovenije ugotovljeno, da je bilo v obtoku največ kovancev s slovensko nacionalno stranjo (78,78 %).

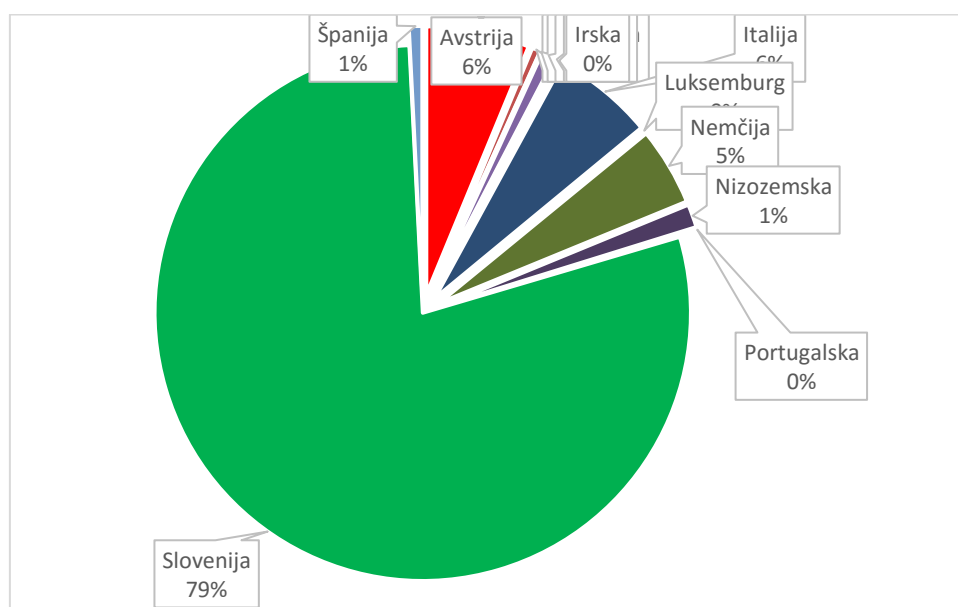
Slovenskim evrokovancem so sledili italijanski (6,08 %), avstrijski (6,0 %) in nemški (4,73 %). Delež evrokovancev ostalih držav pa je bil takrat kmalu po prevzemu evra v Sloveniji zanemarljiv. Podrobnejši prikaz po apoenski strukturi za navedeno obdobje je v Prilogi 3.

Tabela 9: Vzorec kovancev od apoena 10 centov do 1 centa, pregledan v obdobju od januarja do marca 2016 v BS, ločen po apoenski in količinski strukturi glede na državo izdajateljico

apoen	10 centov		5 centov		2 centa		1 cent		Skupaj	
država	kos	%	kos	%	kos	%	kos	%	kos	%
Avstrija	732	36,6	1.000	50,0	1.141	57,1	1.280	64,0	5.683	35,5
Belgija	40	2	17	0,9	7	0,4	4	0,2	338	2,1
Ciper	4	0,2	2	0,1	0	0,0	1	0,1	15	0,1
Estonija	0	0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Finska	6	0,3	19	1,0	0	0,0	0	0,0	69	0,4
Francija	124	6,2	51	2,6	35	1,8	21	1,1	767	4,8
Grčija	76	3,8	16	0,8	9	0,5	3	0,2	280	1,8
Irska	8	0,4	7	0,4	4	0,2	1	0,1	84	0,5
Italija	352	17,6	237	11,9	138	6,9	86	4,3	2.913	18,2
Latvija	4	0,2	0	0,0	0	0,0	0	0,0	6	0,0
Litva	0	0	0	0,0	1	0,1	0	0,0	3	0,0
Luksem.	0	0	5	0,3	2	0,1	1	0,1	26	0,2
Malta	4	0,2	1	0,1	3	0,2	0	0,0	8	0,1
Nemčija	414	20,7	307	15,4	204	10,2	200	10,0	3.175	19,8
Nizozem.	36	1,8	45	2,3	8	0,4	49	2,5	262	1,6
Portugal.	10	0,5	13	0,7	6	0,3	2	0,1	103	0,6
Slovaška	8	0,4	12	0,6	10	0,5	7	0,4	131	0,8
Slovenija	80	4	199	10,0	405	20,3	315	15,8	1.435	9,0
Španija	102	5,1	69	3,5	27	1,4	30	1,5	702	4,4
SKUPAJ	2.000	100	2.000	100,0	2.000	100,0	2.000	100,0	16.000	100,0

Vir: Banka Slovenije, Gotovinsko poslovanje, marec 2016.

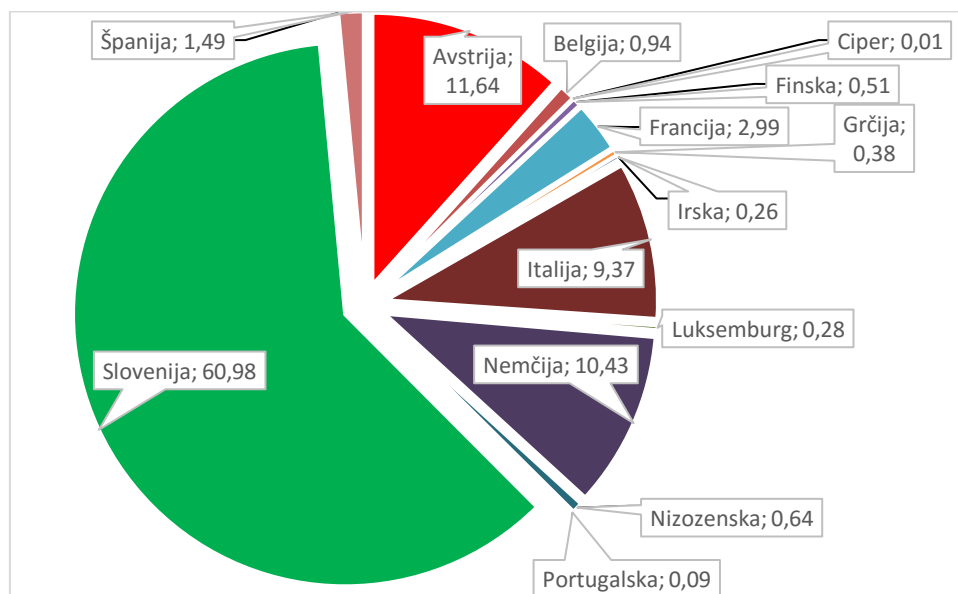
Slika 16: Vzorec kovancev pregledan v marcu 2007 v BS, ločen po državi izdajateljici

Vir: Banka Slovenije, Gotovinsko poslovanje, marec 2007.

Podatki za leto 2007 so bili zbrani le tri mesece po prevzemu evra v Sloveniji in so zato neprimerni, saj je razumljivo, da je bilo takrat v Sloveniji v obtoku največ kovancev s slovensko nacionalno stranjo.

Slika 17: Vzorec kovancev pregledan v marca 2008 v BS, ločen po državi izdajateljici

Vir: Banka Slovenije, Gotovinsko poslovanje, marec 2008.

Leto kasneje marca 2008 pa podatki že kažejo realnejšo sliko. Na Sliki 17 lahko vidimo, da so se začeli premiki v zmanjševanje deleža slovenskih kovancev in povečevanje deleža kovancev iz sosednjih držav (Italija, Avstrija) in Nemčije kot največjega gospodarstva znotraj EU in države, s katero Slovenija veliko trguje.

S Slike 17 je razvidno, da je bil delež slovenskih evrokovancev leta 2008 še vedno prevladujoč (60,98 %), sledili so jim avstrijski (11,64 %), nemški (10,43 %) in italijanski evrokovanci (9,37 %). Podrobnejši prikaz po apoenski strukturi za navedeno obdobje je v Prilogi 3.

5.3.2 Analiza migracije kovancev v Sloveniji

Na podlagi podatkov iz prejšnjega poglavja, ki temeljijo na naključno izbranem vzorcu kovancev v Ljubljani in prikazujejo gibanje kovancev od prevzema evra v Sloveniji leta (marec) 2007 do danes (marec 2016), vidimo, da so se deleži slovenskih kovancev zmanjševali, od 78,87 %, identificiranih marca 2007, na vsega skupaj 9 %, identificiranih devet let kasneje (marca 2016).

Iz zbranih podatkov je mogoče trditi, da na slovenskem trgu še naprej ostajajo široko prisotni evrokovanci iz Avstrije, Italije in Nemčije, kar je logično, saj sta prvi dve državi naši sosedi in mešanje kovancev iz sosednjih držav je pričakovana. Z Nemčijo Slovenija veliko gospodarsko sodeluje, poleg tega je tudi relativno blizu, hkrati je Nemčija eno izmed tistih gospodarstev

znotraj EU, ki ima velik pomen in izdaja večino kovancev (tudi glede na kapitalski ključ), kar pomeni, da je njen delež na slovenskem trgu logična posledica navedenega.

V nadaljevanju sem na podlagi analize nemške centralne banke, ki je podrobneje prikazana v poglavju 5.2.3, pripravil primerjavo na osnovi izbranih podatkov še za Slovenijo. Vsi podatki v nadaljevanju prikazujejo ugotovitve na osnovi izbranega vzorca kovancev v centru Ljubljane, ki so bili izvedeni v marcu 2016. Če bi bil izbran drugačen vzorec, bi bili lahko podatki drugačni.

Tabela 10: Analiza migracije kovancev v Sloveniji, izdelana na podlagi podatkov o porazdelitvi kovancev, identificiranih na vzorcu iz marca 2016

	Delež posam. države v celotni količ. tujih kovan-cev v obtoku v Slo.	Delež posam. države v celotni količini kovan. v obtoku v evroobmočju (brez Sloven.	Absolut. deviacija distribucije tujih kovan. v Slov. od kovan. ostalih držav v euroobmočju (1 – 2)	Relativna deviac. tujih kovan. v Slo. glede na evroobmočje $((1/2) - 1) * 100$	Delež kapital-skih ključev v letu 2015 (brez Slo.)	Absolu. deviacija distrib. tujih kovan. v Slo. glede na kapital. ključ (1 – 5)	Relativna deviacija distribuc. tujih kovancev v Sloveniji glede na kapitalski ključ $((1/5) - 1) * 100$
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
Avstrija	39,05	5,91	33,14	560,43	2,80	36,25	1.293,49
Belgija	2,31	3,49	-1,18	-33,86	3,54	-1,23	-34,69
Ciper	0,11	0,35	-0,24	-68,30	0,22	-0,11	-49,07
Estonija	0,00	0,18	-0,18	-	0,28	-0,28	-
Finska	0,44	1,21	-0,77	-63,60	1,79	-1,35	-75,47
Francija	5,28	16,15	-10,86	-67,29	20,24	-14,96	-73,91
Grčija	1,98	2,58	-0,60	-23,15	2,90	-0,92	-31,78
Irska	0,55	4,08	-3,53	-86,52	1,66	-1,11	-66,81
Italija	20,02	12,98	7,04	54,22	17,58	2,45	13,92
Latvija	-	0,19	-0,19	-	0,40	-0,40	-
Litva	-	0,16	-0,16	-	0,59	-0,59	-
Luksemb.	0,22	0,66	-0,44	-66,64	0,29	-0,07	-24,08
Malta	0,11	0,22	-0,11	-49,12	0,09	0,02	18,92
Nemčija	21,78	29,39	-7,61	-25,89	25,69	-3,91	-15,22
Nizozem.	1,76	2,73	-0,97	-35,49	5,72	-3,96	-69,20
Portugal.	0,66	2,37	-1,71	-72,12	2,49	-1,83	-73,48
Slovaška	0,88	0,52	0,36	68,90	1,10	-0,22	-20,20
Španija	4,84	16,84	-12,00	-71,25	12,62	-7,78	-61,65

Povzeto in prirejeno po DBB, Monthly Report, 2013, str. 37); ECB, Monthly Country report, 2016a.

Za analizo podatkov, navedenih v Tabeli 10, sem upošteval dejanske podatke o migraciji kovancev v Sloveniji. Govorim o količinski in apoenski strukturi kovancev, identificiranih na

naključno izbranim vzorcu v marcu 2016, ki so prikazani v stolpcu 1. Iz vzorca sem izključil Slovenijo, saj me zanima le migracija neslovenskih kovancev iz tujine v Slovenijo in ne obratno. Pri tem bi lahko ta podatek tudi pustil, saj je delež slovenskih kovancev znotraj Evrosistema tako nizek, da se vzorec ne bi spremenil, četudi bi bili ti podatki upoštevani. Ne glede na to pa sem podatke o morebitnem vračanju slovenskih kovancev iz tujine za potrebe te analize zanemaril. V analizo sem vključil tudi kapitalske ključe za vse države članice Evrosistema, ki so prikazani v stolpcu 5, saj bom s tem primerjal, koliko kovancev bi lahko v Slovenijo prišlo glede na ekonomsko moč in velikost vsake posamezne države članice Evrosistema.

Iz stolpca 1 je jasno razvidno, da največ kovancev, ki so bili najdeni v Sloveniji, predstavljajo avstrijski, nemški in italijanski kovanci (glej stolpec 1). V drugem stolpcu so prikazani deleži kovancev, ki jih je izdala vsaka posamezna država, glede na celoten Evrosistem od uvedbe evra do marca 2016. Iz podatkov v stolpcu 2 je razvidno, da imajo največje države tudi najvišje deleže izdaje kovancev znotraj Evrosistema. Nemčija je izdala 29,39 % vseh kovancev znotraj Evrosistema, sledi ji Španija s 16,84 % deležem izdaje evrokovancev ter nato Francija (16,15 %) in Italija (12,98 %). Najnižjo izdajo brez upoštevanja Slovenije so imele vse baltske države.

V stolpcu 3 je prikazana absolutna deviacija distribucije tujih kovancev v Sloveniji glede na evroobmočje. Za izračun tega podatka sem odštel delež identificiranih kovancev na naključno izbranim vzorcu v marcu 2016 v Ljubljani od deleža, ki ga je imela vsaka posamezna država znotraj celotne izdaje Evrosistema (stolpec 1 – stolpec 2). Če upoštevamo to razliko, lahko ugotovimo, da je v Slovenijo prišlo največ neslovenskih kovancev iz Avstrije in Italije. Poleg teh dveh držav je bila pozitivna absolutna deviacija le še pri slovaških kovancih (0,36). Iz vseh ostalih držav je prišlo manj kovancev, kot bi jih lahko prišlo glede na njihove deleže v skupni izdaji kovancev. Podobno kaže tudi relativna deviacija, ki je prikazana v stolpcu 4 in je izračunana po naslednji enačbi:

$$\text{Relativna deviacija tujih kovancev v SI glede na evroobmočje} = ((\text{delež posamezne države v celotni količini tujih kovancev v SI} / \text{delež posamezne države v celotni količini kovancev v obtoku v evroobmočju}) - 1) * 100 \quad (1)$$

Podatek, izračunan na osnovi enačbe 1, kaže, kakšna je porazdelitev distribucije kovancev na naključno izbranim vzorcu kovancev za vsako posamezno državo glede na njen delež znotraj vseh držav Evrosistema. Pozitivna relativna deviacija je najvišja pri Avstriji (560,43), sledita ji Slovaška (68,90) in Italija (54,22). Pri vseh ostalih državah je relativna deviacija glede na delež kovancev posamezne države znotraj evroobmočja negativna. Najbolj negativna je pri baltskih državah, saj kovanci teh držav niso bili identificirani v izbranim vzorcu.

V stolpcu 5 sem dodal kapitalski ključ vsake posamezne države evroobmočja, ki je delno korigiran zaradi izključitve Slovenije. Slovenijo sem iz istih razlogov kot zgoraj izključil iz analize, saj nas ne zanima vračanje slovenskih kovancev iz tujine. Če upoštevamo kapitalski ključ, ponovno najbolj izstopa Avstrija, iz katere je prišlo v Slovenijo bistveno več kovancev

od pričakovanega. Tako absolutna deviacija distribucije neslovenskih kovancev v Sloveniji glede na kapitalski ključ je izračunana sledeče:

$$\text{Absolutna deviacija distribucije tujih kovancev v SI glede na kapitalski ključ} = (\text{delež posamezne države v celotni količini tujih kovancev v SI} - \text{delež kapitalskih ključev v letu 2015}) \quad (2)$$

Iz stolpca 6, ki prikazuje razliko med stolpcem 1 in stolpcem 5 (enačba 2), je razvidno, da je absolutna distribucija glede na kapitalski ključ pozitivna v primeru Avstrije (36,25) in Malte (0,02). Pri ostalih državah je absolutna deviacija glede na kapitalski ključ povsod negativna. Relativna deviacija glede na kapitalski ključ, ki je bila izračunana po sledeči enačbi:

$$\text{Relativna deviacija distribucije tujih kovancev v SI glede na kapitalski ključ} = ((\text{delež posamezne države v celotni količini tujih kovancev v SI} / \text{delež kapitalskih ključev v letu 2015}) - 1) * 100 \quad (3)$$

kaže, da je relativna distribucija glede na kapitalski ključ posamezne države zelo visoka v primeru Avstrije (1.293,49) in relativno visoka v primeru Malte (18,92). V vseh ostalih državah pa je negativna, tudi v primeru Nemčije in Italije.

Z vsemi analiziranimi podatki v Tabeli 10 lahko potrdimo, da je uvoz kovancev iz Avstrije v Slovenijo tolikšen, da presega njeno ekonomsko moč in velikost države.

Pri tem lahko tudi izključimo pomislek, da iz Avstrije prihaja toliko kovancev po naravni poti, ker je naša sosedka. Podatki za Italijo, ki je tudi naša sosedka, ne kažejo takšnega odstopanja, ne pri relativni deviaciji glede na deleže izdanih kovancev s strani Italije ne pri relativni deviaciji glede na delež kapitalskega ključa Italije.

Iz zgornje analize lahko odgovorim na zastavljeno raziskovalno vprašanje, v katerem sem se spraševal, ali je uvoz kovancev iz sosednjih držav v Slovenijo večji kot bi ga pričakovali glede na običajne pogoje poslovanja, torej iz razloga mednarodnega sodelovanja, turizma, trgovine in ostalih dejavnikov, ki vplivajo na migracijo kovancev med državami.

Iz predstavljenih podatkov je nedvoumno, da v Slovenijo prihaja največ kovancev iz Avstrije. Na podlagi analiziranih podatkov lahko rečem, da migracija avstrijskih kovancev v Slovenijo ni pogojena zgolj z ekonomsko močjo in velikostjo te države.

Poleg tega je iz grafov na Slikah 15, 16 in 17 razvidno, da se je od prevzema evra v Sloveniji delež izdanih kovancev v Sloveniji zmanjševal v korist avstrijskih. Namreč od 79 % deleža slovenskih kovancev, ki so bili evidentirani tri mesece po prevzemu evra leta 2007 na izbranem vzorcu kovancev v prestolnici (glej Sliko 16), se je zmanjšal na vsega skupaj 9,0 % v marcu 2016 (glej Sliko 15).

5.3.3 Ocena izgube denarnih prihodkov (senjoraža) zaradi nesorazmernega uvoza kovancev v Sloveniji

V nadaljevanju sem ocenil, koliko kovancev bi Slovenija lahko izdala, če upoštevamo celotno količino kovancev, ki jo je izdal Evrosistem od leta 2011 dalje. Namen te ocene je, da na podlagi ekonomske moči in velikosti države glede na celoten Evrosistem izračunam, koliko kovancev bi Slovenija lahko izdala.

V izračunu, ki je prikazan v Tabeli 11, sem upošteval kapitalski ključ Slovenije, ki kaže njeno ekonomsko moč in velikost glede na celoten Evrosistem. Obdobje od prevzema evra v Sloveniji do leta 2010 sem zanemaril, saj je bil v teh letih delež slovenskih kovancev v Sloveniji višji od 50 % (Banka Slovenije, 2011).

Za lažje razumevanje Tabele 11 so v prvem stolpcu navedeni podatki o celotni izdaji evrokovancev za vsako leto posebej za celoten Evrosistem, v drugem stolpcu so podatki o izdanih kovancih v Sloveniji za vsako leto posebej.

Tabela 11: Primerjava med dejansko izdajo kovancev BS in možno izdajo kovancev, ki bi jo lahko BS izvedla glede na svoj kapitalski ključ (podatki za obdobje 2011 – 2015)

	Kovanci v obtoku v mio kosih (Evrosistem)	Kovanci dani v obtok od BS v mio kosih	Kapitalski ključ	Možna izdaja kovancev za SI glede na kapitalski ključ (v mio kosih) (1 * 3) (4)	Razlika v mio kosih (4 – 2) (5)
Leto	(1)	(2)	(3)		
2011	97.760	186,08	0,3288	321,43	-135,35
2012	102.032	183,71	0,3288	335,48	-151,77
2013	105.958		0,3288	174,19	
			0,327	173,24	
		187,94		347,44	-159,50
2014	110.922	197,18	0,3455	383,24	-186,06
2015	116.131	217,28	0,3455	401,23	-183,95

Povzeto in prirejeno po ECB, Monthly Country report, 2016a; Banka Slovenije, Letno poročilo 2011; Banka Slovenije, Letno poročilo 2012, Banka Slovenije, Letno poročilo 2013; Banka Slovenije, Letno poročilo 2014; Banka Slovenije, Letno poročilo 2015.

V tretjem stolpcu sem upošteval kapitalski ključ Slovenije, ki je bil enak od leta 2009 do konca prve polovice leta 2013, ko se je spremenil zaradi vstopa Hrvaške v EU. Zato sem leto 2013 razdelil na pol. Poleg tega sem zaradi lažjega izračuna upošteval, da je Evrosistem nakoval enako količino kovancev v prvi polovici leta kot v drugi polovici leta. Naslednja sprememba kapitalskega ključa je bila v letu 2014, ki velja še danes. V izračun nisem vključil leta 2016, saj

podatkov za letos še ni na voljo. Na osnovi kapitalskega ključa sem nato izračunal možno izdajo kovancev v Sloveniji za vsako leto posebej.

V zadnjem stolpcu Tabele 11 je navedena ocenjena razlika med možno in dejansko izdajo kovancev v Sloveniji. Ob tem velja upoštevati, da pomeni navedena ocena razlike, prikazane v zadnjem stolpcu, kumulativno izdajo kovancev od leta 2002 naprej. Če vzamemo podatke za leto 2015, lahko tako ugotovimo, da je Slovenija od leta 2007 do konca leta 2015 dala v obtok 217,28 mio kosov kovancev. Ob upoštevanju kapitalskega ključa pa bi Slovenija lahko v istem obdobju dala v obtok 401,23 mio kosov kovancev. To pomeni, da je bila razlika med potencialno in dejansko izdajo kovancev v Slovenije od prevzema evra leta 2007 do konca leta 2015 183,95 mio kosov kovancev.

Iz Tabele 11 je razvidno, da je Slovenija vsako leto izdajala kovance, vendar precej manj kot bi jih lahko izdajala glede na svoj kapitalski ključ. Na tak način je vsako leto izgubljala senjoraž zaradi manjšega izdajanja kovancev. Pri tem so izključeni stroški, ki jih je imela v zvezi s hrambo kovancev, zavarovanjem, varovanjem in vsemi ostalimi nalogami glede izdajanja kovancev. Pri tem ne bi smeli zanemariti stroškov, ki jih ima država zaradi presežnih zalog kovancev, ki se vračajo iz obtoka v BS in povečujejo stroške hrambe kovancev. Hkrati pa na dolgi rok lahko pomenijo tudi stroške v dodatne investicije za morebitne potrebe po novih trezorskih prostorih zaradi omejenih trezorskih kapacitet.

Kolikšna je izguba slovenskega proračuna zaradi neizdajanja slovenskih kovancev je težko izračunati, saj so stroški kovanja kovancev zaupen podatek in predmet pogajanj med kovnico in državo izdajateljico (centralno banko). Tako lahko le špekuliramo, koliko je država izgubila iz tega naslova.

V nadaljevanju sem naredil poenostavljeno oceno, koliko bi Slovenijo stala optimalna proizvodnja kovancev glede na njen kapitalski ključ in koliko senjoraža je država v obdobju od leta 2011 do konca leta 2015 izgubila zaradi prekomernega uvoza kovancev iz Avstrije.

Za izračun teh podatkov sem preveril več virov, da bi dobil vsaj neko okvirno oceno stroškov kovanja posameznih apoenov. Našel sem nekaj virov, predvsem časopisnih člankov, v katerih se bolj kot ne špekulira o ceni izdelave posameznega kovanca. Najzanesljivejši vir je bil avstrijski nacionalni časopis Kronen Zeitung (2006), kjer so v časopisnem članku navedene cene za vsak apoen evrokovanca posebej.

Kronen Zeitung (2006) navaja, da samo dva apoena nižjih kovancev dosežeta denarni prihodek. Cena izdelave kovancev za 1 in 2 centa tako znaša natanko en cent, medtem ko cena kovanca za 5 centov znaša dva centa. Kovancih srednjih apoenov se kujejo po ceni dva centa za kovanec za 10 centov. Tri cente je cena kovanca za 20 centov in štiri cente znaša cena kovanca za pol evra. Kovanec za 1 evro se kuje po ceni ene desetine njegove vrednosti, medtem ko kovanec za

2 evra dosega najvišji denarni prihodek, saj njegova proizvodna cena po navedbah časopisa znaša trinajst centov na kovanec.

Ob upoštevanju vseh zgoraj navedenih cen, ki sicer izhajajo iz leta 2006, in ob predpostavki, da so bile v tem obdobju nespremenjene, sem izračunal oceno stroškov kovanja, oceno možnega prihodka Slovenije od izdaje kovancev in oceno možnih denarnih prihodkov države iz naslova izdajanja kovancev.

Za izračun podatkov v Tabeli 12 sem upošteval podatke o celotni izdaji kovancev znotraj Evrosistema od uvedbe evra leta 2002 do konca leta 2015. Evrosistem je v tem obdobju nakoval 116,181 mrd kosov kovancev (glej stolpec 1). Največ kovancev je apoenov za 1 in 2 centa.

Tabela 12: Ocena možnega števila izdanih kovancev v Sloveniji, ocena stroškov kovanja, ocena prihodka od izdaje kovancev ter ocena denarnega prihodka iz naslova izdajanja kovancev od uvedbe evra do konca leta 2015

Apoen	Število izdanih kosov v celotnem evro-območju (v mio kosih)	Delež posamez. apoena v celotni izdaji	Ocena stroška kovanja na kos (v evrih)	Ocena možnega št. izdanih kosov v Sloveniji	Ocena potencialnega stroška kovanja za SI (v mio EUR) (4*3)	Ocena možnega prihodka od izdaje kovancev za SI (v mio EUR) (4*apoen)	Ocena možnih denarnih prihodkov iz naslova izdajanja kovancev v SI (v mio EUR) (6 – 5)
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
2	5.569	4,79	0,13	8.817.552	1,146	17,635	16,489
1	6.816	5,87	0,1	10.791.962	1,079	10,792	9,712
0,5	5.751	4,95	0,04	9.105.718	0,364	4,553	4,189
0,2	10.429	8,98	0,03	16.512.525	0,495	3,303	2,807
0,1	13.676	11,77	0,02	21.653.591	0,433	2,165	1,732
0,05	18.721	16,11	0,02	29.641.479	0,593	1,482	0,889
0,02	24.044	20,70	0,01	38.069.533	0,381	0,761	0,381
0,01	31.175	26,83	0,01	49.360.244	0,494	0,494	0,000
SKUPAJ	116.181	100		183.952.605	4,985	41,185	36,200

Povzeto in prirejeno po ECB, Monthly Country report, 2016a; Kronen Zeitung, 2006; Banka Slovenije, Letno poročilo, 2015.

Podatki o apoenski strukturi izdanih kovancev, ki so v stolpcu 1, so navedeni za celoten Evrosistem in ne za posamezno državo članico. Podatki o apoenski strukturi kovancev za posamezno državo niso objavljeni, objavljeni pa so podatki o izdani količini za Slovenijo (Banka Slovenije, 2015). Zato sem na podlagi preračunov, ki so prikazani v stolpcu 2, poenostavljeno uporabil enake deleže tudi za apoensko strukturo kovancev, izdanih v Sloveniji. Te podatke sem uporabil za oceno apoenske in količinske strukture kovancev v Sloveniji, ki so prikazani v stolpcu 4.

V stolpcu 4 sem vzel skupni podatek iz Tabele 12, kjer sem ugotovil, da bi morala Slovenija do konca leta 2015 dati v obtok 401,23 mio kosov kovancev, če bi nakovala in izdala kovanice po svojem kapitalskem ključu, dejansko jih je do konca leta 2015 dala v obtok le 217,28 mio kosov kovancev. To pomeni, da bi lahko dala v obtok še razliko v višini 183,95 mio kosov kovancev.

V stolpcu 4 Tabele 12 sem tako teh 183,95 mio kosov porazdelil po posameznih apoenih. Nato sem uporabil podatke iz avstrijskega časopisa Kronen Zeitung (2006) o oceni proizvodnega stroška za vsak apoen posebej (glej stolpec 3). Na osnovi tega podatka sem preračunal stroške proizvodnje kovanja kovanca, če bi Slovenija nakovala in izdala kovanice, ob upoštevanju svojega kapitalskega ključa.

Na podlagi vseh teh ocenjenih podatkov sem izračunal, da bi Slovenija od leta 2007 do konca leta 2015 imela dodatne stroške kovanja v višini 4,9 mio evrov (glej stolpec 5), če bi želela izdati toliko kovancev, kot bi jih lahko po kapitalskemu ključu.

Ob tem sem na osnovi ocene možnega števila izdanih kovancev do konca leta 2015 izračunal še, koliko bi znašali dodatni prihodki države od izdaje te razlike v kovancih. V stolpcu 6 je tako prikazana ocena prihodkov od možne izdaje kovancev v Sloveniji do konca leta 2015. Ob upoštevanju te poenostavljene analize bi lahko znašali dodatni prihodki od izdajanja kovancev 41,2 mio evrov.

Na osnovi tega poenostavljenega modela bi ocena dodatnega potencialnega denarnega prihodka (senjoraža) iz naslova izdajanja kovancev od prevzema evra pa vse do konca leta 2015 znašala 36,2 mio evrov. Kolikšna je bila izguba denarnih prihodkov v vsakem letu, je tu težko oceniti. Na podlagi našega modela pa lahko pa rečem, da je bil državni proračun RS od leta 2007 pa do konca leta 2015 vsako leto v povprečju oškodovan za 4,02 mio evrov denarnih prihodkov.

Z zgoraj izračunanimi podatki lahko pritrdilno odgovorim na drugo raziskovalno vprašanje, v katerem sem se spraševal, ali državni proračun na letni ravni dejansko izgublja denarne prihodke zaradi nesorazmernega uvoza kovancev iz sosednjih držav v Slovenijo.

5.4 Ocena razlogov za migracijo kovancev iz Avstrije

Iz podatkov, ki sem jih prikazal poglavju 5.3.1, je razvidno, da največ kovancev v Slovenijo pride iz Avstrije. Razlogi za to so različni, npr. Avstrija je v neposredni bližini Slovenije in obe državi dobro gospodarsko sodelujeta. Poleg tega so v Avstriji ob meji večji gotovinski centri, ki jim je v interesu, da poslujejo tudi na sosednjem trgu, saj lahko z razširitvijo poslovanja na sosednje države dosežajo manjše stroške obdelave in izdelave ter koristi zaradi ekonomije obsega. Hkrati se zaradi novih tehničnih rešitev in ekonomije obsega poslovanja ustanavljajo večji gotovinski centri, kar vpliva na večjo centralizacijo gotovinske obdelave (štetje, sortiranje in prevozi gotovine) (Bertoncelj, & Čoh, 2015, str. 27 – 28).

Poleg zgoraj navedenega je treba upoštevati tudi ta dejavnik, da je večina večjih trgovcev v Sloveniji iz Avstrije (Spar, Hofer, DM). Med pomembnejše razloge sodi tudi želja Avstrije, da zaradi njene geografske pozicije in ključne pozicije v centralni Evropi postane gotovinsko vozlišče (*angl. cash hub*) centralne Evrope (Schautzer, 2007, str. 138).

Razloge gre iskati tudi v nefleksibilnosti slovenskega okolja in dragih gotovinskih storitvah, ki jih ponujajo slovenske poslovne banke. Nefleksibilnost slovenskih poslovnih bank in preveč manjših gotovinskih centrov ima za posledico, da so gotovinske storitve za podjetja predrage in zato trgovci v iskanju najugodnejše ponudbe, poiščejo tuja podjetja, ki jih oskrbujejo. Naj navedem, da je bilo po podatkih BS (2010b) konec leta 2009 v Sloveniji 13 gotovinskih centrov. Po primerljivih podatkih iz tujine sta dovolj eden do dva gotovinska centra za območje s prebivalstvom okrog 2 milijona.

Avstrija je vse navedene pomanjkljivosti na slovenskem trgu spretno izkoristila sebi v prid, kar ji sploh ne gre očitati.

Na spletnih straneh podjetja Geldservice Austria Logistik für Wertgestionierung und Transportkoordination (v nadaljevanju GSA) lahko ugotovimo, da sta v sredini 90 let prejšnjega stoletja Bank Austria in Oesterreichische Volksbanken AG ustanovila Geldservice Gesellschaft (v nadaljevanju GSG) z namenom izboljšanja logističnih procesov z gotovino in posledično poslovanja z gotovino (GSA, 2014). Kasneje je GSG odkupila Avstrijska centralna banka (v nadaljevanju OeNB) in tako je nastal GSA. GSA je podjetje, ki ponuja celovite gotovinske storitve v Avstriji in sodeluje v logistiki gotovine v sosednjih državah. Na spletnih straneh GSA je posebej omenjena tudi Slovenija.

OeNB je 90 % lastnik GSA, 10 % lastništva je v rokah večine avstrijskih poslovnih bank in avstrijske pošte (GSA, 2014, str. 3 – 4). Za lastnike GSA je neprofitno podjetje, stranke – lastniki GSA ne plačujejo davka. Cena za storitve je zgolj ekvivalent stroškov, ki jih ima GSA z opravljeno storitvijo. GSA ima sklenjene pogodbe za opravljanje gotovinskih storitev, za prevoze gotovine pa ima sklenjene pogodbe s podizvajalci, predvsem s podjetji za opravljanje prevozov gotovine.

GSA ima 7 lokacij na celotnem ozemlju Avstrije, ki so, kot je razvidno s Slike 18, locirani v večjih mestih, pretežno ob mejah s sosednjimi državami, z glavno poslovno enoto (*angl. master office*) na Dunaju. To pomeni, da imajo v Avstriji 1 gotovinski center na 1,21 mio prebivalca (GSA, 2014).

S Slike 18 je tudi razvidno, da je želja GSA, da poleg obdelave in oskrbe z gotovino za stranke v Avstriji oskrbuje tudi stranke v sosednjih državah in na ta način dosega nižje stroške obdelave gotovine zaradi ekonomije obsega. Avstrijske poslovne banke, kot solastnice GSA posredno dosegajo nižje stroške. Povpraševalci po obdelavi gotovine so namreč stranke avstrijskih

poslovnih bank. S tem lahko dosegajo nizke stroške in plačujejo relativno nizke cene gotovinskih storitev.

Slika 18: Lokacije GSA v Avstriji

Vir: GSA, *The history of GSA*, 2016.

5.5 Ugotovitve in možne rešitve za negativno izdajo kovancev v Sloveniji

Iz vsega do sedaj navedenega lahko že takoj na začetku odgovorim na prvo raziskovalno podvprašanje, navedeno v magistrski nalogi, ki govori o izgubi senjoraža oziroma denarnega prihodka. Sinn in Feist (1997, str. 8) ter Sinn in Feist (2000, str. 5) sta ugotavljala, da bodo z uvedbo evra največ prihodkov iz senjoraža izgubile velike države, medtem ko naj bi manjše države izgubile manj prihodkov.

Če upoštevamo le področje izdajanja kovancev, lahko na podlagi analiziranih podatkov v tej nalogi ugotovimo, da je delež izdajanja kovancev v Nemčiji in Španiji precej višji kot bi bil, če bi ti dve državi izdajali kovance in posledično pridobivali prihodke iz tega naslova na podlagi njunih kapitalskih ključev. Tako je delež izdanih evrokovancev v Nemčiji glede na celotno evroobmočje znašal 29,73 % (marca 2016), medtem ko je njej kapitalski ključ, ki kaže velikost in ekonomsko moč te države, znašal le 17,9973 %.

Za isto obdobje je delež izdanih kovancev v Španiji znašal 16,80 %, medtem ko je njen kapitalski ključ le 8,8409 %. Med večjimi državami Evrosistema je bil delež izdaje znotraj celotne izdaje najbližje kapitalskemu ključu samo v Italiji in Franciji. Italijani so izdali v istem obdobju 12,96 % kovancev (kapitalski ključ Italije je znašal 12,3108 %). Francoski delež izdanih kovancev je v tem obdobju znašal 16,11 %. Njen kapitalski ključ pa je bil 14,1792 %.

Sinn in Feist (2000, str. 8) ugotavljata, da bodo male države z uvedbo evra pridobile več, vendar sem v nalogi dokazal, da vsaj na področju izdajanja evrokovancev temu ni tako. Pri malih državah je za razliko od večjih držav članic Evrosistema situacija različna, odvisno od posamezne države. V nekaterih manjših državah, kot sta Slovenija in Nizozemska, je država izgubila precej več, kot bi lahko, če bi bili prihodki porazdeljeni glede na kapitalski ključ posamezne države. Tako je delež izdaje Slovenije do konca marca 2016 znašal 0,20 %. Glede na njen kapitalski ključ bi ta moral znašati skoraj dvakrat več, torej 0,3455. Na Nizozemskem je za isti obdobje delež izdanih kovancev v celotnem evroobmočju znašal 2,72 %. Glede na njen kapitalski ključ bi ta lahko znašal 4,0035.

Na drugi strani imamo drugo skupino malih držav, kot so recimo Avstrija, Irska, Malta in Luksemburg, v katerih so deleži izdanih kovancev v celotnem evroobmočju bili precej višji, kot bi bili glede na svoje kapitalске ključe. Avstrijski delež izdanih kovancev leta 2016 (5,90 %) je tako bil skoraj trikrat višji od njenega kapitalskega ključa (1,9631 %). Podobno je bilo v Luksemburgu, kjer je delež izdanih kovancev znašal 0,66 %, njen kapitalski ključ pa je bil le 0,2030 %. Pri Luksemburgu bi lahko rekli, da je to majhna država in da je normalno mešanje oziroma izvoz kovancev, saj je precej delovne sile v Luksemburgu iz sosednjih držav.

Zanimivi so podatki za majhne otoške države. V vseh treh otoških državah je delež izdanih kovancev precej višji od kapitalskega ključa. Delež izdanih kovancev na Malti je tako znašal 0,22 % (njen kapitalski ključ pa je bil le zanemarljivih 0,0648 %), na Cipru je ta delež znašal 0,35 % (njegov kapitalski ključ pa je bil 0,1513 %). Na Irskem je bil ta delež 4,07 %, kapitalski ključ te države pa je znašal le 1,607 %.

Iz navedenega je razvidno, da so denarni prihodki od izdajanja kovancev pri velikih državah večinoma višji, kot bi bili, če bi te države izdajale le na osnovi svojega kapitalskega ključa. Pri malih državah pa je situacija različna od države do države; in sicer je odvisna od iznajdljivosti države, njene sposobnosti zagotavljanja učinkovitega sistema oskrbe trga z gotovino in posledično njene sposobnosti za izvažanje kovancev v sosednje države.

Na drugo raziskovalno podvprašanje te naloge, v katerem se sprašujem, ali je državni proračun oškodovan zaradi nesorazmernega uvoza kovancev iz sosednjih držav, lahko odgovorim pozitivno. V prejšnjem poglavju sem namreč ugotovil, da proračun RS zaradi navedenih razlogov vsako leto izgublja več denarnih prihodkov iz naslova izdajanja kovancev. Poleg te izgube ima država še dodatne stroške, ki nastajajo zaradi povečanega števila uvoženih kovancev (stroški hrambe, varovanja, morebitne investicije v večje zmogljivosti...). Hkrati se pričakuje, da bo potrebno investirati v dodatne trezorske kapacitete, v kolikor se bo nesorazmeren uvoz kovancev iz tujine nadaljeval.

V nadaljevanju lahko odgovorim pritrdilno tudi na raziskovalno vprašanje, ki sem ga postavil v tej nalogi. Po zbranih podatkih ugotavljam, da v Slovenijo prihaja večja količina neslovenskih kovancev, kot bi jih lahko prišlo glede na ekonomsko moč in velikost držav, iz katerih prihajajo

kovanci. V tem primeru še posebej izstopa Avstrija, iz katere prihaja v Slovenijo nesorazmerno številno kovancev, tudi ob upoštevanju avstrijske ekonomske moči in njene velikosti. Tudi v primerjavi z Nemčijo, ki je največja država in ekonomsko najmočnejša država znotraj evroobmočja, če za potrebe te naloge izključimo Luksemburg, je delež avstrijskih kovancev v Sloveniji nesorazmeren v korist Avstriji.

V nadaljevanju tega poglavja bom predstavil štiri možne rešitve negativne izdaje kovancev v Sloveniji. Prva rešitev pomeni aktivnejšo vlogo centralne banke na področju oskrbe trga z gotovino, ki bi pomenilo zmanjšanje stroškov z oskrbo. Ta rešitev bi terjala velike spremembe na trgu oskrbe z gotovino.

Na ta način bi centralna banka spodbudila trgovce, da začno povpraševati po storitvah, ki so cenejše od konkurence iz Avstrije. Ta rešitev bi pomenila tudi propad več manjših gotovinskih centrov, saj je teh v Sloveniji glede na velikost trga bistveno preveč. Zato so dragi in ne zmorejo ponuditi cenejših storitev.

Ta rešitev je pa gotovo najbolj optimalna za Slovenijo, saj lahko v prihodnosti pričakujemo novo konkurenco iz sosednjih držav, ki bodo slej kot prej prevzele evro (Hrvaška, Madžarska) in imajo večji trg ter se že sedaj prilagajajo na prihajajoče razmere. Madžarska je na obrobju Budimpešte izgradila sodoben in visoko učinkovit gotovinski center, ki bi z lahkoto oskrboval tako mali trg, kot je slovenski. Edina omejitev je, da je Budimpešta daleč od Slovenije in bi negativen vpliv pomenili stroški transporta. Hrvaška pa ni daleč in morebitna racionalizacija gotovinskega ciklusa na Hrvaškem bi lahko pomenila, da nam lahko cenovno ugodnejše storitve za gotovinske storitve ponudijo južni sosed, s katerimi smo relativno dobro povezani s prometno infrastrukturo, hkrati pa so njihovi stroški dela nižji od slovenskih.

Slovenija bi s to rešitvijo lahko izkoristila tudi svojo geografsko lego in se aktivno vključila v oskrbovanje trga z gotovino tudi v sosednjih državah, vendar mora imeti prepričljive argumente in mora ponuditi konkurenčno storitev. Samo jadikovanje, da smo premajhna ekonomija in da nas sosedji omejujejo, nas ne bo pripeljalo daleč. Četudi nas omejujejo, obstajajo rešitve, na katerih je treba začeti delati. Dasiravno Slovenija tega ne bo dosegla, to ni ravno ključno. Pomembno je to, da se ubrani pred agresivno politiko sosednje države na področju oskrbe trga z gotovino in da ustrezno odgovori na prihod novih konkurentov na slovenski trg.

Druga rešitev je omejevanje uvoza kovancev s postavljanjem zakonskih omejitev glede uvoza gotovine v Slovenijo, npr. drugačni standardi pakiranja, ki bi terjali, da bi morali tujci svoje standarde prilagoditi našim, razne druge omejitve glede varnostnih zahtev pri transportu gotovine čez slovensko ozemlje. Slednja rešitev je manj verjetna, saj bi te omejitve negativno vplivale tudi na slovenske oskrbovalce z gotovino.

Tretja možnost, ki jo lahko ubere Slovenija, v kolikor prejšnjih dveh oziroma vsaj prve predlagane rešitve ne implementira, je ta, da se resno poveže z OeNB in skupaj ustanovita

gotovinski center. To bi pomenilo ustanovitev neke skupne slovensko-avstrijske institucije za oskrbo trga z gotovino v Sloveniji. Takšna rešitev bi zagotovo imela pozitivne učinke v smislu, da ljudje ohranijo delo, da oskrba trga poteka iz Slovenije in najpomembneje nižje stroške zaradi večje ekonomije obsega in s tem povezane ostale koristi in prednosti.

Hkrati bi ta rešitev pomenila odvrnitev drugih novih konkurentov na trg. Na dolgi rok pa bi ta rešitev imela negativne posledice v smislu izgube suverenosti na področju oskrbe trga z gotovino, saj bi Slovenija na tem področju vse bolj postajala »podružnica« OeNB. Če bo Slovenija izgubila suverenost nad izdajanjem in obdelavo gotovine, to ne bo povzročilo resnih gospodarskih težav, bo pa zagotovo signifikativen signal, kam pluje država.

Najbolj celovita rešitev bi bila, da se razdelitev prihodkov iz naslova izdajanja kovancev regulira na podoben način, kot je to urejeno za bankovce, torej centralno porazdelitev prihodkov z uporabo kapitalskega ključa. To rešitev lahko izvede le Vlada RS oziroma Ministrstvo za finance, ki je lastnik kovancev in ima predstavnika v raznih odborih in delovnih skupinah v Bruslju.

Pri tej rešitvi je potrebna angažiranost predstavnikov Ministrstva za finance, da prepričajo Evropsko komisijo, da se razdelitev prihodkov iz naslova izdajanja kovancev uredi na podoben način, kot je to urejeno za bankovce.

Hkrati bi se s to rešitvijo centralizirano reguliralo naročanje kovanja in distribucije kovancev med državami članicami. Zaviranje te rešitve bodo, v kolikor bi bili resni interesi, da se izvede, zagotovo prišle s strani tistih držav, ki imajo v lasti kovnice (t. i. *in-house mint*), saj jim je v interesu, da področje izdajanja kovancev ohrani status quo in se ga ne regulira.

6 OPTIMIZACIJA OSKRBE Z GOTOVINO MED DRŽAVAMI ČLANICAMI EVROOBMOČJA

6.1 Harmonizacija plačilnih storitev v evrih (SEPA)

V senci dogajanj, povezanih s finančno krizo, so področja plačilnega prometa v zadnjih letih zaznamovale številne spremembe, ki so še pred desetletjem bile nepredstavljive (Pirnat, 2015, str. 1). Ideja o oblikovanju enotnega finančnega trga se je takrat zdela nepredstavljiva. Maja 2002 je 42 bank, 3 evropska združenja kreditnih institucij (European Credit Sector Association) in evropsko združenje bank EBA (Euro Banking Association) skupaj izdalo dokument »Euroland: Our Single Payment Area! – White Paper (EPC, 2002). V tem dokumentu so največje evropske banke oblikovale koncept SEPA, t.i. enotno območje plačil oz. angl. Single Euro Payment Area (v nadaljevanju SEPA), in se zavezale cilju oblikovanja enotnega območja plačil.

Evropskemu plačilnemu sektorju je navkljub številnim preprekam in številnim izzivom uspelo najti in oblikovati skupno rešitev plačilne sheme za kreditna plačila in direktne bremenitve za celotno Evropo, ki temeljijo na enotni zakonodaji in harmoniziranih standardih (Pirnat, 2015, str. 1).

Evropski svet za plačila (v nadaljevanju EPC) ni zakonodajni organ, njegov namen je s samoregulacijo podpirati in spodbujati nastanek skupnega evropskega trga plačil. EPC zagotavlja koordinacijo in usmeritve na področju razvoja standardov SEPA, prepoznavanje in oblikovanje najboljše prakse v plačilni industriji ter podpira in spremlja vzpostavitev zahtev SEPA.

V Sloveniji se s projektom SEPA ukvarja Združenje bank Slovenije (v nadaljevanju ZBS), BS in poslovne banke. ZBS je pripravil vsebino slovenskega programa SEPA, katerega temeljni cilj je bil priprava okvirja za vzpostavitev SEPA v poslovnih bankah, plačilnih sistemih in pri uporabnikih plačilnih storitev v Sloveniji. Pričakuje se, da bo na novo sprejeti pravni okvir prinesel nove tako domače kot tuje ponudnike plačilnih storitev, ki bodo spodbudili konkurenco na tem področju in ponudbo novih storitev za občane in podjetja.

Anko (2007, str. 18) je menil, da bo enotno območje plačil v evrih okolje, kjer bodo lahko občani, poslovni subjekti in drugi uporabniki plačilnih storitev v poslovnih bankah izvajali in prejeli plačila v evrih, ne glede na to, ali se takšno plačilo izvaja znotraj posamezne države ali med državami območja SEPA. Ta plačila se bodo izvrševala pod enakimi osnovnimi pogoji, pravicami in obveznostmi ter poslovnimi običaji, ne glede na geografsko območje, državo, nalogodajalca oziroma prejemnika plačila v okviru območja SEPA.

Anko (2007, str. 19) navaja, da je glavni namen SEPA spodbuditi integracijo plačil, predvsem znotraj Evrosistema. SEPA bo z uvedbo harmoniziranih plačilnih instrumentov in plačilnih storitev, ki jih bodo lahko ponudile vse poslovne banke Evrosistema, omogočila večjo transparentnost in primerljivost plačilnih storitev.

Pirnat (2015, str. 1) ugotavlja, da v vnemi in ob angažiranju obsežnih resursov, da zagotovijo pravočasno migracijo na SEPA, ter hkratnem zadovoljstvu ob uspešno doseženi migraciji, so poslovne banke novim trendom na trgu plačil namenile premalo pozornosti. Namreč na trgu plačil so se, poleg plačilnih institucij, kot konkurenti poslovnim bankam vse bolj začeli uveljavljati tudi drugi nebančni ponudniki plačilnih storitev.

Z migracijo na SEPA se je za poslovne banke končalo obdobje relativno predvidljivega razvoja (Pirnat, 2015, str. 1). Pirnat (2015, str. 1) meni, da se je pričakovanje, da bo poslovnim bankam zaključek migracije prinesel nekaj razvojnega oddiha in večjo razpoložljivost resursov za vsakdanje poslovanje, pokazalo kot nerealno. Ne samo zaradi zaostrovanja medbančne konkurence na enotnem evropskem trgu plačil, temveč posebej zaradi nebančnih konkurentov in vse večje digitalizacije (glej poglavje o virtualnih valutah) bodo poslovne banke za ohranitev

prevladujočega ponudnika plačilnih storitev morale v novih, vedno bolj negotovih časih pokazati več inovativnosti in prilagodljivosti.

6.2 SEPA gotovina

Harmonizacija storitev SEPA vključuje tudi gotovino, kot eno izmed oblik plačilnega instrumenta, ki je precej specifična in zato zahteva posebno obravnavo v okviru programa SEPA. SEPA ima za področje gotovine tako tudi posebno ime SECA (*angl. Single Euro Cash Area*). V dokumentu Improving Eurozone Cash Processing Harmonisation and Efficiency within SEPA (EPC, 2007, str. 3) ugotavljajo, da evro ne bo skupna valuta vse dokler ne bo prišlo do pomembne spremembe pri obravnavi oskrbe trga z gotovino izven nacionalnih meja držav članic in enake obravnave domačih in tujih ponudnikov v procesih oskrbe trga z gotovino.

Za izvedbo aktivnosti SECA morajo biti izpolnjena glavna načela in zahteve SEPA za področje gotovine, ki med drugim zahteva tudi sprejetje oziroma izpolnjevanje poenotenih standardov. Te zahteve so sledeče (ZBS, 2010, str. 13):

- enotna definicija za primerne in neprimerne evrobankovce za nadaljnji obtok,
- skupni standardi pakiranja, ki že veljajo za evrobankovce, bodo morali biti implementirani tudi za evrokovance. Za slednje je Evropska komisija že sprejela uredbo, ki obravnava poročanje in določa okvir pakiranja za kovance, čeravno ima pri kovancih še vedno vsaka država članica diskrecijsko pravico za določitev svojega načina pakiranja;
- skupne zahteve glede varnosti pri izvajanju prevozov gotovine;
- skupne preizkusne postopke in merila za kalibriranje naprav za obdelavo gotovine;
- enotni sistem uničevanja gotovine.

V gradivu Nacionalni plan SEPA gotovina (ZBS, 2010, str. 8 – 9) so navedena področja poenotenja postopkov pri gotovinskem poslovanju v Sloveniji, ki z vidika pravnih podlag še niso ustrezno urejena. Ta področja so sledeča (EPC, 2006, str. 15 – 17):

1. **Hramba, varovanje in zavarovanje gotovine:** omejitveni dejavnik pri tej zahtevi so zavarovalnice, ki določijo zahteve in poslovne banke v teh primerih nimajo neke možnosti izbire.
2. **Možnost dostopa do storitev NCB preko državnih meja:** SECA zahteva, da morajo imeti poslovne banke in ostali profesionalni uporabniki gotovine možnost oskrbe z gotovino pri kateri koli centralni banki evroobmočja. Ta praksa pa se tudi sedaj, po desetih letih od sprejema tega dokumenta, še ni začela resno izvrševati.

3. **Možnost pologa ali dviga nepopolnih svežnjevi bankovcev⁹:** trenutno so standardi določeni tako, da lahko poslovna banka naroči brezplačni polog ali dvig nepopolnih svežnjevi le pri apoenih višjih vrednosti (100, 200 in 500 €).
4. **On-line povezava med NCB in poslovnimi bankami za naročanje gotovine in ugotavljanje razlik pri prevzemu gotovine:** to področje deluje v celoti. V Sloveniji je vzpostavljena on-line povezava med BS in depotnimi bankami, saj so te pooblašcene, da v Sloveniji oskrbujejo poslovne banke in hranilnice z gotovino. Poleg tega se v sistem oskrbe preko BS vključuje vse več poslovnih bank, ki niso depoji, morajo pa izpolnjevati zahteve, ki jih centralna banka predpisuje in zahteva od njih (ustrezna IT-podpora, standardi pakiranja, minimalne enote naročanja, izpolnjevanje zahtev glede obdelave in deklariranje obdelane gotovine).
5. **Stabilnost informacijskega sistema.**

Na ravni Evrosistema so bila določena področja, ki so se že poenotila. Ta področja na ravni Evrosistema so: pologi in dvigi bankovcev ne glede na to, kako so obrnjeni¹⁰, skupni standardi pakiranja, izvajanje oddaljenega dostopa do gotovinskih storitev NCB, sprejemanje deponiranja kovancev pri okencih NCB v skladu s sprejemljivo in zmerno politiko provizij, podaljšanje delovnega časa NCB.

6.3 Ureditev čezmejnega transporta gotovine in optimizacija oskrbe z gotovino med državami članicami evroobmočja

Evrobankovci in kovanci so bili v fizični obliki uvedeni leta 2002, vendar je zaradi velikih razlik med nacionalnimi zakonodajami v praksi profesionalni transport gotovine po cesti med državami članicami še vedno omejen. Obseg čezmejnega kopenskega prevoza se vse bolj povečuje, še vedno pa obstajajo omejitve glede njegovega izvajanja.

Med glavnimi omejitvami za izvajanje čezmejnega kopenskega transporta so razlike med nacionalnimi zakonodajami, ki jih navaja tudi končno poročilo Ramboll (2010, str. 5). Te razlike vključujejo različno določanje pravil glede: (i) posedovanja in nošenja strelnega orožja s strani varnostnega osebja, (ii) usposobljenosti varnostnikov, (iii) dovoljenega načina izvajanja prevoza, (iv) oklepne zaščite in opreme varnostnih vozil, (v) uporabe inteligentnih sistemov za nevtralizacijo bankovcev (angl. *intelligent banknote neutralisation systems* – IBNS), (vi) števila varnostnega osebja v oklepnih vozilih, (vii) informiranja in udeležbe policije, (viii) licenc in zadevnih kazni.

⁹ Sveženj bankovcev je pakirna enota, ki vključuje 1.000 kosov bankovcev istega apoena.

¹⁰ T.i. sistem NFNO oz. angl. Non Face Non Oriented, ki je različen od več let prisotnega na področju poslovanja z gotovino, t. i. sistema FO oz. angl. Face Oriented.

Trg transporta gotovine je trenutno še vedno organiziran v skladu z nacionalnimi smernicami. V skladu z logiko enotne valute pa bi morali evrobankovci in evrokovanci prosto krožiti in se prevažati znotraj držav evroobmočja (Ramboll, 2010, str. 5).

Omogočanje čezmejnega prevoza gotovine je tudi dopolnilo načrta ECB za večjo konvergenco gotovinskih storitev NCB in vzpostavitev enotnega gotovinskega območja za profesionalne uporabnike gotovine, o katerem sem več govoril že v prejšnjem poglavju (EPC, 2006).

Pomemben element načrta je t. i. dostop na daljavo do gotovinskih storitev NCB-jev, ko lahko banka ali drugi profesionalni uporabnik gotovine v eni državi članici uporablja gotovinske storitve centralne banke druge države članice (Ramboll, 2010, str. 5). Namen je ustanovitvi takšno pravno podlago, ki bo omogočila bankam, sektorju velikih trgovcev na drobno in drugim profesionalnim uporabnikom gotovine, da se lahko oskrbujejo z gotovino na najučinkovitejši način, ne da bi jih pri tem omejevale meje (Ramboll, 2010, str. 5).

Rambol (2010, str. 5) ugotavlja, da bi vzpostavitev skupnih pravil, ki na splošno dovoljujejo čezmejni prevoz gotovine po cesti med sodelujočimi državami članicami in hkrati zagotavljajo visoko raven varnosti osebja CIT-podjetij, omogočila učinkovitejše poti za prevoz gotovine v mejnih regijah. Poslovne banke bi tako lahko uporabile gotovinske storitve najbližje podružnice centralne banke ali gotovinskega centra, ne glede na to, ali se nahaja v njihovi državi ali izven nje. Trgovci na drobno, upravljavci prodajnih avtomatov in drugi profesionalni uporabniki gotovine bi tudi lahko prejeli gotovino iz najbližjega gotovinskega centra ali jo dostavili temu centru ne glede na to, v kateri državi je ta lociran. CIT-podjetja, ki izvajajo prevoz v mejnih regijah, bi tako lahko učinkoviteje načrtovala svoje prevozne poti in drugo logistiko v zvezi z gotovino. Na splošno bi učinkovitejši prevoz gotovine koristil celotnemu gospodarstvu.

6.4 Komisija za ureditev čezmejnega transporta gotovine

Evropska komisija je maja 2008 začela posvetovanja, da bi pripravila osnutek skupnih pravil, ki bi olajšal čezmejni prevoz evrogotovine po cesti. Tako je bila ustanovljena delovna skupina, ki ji predseduje Evropska komisija in je sestavljena iz evropskih organizacij vseh pomembnih zainteresiranih strani¹¹ (Komisija Evropskih skupnosti, 2009, str. 3).

Namen delovne skupine je bil gradnja na strokovnem znanju in prispevku vseh zainteresiranih strani v sektorju ter odprtje razprave o vseh pomembnih vprašanjih, kot so področje uporabe morebitnih prihodnjih skupnih pravil, razlike med nacionalnimi zakonodajami in možnosti

¹¹ Zastopane so bile naslednje organizacije: Evropska zveza za zavarovanje in ponovno zavarovanje (European Insurance and Reinsurance Federation – CEA), Zveza evropskih varnostnih storitev (Confederation of European Security Services – CoESS), Evropska bančna zveza (European Banking Federation – EBF), Evrosistem, Evropski svet za plačila (European Payments Council – EPC), Evropska zveza za varnostni prevoz (European Security Transport Association – ESTA), Evropska zveza za inteligentno varstvo gotovine (European Intelligent Cash Protection Association – EURICPA), EuroCommerce, Europol (Evropski policijski urad), Delovna skupina direktorjev kovnic (Mint Directors Working Group – MDWG) in UNI-Europa (Union Network International – Europa).

usklajenih čezmejnih pravil na različnih območjih (Komisija Evropskih skupnosti, 2009, str. 3).

Glede pravnih možnosti olajšanja čezmejnega prevoza gotovine so bile preučene tri glavne možnosti (Komisija Evropskih skupnosti, 2009, str. 3):

- popolna ureditev CIT-podjetij v državah članicah,
- sistem medsebojnega priznavanja, ki bi pomenil, da je licenca oziroma dovoljenje ene države članice veljavno v vseh državah članicah;
- skupna pravila, ki bi bila veljavna v vseh državah članicah brez poseganja v nacionalna pravila; v nasprotju s popolno uskladitvijo bi se ta skupna pravila uporabljala samo za čezmejni transport.

Glavni namen skupnih pravil je olajšati prosti pretok skupne valute znotraj Evrosistema, ki pa ne izključuje, da bi bila v ta sistem vključena tudi območja drugih držav članic.

Večji del zgoraj navedenih skupnih pravil za olajšanje čezmejnega transporta je bilo sprejetih leta 2011 v Uredbi o profesionalnem čezmejnem prevozu eurogotovine po cesti med državami članicami euroobmočja (1214/2011). Ta uredba pa ima veliko pomanjkljivost, saj se v praksi praktično ne uporablja oziroma če se, še naprej ostajajo omejitve, ki onemogočajo tekoče in gladko izvajanje čezmejnih transportov.

Podrobnejša analiza, ki jo je za izvajanje čezmejnih transportov gotovine in posledično učinkovitejšo oskrbo strank z gotovino, je predstavljena v Prilogi 4.

7 PRIHODNOST GOTOVINE

Vse od prvih plačilnih kartic naprej se napoveduje ukinitvev gotovine in postopen, vendar neizogiben pohod v »brezgotovinsko družbo«. Ne glede na to pa po več kot petdesetih letih od prve plačilne kartice ocena stanja kaže, da še ni prišel čas za brezgotovinsko družbo (Bertoncelj, & Čoh, 2013, str. 32).

Po raziskavi De Heija in Kippersa (2004, str. 4) je gotovina plačilno sredstvo, ki omogoča najhitrejšo izvedbo plačila, saj z njo v povprečju opravimo transakcijo v slabih 19 sekundah. Medtem ko je bilo povprečje pri v raziskavo vključenih plačilnih instrumentih 21,75 sekund, najdaljši čas je imela kreditna kartica 28 sekund, najkrajšega pa je imela predplačniška kartica, tj. 14 sekund.

V nadaljevanju prikazujem raziskave in napovedi glede gotovine v bližnji prihodnosti. V tem poglavju bom govoril o prihodnosti gotovine kot take in se ne bom omejil zgolj na prihodnost kovancev, saj večina avtorjev obravnava bankovce in kovance pod enotnim pojmom gotovina.

V tem poglavju pišem tudi o vplivu finančne krize na gotovino, o prihodnosti gotovine v evroobmočju in o pojavnosti alternativnih plačilnih instrumentov.

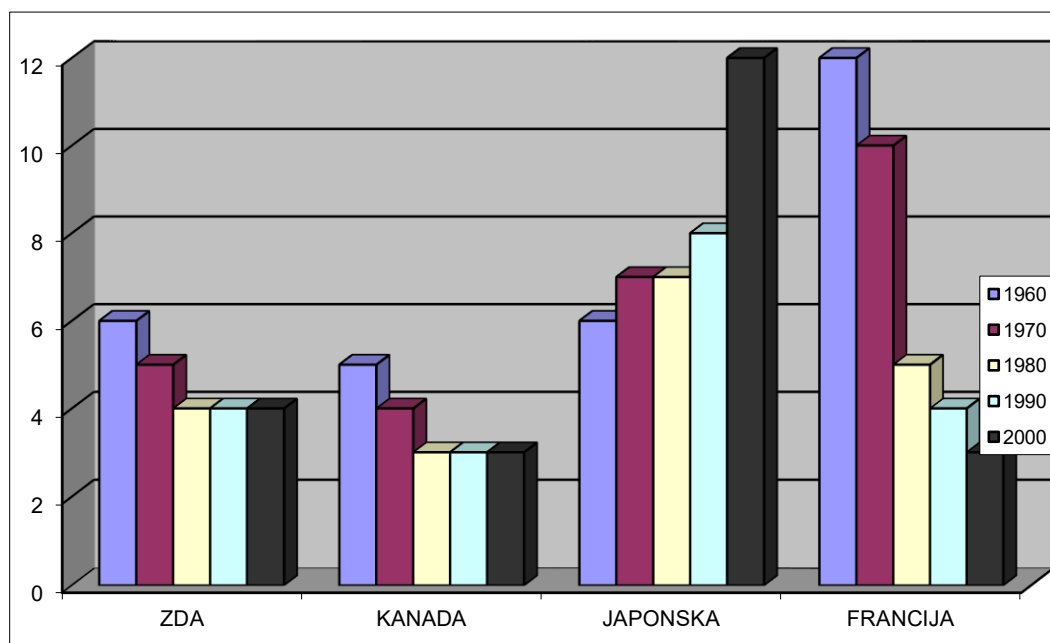
7.1 Prihodnost gotovine kot plačilnega instrumenta

Pomen gotovine, izražen kot razmerje med gotovinskim obtokom in BDP, je v sodobnih in razvitih gospodarstvih redkokdaj naraščal, v večini primerov je počasi upadal (Bertoncelj, & Miklavčič, 2005, str. 2). Bertoncelj in Čoh (2013, str. 26) ugotavljata, da poraba gotovine danes predstavlja vse manjši delež v strukturi vsega denarja. Število negotovinskih plačilnih sredstev se je v zadnjih dvajsetih letih več kot podvojilo in se vse pogosteje uporablja, na kar vpliva tudi vedno večja uporaba spletnega nakupovanja.

Bertoncelj in Miklavčič (2005, str. 3) navajata, da je bilo leta 2003 okoli 85 % vseh plačilnih transakcij (izraženih količinsko) v EU plačanih z gotovino. V nadaljevanju avtorja navajata oceno Evropskega sveta, da je bilo v EU leta 2003 približno 360 milijard evrov gotovinskih transakcij in le za 60 milijard evrov negotovinskih transakcij.

Danes pa se konkurenca med novimi alternativnimi plačilnimi oblikami in gotovino povečuje. Živimo v elektronski dobi. Gotovina postaja vse dražja glede na druge plačilne inštrumente, ker je izpostavljena raznim varnostnim tveganjem, povečani konkurenci novih, hitrejših in prožnejših oblik plačil (npr. brezstična plačila s kartico) (Bertoncelj, & Čoh, 2013, str. 27).

Slika 19: Pomen gotovine v gospodarstvu (razmerje med gotovino in BDP v %)

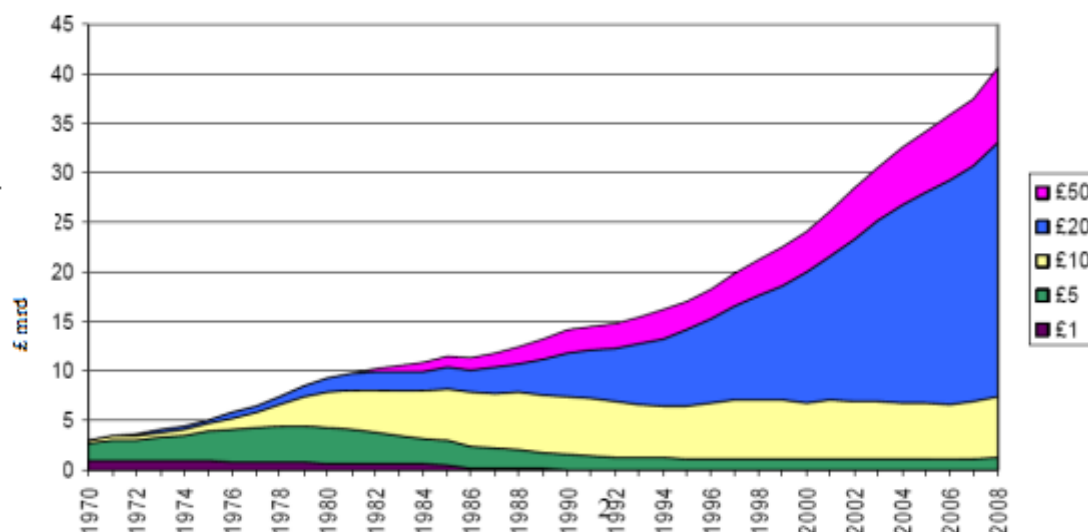
Vir: Centralna banka Francije, po Lepecq, 2005 (v Bertoncelj, & Miklavčič., 2005, str. 3).

S Slike 19 je razvidno, da se s povečanjem BDP delež gotovine zmanjšuje. Izjema je japonsko gospodarstvo, kjer se to razmerje ni povečalo. Japonski primer je tipičen primer, ki kaže, da nizke obrestne mere pospešujejo uporabo gotovine (Bertoncelj, & Miklavčič, 2005, str. 3).

Kot ugotavljata Bertoncelj in Miklavčič (2005, str. 3), japonski primer kaže, da na povpraševanje po bankovcih vplivajo spremembe zaupanja trga v stabilnost finančnega sistema. To pomeni, da nestabilnost na finančnem trgu povzroči selitev depozitov v gotovino.

Bailey (2009, str. 3) govori o t.i. paradoksu bankovcev, ki ga je prikazal na primeru Velike Britanije. Ta paradoks kaže, da vrednost bankovcev v obtoku v zadnjem obdobju precej narašča, medtem ko na drugi strani razpoložljivi podatki kažejo, da se uporaba bankovcev kot plačilnega instrumenta počasi zmanjšuje.

Slika 20: Bankovci v obtoku v Veliki Britaniji, za obdobje od leta 1970 do leta 2008¹²

Vir: A. Bailey, *Banknotes in circulation: Still rising. What does this mean for the future of cash?* 2009, str. 2.

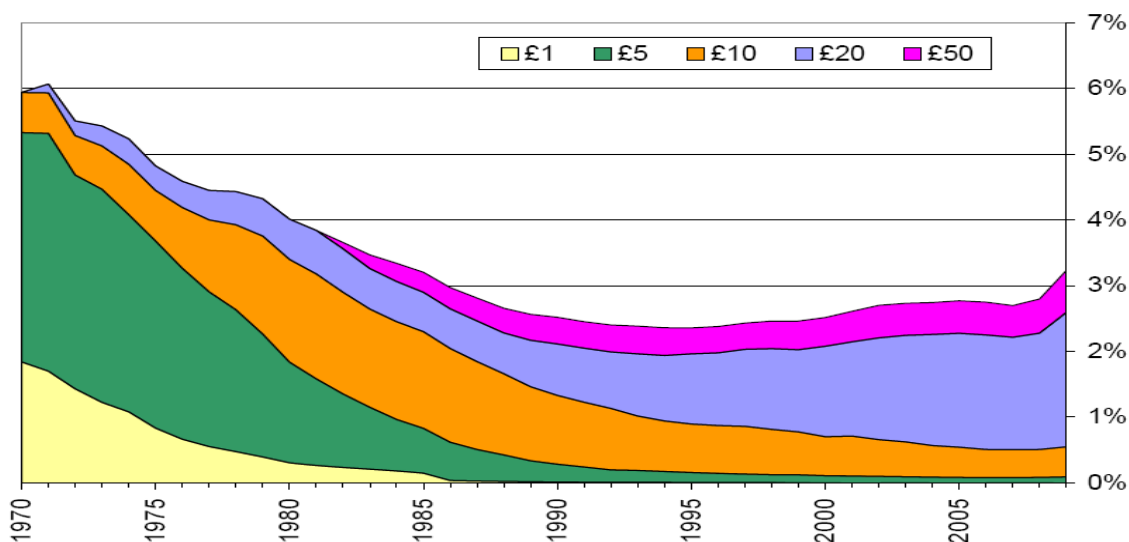
Na Sliki 20 so prikazani bankovci, dani v obtok v Veliki Britaniji v obdobju od leta 1970 do leta 2008. Zanimivo je, da se je v zadnjih desetletjih količina bankovcev v obtoku v Veliki Britaniji začela dokaj strmo povečevati. S te slike je razvidno, da je bilo leta 1990 danih v obtok 15 mrd funtov bankovcev, leta 2008 se je ta vrednost povečala na 45 mrd funtov.

Slika je precej drugačna, če pogledamo naslednji graf na Sliki 21, ki prikazuje delež bankovcev v obtoku glede na nominalni BDP Velike Britanije za isto obdobje, torej od leta 1970 do leta 2008. Leta 1970 so predstavljali bankovci v obtoku 6 % celotnega nominalnega BDP Velike Britanije. Največji padec oziroma najnižjo stopnjo so bankovci v obtoku dosegli v polovici 90.

¹² Leta 1988 je Velika Britanija iz obtoka umaknila bankovce za 1 funt.

let prejšnjega stoletja, ko so predstavljali le še 2,4 % nominalnega BDP. Od takrat naprej se je ta delež stabiliziral in nekoliko celo porasel.

Slika 21: Delež bankovcev v obtoku glede na BDP Velike Britanije

Vir: C. Grasland, F. Guerin-Pace & A. Tostain, *The Circulation of euros as a reflection of people's mobility*, 2002, str. 3.

Bailey (2009, str. 3) ugotavlja, da je povečanje deleža bankovcev v obtoku glede na nominalni BDP presenetljiv. Po njegovem sta glavna dva dejavnika, ki sta vplivala na povečanje tega deleža sledeča:

1. zmanjšano zaupanje javnosti v bančni sistem;
2. nizke obrestne mere, ki zmanjšujejo oportunitetne stroške držanja bankovcev na zalogi.

V Tabeli 13 so prikazani nekateri podatki za štiri večje trge: Brazilija, Evrosistem, Južna Afrika in ZDA. Iz te tabele je razvidno, da ima Evrosistem v primerjavi z ostalimi gospodarstvi občutno večji delež gotovine v BDP (9,25 %). Evrosistem prav tako izstopa po številu podružnic poslovnih bank (180.639) in številu bankomatov (teh je sicer največ v ZDA). ZDA so največji negotovinski trg plačil na svetu (40 % delež v letu 2009), zato ni presenetljivo, da je tam opravljenih največ elektronskih transakcij na prebivalca.

Naraščanje povpraševanja po gotovini v Evrosistemu v zadnjem desetletju (evrogotovina v obtoku se je od leta 2002 do 2013 več kot potrojila) lahko v veliki meri pripišemo višji gospodarski rasti in rasti zasebne potrošnje, večjemu številu novih članic EU, povečanemu povpraševanju nerezidentov (Bertoncelj, & Čoh, 2013, str. 28). V zadnjem času pa lahko povečano povpraševanje pripišemo nestabilnim razmeram na finančnem trgu, negativnim obrestnim meram in negotovi prihodnosti ter nezaupanju v finančni sistem.

Tabela 13: Pomembnejši podatki za Brazilijo, Evrosistem, Južno Afriko in ZDA (podatki za leto 2010)

	Brazilija	Evrosistem	Južna Afrika	ZDA
BDP (milijarde dolarjev)	2.088	12.140	364	14.587
Prebivalstvo (milijoni)	195	331	50	309
BDP per capita (dolarji)	10.707	36.566	7.280	47.207
Vrednost bankovcev v obtoku (milijarde dolarjev)	81	1.113	11	942
Število bankovcev v obtoku (milijoni)	4.815	14.171	962	30.350
Gotovina v obtoku/BDP (%)	3,88	9,25	3,02	6,09
Število podružnic poslovnih bank	31.657	180.639	3.429	110.465
Število bankomatov	155.566	319.717	23.259	425.000
Število bankomatov na milijon ljudi	712	966	429	1.359
Število elektronskih transakcij na prebivalca	102	166	44	320

Vir: E. Boissonas, J. Ray, & C. George, The Future of Cash, 2012.

Bertoncelj in Čoh (2013, str. 28) navajata, da je gotovina ključnega pomena za poslovanje na trgu na drobno, predvsem za plačila manjših nakupov blaga ali storitev v manjših trgovinah, medtem ko so plačila v veleblagovnicah in večji nakupi opravljeni s plačilnimi karticami. Povečuje se tudi število nakupov, opravljenih preko interneta, ki so praviloma brezgotovinski. Čeprav so še vedno prisotni nekateri spletni trgovci, ki ponujajo možnost plačila blaga ali storitev z gotovino.

Gotovina je zaradi svoje anonimnosti eno izmed pomembnejših plačilnih sredstev, ki se uporabljajo za transakcije na črnem trgu v okviru organiziranega in neorganiziranega kriminala. V letnem poročilu FATF¹³ report (2010, str. 12) za leto 2009 ugotavljajo, da ni nobene indikacije, ki bi kazala, da so se zmanjšale aktivnosti v povezavi s pranjem denarja in financiranjem terorizma. Trenutno pa je situacija v svetu taka, da še naprej ostajajo gotovina in ostala gotovini podobna sredstva (zlato, orožje) najpogosteje uporabljena plačilna sredstva, ki se uporabljajo za pranje denarja in financiranje terorizma (Bailey, 2009, str. 4).

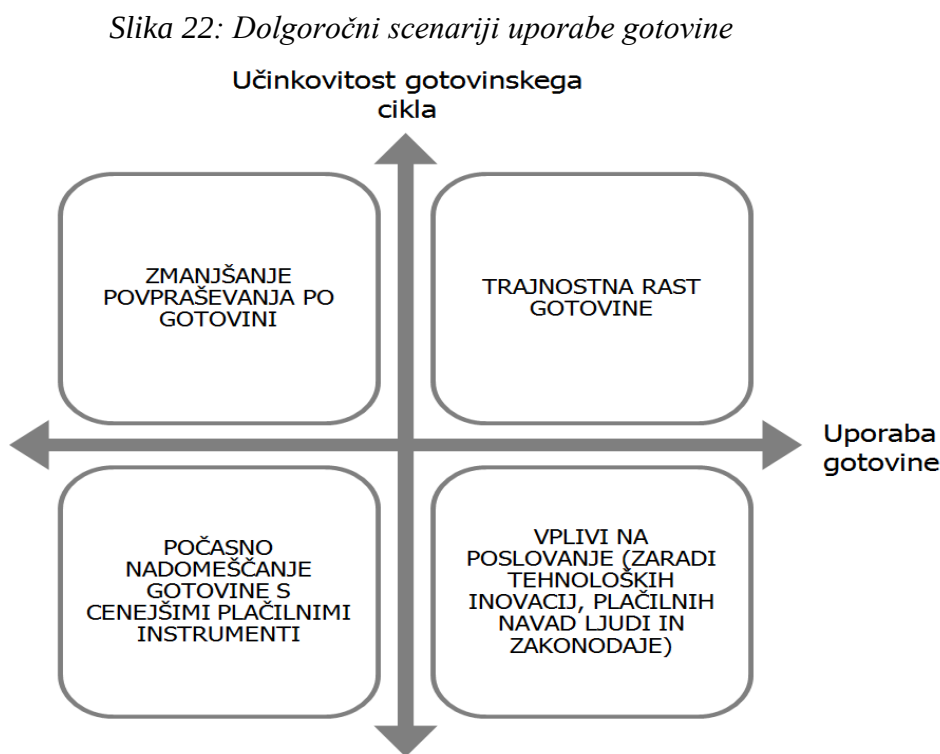
Poročilo FATF (2010, str. 15 – 22) navaja, da je uporaba gotovine še posebej zanimiva za kriminalne združbe, saj te iščejo menjalna sredstva, ki omogočajo čim večjo prilagodljivost in jim ni mogoče slediti. Gotovina omogoča ravno to, saj je prilagodljiva, ker je univerzalno sprejemljivo plačilno sredstvo in če govorimo o svetovni valuti (dolar, evro, jen, funt), je unovčljiva praktično povsod, hkrati pa ji ni mogoče slediti, saj zaradi svoje anonimnosti ne pušča revizijskih sledi. Poročilo še ugotavlja, da imajo nekatere združbe iz varnostnih razlogov

¹³ FATF je kratica za Financial Action Task force. To je medvladno telo, ki se ukvarja s pripravo in z razvojem ukrepov za preprečevanjem pranja denarja in financiranja terorizma na nacionalnem in mednarodnem nivoju.

na zalogi ogromne količine hitro unovčljive gotovine. Zanimivo bo tudi videti, katere poti bodo v Evropi in drugje ubrale kriminalne združbe, ko bo s koncem leta 2018 ukinjen bankovec za 500 evrov (Europol, 2016).

Boissonas, Ray in George (2012, str. 9) so identificirali tri verjetne in en manj verjeten scenarij glede prihodnosti gotovine. Na Sliki 22 so prikazani vsi štirje scenariji v odvisnosti od omenjenih spremenljivk Boissonas, Ray in George (v Bertoncelj, & Čoh, 2013, str. 31 – 32).

Po prvem scenariju je predvideno postopno zmanjšanje povpraševanja po gotovini. Po tem scenariju je predvideno, da bo učinkovitost ponudbe na področju oskrbe trga z gotovino ustrezna, vendar se to ne bo odražalo v povečanem povpraševanju po gotovini. Po oceni avtorja je ta scenarij malo verjeten, ne razloži pa zakaj.

Vir: E. Boissonas, J. Ray, C. George (v Bertoncelj, & Čoh, *Kakšna je prihodnost gotovine*, 2013, str. 32)

Drugi scenarij predvideva nadomeščanje gotovine z alternativnimi in cenovno ugodnejšimi plačilnimi instrumenti. Uresničitev tega scenarija bi pomenila zaostritev konkurence med gotovino in tistimi plačilnimi instrumenti, ki so cenejši. To bi lahko vodilo do postopne ukinitve uporabe gotovine kot plačilnega sredstva. V bližnji prihodnosti je to malo verjetno, na dolgi rok pa je ta scenarij možen.

Tretji scenarij predvideva neko trajnostno rast gotovine, ki bi omogočil gotovini, da ostane še kar nekaj časa prisotna v naših denarnicah. Za uresničitev tega scenarija je potrebno zagotoviti učinkovit gotovinski cikel v prihodnosti, kar je lahko le posledica ustrezne organizacijske politike na tem področju in drugih sprememb.

Zadnji scenarij vključuje različne vplive na poslovanje z gotovino, ki vključuje tehnološke inovacije na poslovanje, plačilne navade ljudi in zakonodaja. Po tem scenariju je predvideno, da se bo uporaba gotovine povečala, predvsem zaradi plačilnih navad ljudi.

Odgovora na to, kateri izmed teh scenarijev bo prevladal, ni. Dokaj verjetno je, da bo gotovina kljub poostreni konkurenci še naprej pomembno plačilno sredstvo za plačila, za kar bodo v veliki meri zaslužne njene temeljne prednosti (sprejemljivost, anonimnost, zaupanje in nadzor) (Bertoncelj, & Čoh, 2013, str. 33). V kolikor bo gotovina želela ohraniti to vlogo, pa brez sprememb gotovinskega poslovanja ne bo šlo. To pomeni predvsem znižanje stroškov obdelave in distribucije gotovine do končnih porabnikov. Vse to je mogoče doseči z uporabo novih tehnologij, optimizacijo procesov, doseganjem ekonomije obsega in racionalizacijo zalog.

7.2 Vpliv finančne krize na gotovino v obtoku

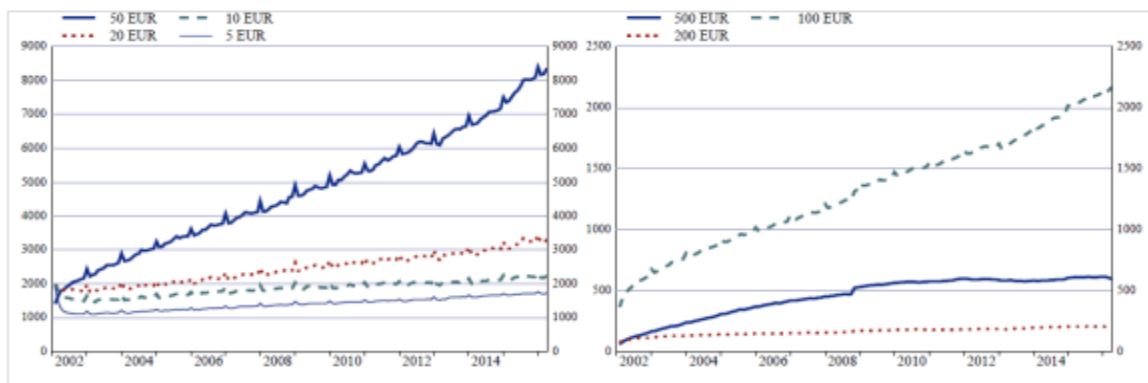
Leta 2008 je svet na globalni ravni prizadela finančna kriza, ki je zelo omajala zaupanje v stabilnost mednarodnega finančnega sistema. Zadnja finančna kriza po mnenju večine poznavalcev, analitikov in raziskovalcev predstavlja največji gospodarski pretres po veliki krizi v tridesetih letih prejšnjega stoletja (Košak, 2011, str. 9). Posledice te krize bodo še precej časa burile duhove, saj so prizadele tako posameznike, podjetja, lokalne skupnosti, finančna in nefinančna podjetja ter nacionalne in mednarodne institucije, ki so zaupale v ta sistem.

Po oceni Mraka in Ranta (2011, str. 3) je sedanja svetovna kriza nastala kot odgovor na sistemske probleme obstoječega mednarodnega finančnega sistema. Iz teorije je znano, da mora »dober« mednarodni finančni sistem zagotavljati dva osnovna cilja. Prvi je stabilnost deviznih tečajev, drugi pa je simetrično in učinkovito odpravljanje plačilnobilančnih neravnotežij. Če vzamemo v obzir stanje mednarodnega finančnega sistema v zadnjih desetletjih in še posebej v zadnjih desetih letih pred izbruhom finančne krize leta 2008, je mogoče ugotoviti, da ima obstoječi sistem resne težave pri zagotavljanju obeh ciljev (Mrak, & Rant, 2011, str. 11).

Ne glede na to, kaj je povzročilo krizo, je treba pogledati vpliv, ki ga ima finančna kriza na gotovino. Na Sliki 23 in 24 je prikazano količinsko gibanje gotovine od uvedbe evra kot gotovine v letu 2002 pa vse do danes. Obtok gotovine se povečuje in ne glede na krizo kaže, da gotovina v obtoku stalno narašča. V zadnjem času je, tudi zaradi negativnih obrestnih mer, povečano povpraševanje po gotovini pričakovano.

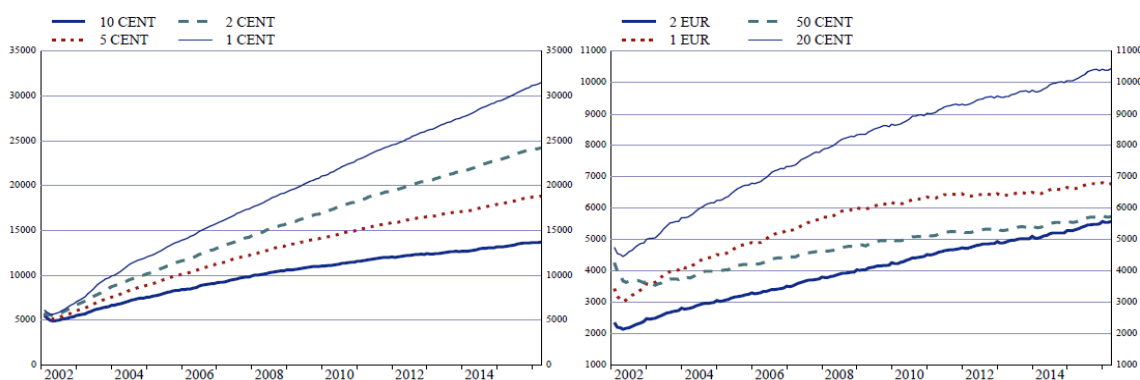
Podobno velja tudi za kovance v obtoku, ki vse od uvedbe evra konstantno naraščajo (velja za vse apoene) in tudi v času krize ta trend ne popušča. Kot bomo videli v nadaljevanju, v nekaterih primerih je ravno kriza tista, ki zaradi omajanega zaupanja v finančne trge deluje kot pospeševalec povpraševanja po gotovini.

Slika 23: Gibanje bankovcev v obtoku v vseh državah članicah Evrosistema (nižji in višji apoeni) od uvedbe evra do danes (marec 2016) v mio kosih

Vir: ECB, Euro banknotes and coins statistics Online, 2016b, str. 1.

Slika 24: Gibanje kovancev v obtoku v vseh državah članicah Evrosistema (nižji in višji apoeni) od uvedbe evra do danes (marec 2016) v mio kosih

Vir: ECB, Euro banknotes and coins statistics Online, 2016b, str. 2.

Iz vsega navedenega bi na prvi pogled lahko rekli, da ni neke jasne povezave med finančno krizo in krizo gotovine v okviru Evrosistema, vendar pozornejši pogled v samo povpraševanje po gotovini kaže drugačno sliko. Negueruela (2014, str. 17) ugotavlja, da zaupanje v gotovino ni utrpelo nobene izgube, ko se je kriza stopnjevala (grška kriza, ciprska kriza). Nasprotno, gotovina je postala neko varno zatočišče (*angl. safe haven*). To pa je imelo za posledico nepričakovano in izjemno povpraševanje po gotovini, ki je pomenila spremembo in prilagoditev upravljanja z gotovino na ravni centralnih bank in Evrosistema kot celote.

Učinek finančne krize na upravljanje z gotovino je bil velik. Negueruela (2014, str. 17) je na konferenci, ki jo je organizirala Nemška centralna banka v Dresdnu, izpostavil nekatere ugotovitve, ki so nastale kot posledica krize na povečano povpraševanje po gotovini. V nadaljevanju navedene ugotovitve Negueruele, ki je zaposlen pri španski centralni banki, kažejo odziv in refleksijo, ki jo je ta centralna banka zaznala v času krize.

Negueruela (2014, str. 17 – 18) navaja sledeče ugotovitve, ki izhajajo iz finančne krize in imajo vpliv na gotovino:

1. Gotovina danes ni več uporaben inštrument za vodenje monetarne politike, saj obstajajo drugi bolj učinkoviti in hitrejši mehanizmi, ki zagotavljajo likvidnost. Ne glede na to pa gotovina še ni odpisana.
2. Treba je poiskati dolgoročne mehanizme za prilagoditev upravljanja z gotovino, to še posebej velja v času kriz.
3. Izpostavil je pomembno vlogo, ki jo ima gotovina z vidika zaupanja in ugleda centralne banke.
4. Pregled funkcij in odgovornosti, ki jo imajo centralne banke, mora temeljiti na kriterijih upravljanja učinkovitosti, nevtralnosti z vidika plačilnega instrumenta in upravljanja s transparentnostjo. Ocenil je, da ni pomemben vpliv, ki ga ima centralna banka s promocijo gotovine, ker ta ustvarja profit (senjoraž). Hkrati pa mora centralna banka imeti enako vlogo v primeru promocije elektronskih oblik plačil, ki so cenejši od gotovine, ampak v času krize se vloga prevesi na stran gotovine.
5. Vloga centralne banke v obdobju krize je postala pomembnejša kot kdaj koli prej. Ni več dovolj, da centralna banka opravlja svoje delo dovolj dobro, ampak mora biti v poziciji, da se hitro in učinkovito odzove na nenormalne situacije in da jih predvidi, kot tudi, da predvidi izredno povpraševanje po gotovini, ki lahko nastane kot posledica izgube zaupanja v finančne sisteme. Kakovostno upravljanje in varčevanje nista več dovolj. Pomembno je, da centralna banka vzpostavi mehanizme in sisteme, ki so sposobni hitrega in ustreznega odziva, ko se omaje zaupanje in ko nastanejo razmere, ki pod vprašaj postavijo zaupanje v plačilne sisteme ali finančne trge. Vsi ti mehanizmi morajo biti vzpostavljeni tako, da preprečijo negativne učinke, ki nastanejo kot posledica naravnih ali človeških katastrof oziroma drugih dejavnikov, ki vplivajo na negativen odziv javnosti z vidika zaupanja.
6. Po mnenju avtorja je kriza opozorila na vlogo, ki jo ima gotovina. Detajlno spremljanje sprememb v povpraševanju po gotovini in njeni uporabi v različnih situacijah je lahko dober indikator sprememb, ki se dogajajo na finančnih trgih.

7.3 Prihodnost gotovine v evroobmočju

Nazadnje je evro prevzela Litva leta 2015 in postala 19 država evroobmočja. Prihodnost glede novih držav, ki bodo prevzele evro, je dokaj nejasna. Poleg velikih novih držav članic EU (predvsem Poljska, Češka in Madžarska), ki morajo prevzeti evro, bo zanimivo videti, kako se bo odločila Danska, ki si je izborila poseben status, da prevzame evro, ko se bodo njihove države za to odločile (Flam et al., 2009). Na drugi strani je Švedska, ki se z namenskim neizpolnjevanjem maastrichtskih kriterijev še noče pridružiti Evrosistemu (Flam et al., 2009).

Na področju gotovine bo zanimivo videti, kaj bodo dosegli različni lobiji, ki želijo nekatere spremembe pri obstoječi strukturi evrokovancev in bankovcev. V prihodnosti bomo videli

razplet pobudnikov uvedbe bankovcev za 1 in 2 evra, učinke, ki jih bo imela ukinitve bankovca za 500 evrov in uvedbe kovanca za 5 evrov. Slednjega si želi predvsem Nemčija.

Raziskava DBB (2003, str. 7) je pokazala, da le 4 % Nemcev pogreša odsotnost kovanca za 5 evrov, medtem ko si le 1 % Nemcev želi uvedbe bankovcev za 1 in 2 evra. DBB je ravno letos izdala posebno izdajo zbirateljskega kovanca za 5 evrov, ki vsebuje posebno mešanico materialov. Poleg standardnih kovin, ki so predpisane za izdelavo kovancev (Evropska komisija, 2000), vsebuje še polimerna vlakna (plastičen denar).

Nizozemska in druge države so ukinile plačila s kovanci za 1 in 2 centa. Že leta 2004 je nizozemski Nacionalni forum Plačilnih sistemov (*angl. National Forum of Payments System*) ocenil, da bi z ukinitvijo teh dveh apoenov privarčevali celo 30 milijonov evrov na letni ravni in da bi učinek nove apoenske strukture kovancev na Nizozemskem omogočil precej bolj učinkovit plačilni promet (de Heij, & Kippers, 2004, str. 9).

Na drugi strani je Nemčija, ki je izrazito proti ukinitvi teh dveh apoenov. Ukinitvi teh dveh apoenov in pravilom zaokroževanja je postavila določene omejitve tudi Evropska komisija, ki je sprejela dodatna priporočila. V devetem priporočilu Evropske komisije (2010) navaja, da sta apoena za 1 in 2 centa še naprej zakonito plačilno sredstvo v državah evroobmočja, tudi v tistih državah, ki so uvedle pravila zaokroževanja navzgor.

7.4 Alternativne valute

Hiter razvoj informacijske tehnologije je vodil v velike družbene in ekonomske spremembe (DBB, 2015, str. 41). Dandanes poteka komunikacija pretežno preko interneta, pametni telefoni omogočajo uporabo različnih uporabniku prijaznih aplikacij in ponujajo celo paleto različnih družbenih omrežij (ECB, 2012, str. 5).

Družbena omrežja so najbolj zastopana oblika virtualne družbe (npr. *Facebook*, *Twitter*), poleg njih so tukaj tudi druga omrežja, ki ponujajo brezplačen dostop do enciklopedije znanja (npr. *Wikipedia*) (ECB, 2012, str. 11). Imamo tudi aplikacije, ki omogočajo navidezne svetove, ki so vzporedni realnemu življenju (npr. *Second Life*¹⁴) in omrežja, ki omogočajo spletna igralniško-zabavna okolja (*Online Vegas Casino*) (ECB, 2012, str. 11).

Tovrstne navidezne skupnosti so v izbranih situacijah plodno okolje za oblikovanje alternativnih oblik plačil (digitalni denar). Tekmovanje in konkurenca med valutami v realnem življenju ni nek nov pojav, saj so lokalne valute, ki so v večini primerov neregulirane, obstajale že dolgo pred pojavom digitalne dobe (ECB, 2012, str. 11). Te oblike plačil imajo lahko pozitiven vpliv, če omogočijo finančne inovacije in omogočijo nastanek novih varnih oblik

¹⁴ V *Second Life*-u se uporablja virtualna valuta t.i. Linden dolar (L\$).

plačilnih orodij (ECB, 2012, str. 11). Jasno pa je, da prispevajo nova tveganja za uporabnike, predvsem z vidika pomanjkljive regulative (ECB, 2012, str. 11).

V nadaljevanju predstavljam virtualne valute, ki so prostor, v katerem živimo, zaznamovale v zadnjem obdobju. Seveda obstajajo tudi druge alternativne pojavne oblike plačil, ki pa jih ne bom posebej opisoval, saj presegajo problematiko, ki jo obravnava to magistrsko delo.

7.4.1 Virtualne valute

Virtualna valuta je oblika nereguliranega digitalnega denarja (glej Sliko 25), ki ga običajno izda in kontrolira izdajatelj ter ga uporabljajo člani virtualne skupnosti (DBB, 2015, str. 53). Pri tem velja omeniti, da virtualne valute ni izdal noben organ, ne centralna banka, ne kreditna institucija ali katerakoli druga institucija (DBB, 2015, str. 53).

Slika 25: Matrika denarja

Pravni status	Neregulirane	Določen tip lokalne valute	Virtualne valute
	Regulirane	Bankovci in kovanci	Elektronski denar
			Denar poslovnih bank (depoziti)
		Fizične oblike	Digitalne oblike
		Oblika denarja	

Vir: ECB, Virtual currency schemes, 2012, str. 11.

S plačilnega vidika se virtualne valute prenašajo med posamezniki, neposredno preko interneta, brez tradicionalnih posrednikov, kot so kreditne institucije, in brez uporabe centralnih sistemov (DBB, 2015, str. 53). To poteka preko nacionalnih meja in neodvisno od pravnih ali bančnih sistemov (DBB, 2015, str. 53).

Pirnat (2015, str. 1) navaja, da so v posameznih državah nekatere poslovne banke, kot odziv na nove zahteve in potrebe uporabnikov plačilnih storitev in razširjeno ter naraščajočo uporabo sodobnih komunikacijskih naprav, izdelale rešitve, ki omogočajo, da prejemnik plačila v nekaj sekundah od trenutka, ko je plačnik odobril plačilo, že razpolaga s sredstvi in jih lahko uporabi za novo transakcijo.

Digitalizacija vsakodnevnega življenja, mobilna komunikacija in porast interneta vodijo v porast novih inovativnih metod plačevanja kot je brezstično plačevanje preko mobilnikov. Virtualne valute, kot ene izmed pojavnih navideznih oblik »gotovine«, delujejo kot medij za menjavo in kot obračunska enota v okviru izbrane navidezne skupnosti (ECB, 2012, str. 11).

Kljub celi paleti različnih spletnih plačilnih metod pa še vedno prevladujejo tradicionalne oblike plačilnih instrumentov (DBB, 2015, str. 41). Virtualne valute so trenutno še nišni fenomen, saj z njimi izvedene transakcije na svetovni ravni predstavljajo le od 85.000 do

115.000 transakcij na dan (DBB, 2015, str. 53). Za primerjavo naj povem, da je s kreditnimi in debetnimi karticami samo v Nemčiji izvedenih vsak dan najmanj 65 milijonov transakcij (DBB, 2015, str. 53).

Ob tem se postavljajo vprašanja ali izpolnjujejo zahteve in vlogo zanesljivega in varnega nosilca vrednosti in ali so tveganja za uporabnika tako visoka, da hkrati predstavljajo tudi tveganja za širše gospodarstvo (ECB, 2012, str. 11).

Pomanjkanje zakonodaje na področju regulacije virtualnih valut je resen problem, ki ga države trenutno slabo ali sploh ne rešujejo. Po Kovačevem (2015, str. 33) mnenju lahko trenutno še največ povemo o dveh vidikih pravne regulacije – o davčni zakonodaji in o zakonodaji, ki jo morajo spoštovati menjalnice in plačilni posredniki. Vse skupaj je še bolj skrb vzbujajoče, če vemo, da je to področje pravno slabo regulirano oziroma sploh ni regulirano. To pomeni, da bi morali obvezno čim prej vzeti pod drobnogled tiste posrednike, kjer lahko bitcoine in druge virtualne valute kupimo ali prodamo za običajen denar (Kovač, 2015, str. 33).

Ne glede na neustrezen odziv bank na razmah elektronskega poslovanja, kar je voda na mlin nebančni konkurenci, in na pravno zmedo oziroma neurejenost regulative na področju virtualnih valut, pa po podatkih DBB (2015, str. 41) predstavljajo elektronske transakcije trenutno že okoli tretjino vseh prihodkov trgovcev.

7.4.2 Bitcoin

Bitcoin je bil uveden leta 2009 in se je z njim več kot leto dni trgovalo za drobiž (Luther, 2016, str. 397). Njegova vrednost je nato do februarja 2011 narasla na 1 USD in nato v naslednjih štirih mesecih dosegla vrednost 30 USD, od julija 2011 do februarja 2012 se je njegova vrednost stabilizirala na 8,16 USD (Luther, 2016, str. 398). V sredini leta 2015 se je z bitcoini trgovalo v vrednosti 290 USD za bitcoin (Luther, 2016, str. 398).

Na svetovni ravni se z njimi izvede okrog 90.000 transakcij na dan, povprečni dnevni promet znaša več kot 90 mio USD, sprejeti so s strani več kot 5.800 ponudnikov blaga in storitev (Kovač, 2015, str. 30). Število trgovcev in podjetij, ki sprejemajo plačila v bitcoinih, se na svetovni ravni stalno povečuje. Kljub temu pa se še vedno soočajo s težavami, ki jih imajo z glavnim konkurentom, tj. obstoječo denarno obliko (Luther, 2016, str. 398). V svetu elektronskih plačil še vedno vsi uporabljajo denar, zato je odločitev o uporabi bitcoinov relativno malo.

Poleg tega vlade podpirajo obstoječe denarne oblike plačil, ki omogočajo izdajatelju, da izvaja monetarno politiko, ustvarja prihodke iz senjoraža in hkrati do določene mere lahko izvajajo nadzor in regulacijo trga (Luther, 2016, str. 398). Nekatere države so s tem v zvezi že sprejele določene ukrepe, da prepovejo ali zakonsko uredijo poslovanje z bitcoini (Luther, 2016, str. 399). Smiselna uprava zakonodaje se je po Kovaču (2015, str. 33) izkazala za težavno pri tako

kompleksnem sistemu kot je Bitcoin. Ker je Bitcoin predvsem globalni »problem«, bi bilo potrebno razmisliti o tem, da se ga regulira na naddržavni ravni (Kovač, 2015, str. 36).

Poleg izzivov z obstoječimi denarnimi oblikami plačil in neurejene zakonodaje, se bitcoin sooča tudi z rivalstvom s strani konkurenčnih kriptovalut, t.i. alt-coinsi, ki so se pojavili relativno hitro po uveljavitvi bitcoina, ki s 85,6 tržnim deležem še vedno vodi med temi valutami (Luther, 2016, str. 399). Danes se trguje z več kot 500 različnimi kriptovalutami, ki imajo tržno kapitalizacijo 4,89 milijard USD (podatek na dan 15. 7. 2015) (Luther, 2016, str. 399). Bitcoin ima tržno kapitalizacijo 4,17 mrd USD, sledijo mu znani alt-coinsi, kot so: ripple (274 mio USD; 5,6 %), litecoin (183 mio USD; 3,7 %), dash (21 mio USD; 0,42 %) in dogecoin (19 mio USD; 0,39 %) (Luther, 2016, str. 399).

Napovedati prihodnost in razvoj kriptovalut je nemogoče. Zagotovo je to, da se bo delež elektronskih transakcij v prihodnje povečeval in posledično tudi uporaba alternativnih oblik plačil. S tem v zvezi je zanimiv podatek o deležu denarnega agregata M1, ki je leta 2007 dosegel 56 %, danes pa znaša 42 % in kaže, da se vse manj uporabnikov odloča za plačila z obstoječimi oblikami denarja (Luther, 2016, str. 400). Ravno tako se pričakuje, da bo tehnologija napredovala in pričakujemo lahko razmah alternativnih oblik plačil. Ali bodo med njimi tudi kriptovalute, pa bo pokazal čas.

SKLEP

V magistrski nalogi sem želel odgovoriti na raziskovalno vprašanje, ali je uvoz kovancev iz sosednjih držav v Slovenijo dejansko višji, kot bi pričakovali z vidika običajnega poslovanja. Z zbranimi podatki lahko na to vprašanje odgovorim pritrdilno. Podatki v naključno izbranih vzorcih kovancev, identificiranih v centru Ljubljane v marcu 2007, marcu 2008 in marcu 2016, namreč kažejo, da je število kovancev, ki prihajajo iz Avstrije v Slovenijo, nesorazmerno veliko v korist naše severne sosedice.

Raziskovalno vprašanje sem podkrepil z dvema raziskovalnima podvprašanjema. V okviru prvega podvprašanja sem želel preveriti, ali so večje države evroobmočja po uvedbi evra izgubile več denarnih prihodkov od izdajanja kovancev v primerjavi z manjšimi državami znotraj držav evroobmočja. Na podlagi analiziranih podatkov v tej nalogi te domneve nisem mogel potrditi. Od uvedbe evra leta 2002 pa do konca marca 2016 so namreč vse štiri večje države članice Evrosistema (Nemčija, Francija, Italija, Španija) izdale več kovancev, kot bi jih lahko glede na njihovo ekonomsko moč in velikost (kapitalski ključ).

Pri malih državah članicah Evrosistema je situacija različna in odvisna od posamezne države. V nekaterih manjših državah, kot sta Slovenija in Nizozemska, je država izgubila precej več, kot bi lahko, če bi bili denarni prihodki od izdajanja kovancev porazdeljeni glede na njun kapitalski ključ.

Na drugi strani imamo drugo skupino malih držav, kot so recimo Avstrija, Irska, Malta in Luksemburg, v katerih so deleži izdanih kovancev v celotnem evroobmočju precej višji, kot bi pričakovali. Tako je avstrijski delež izdanih kovancev do konca marca 2016 znašal 5,90 %, kar je skoraj trikrat več od kapitalskega ključa Avstrije. Zanimivi so tudi podatki za majhne otoške države, ki kažejo, da je v vseh treh državah (Malta, Irska, Ciper) delež izdanih kovancev precej višji od njihovega kapitalskega ključa.

V nalogi sem želel odgovoriti še na drugo raziskovalno podvprašanje, ali državni proračun Slovenije izgublja denarne prihodke zaradi pretiranega uvoza kovancev iz sosednjih držav. Na to vprašanje sem odgovoril tako, da sem na podlagi razpoložljivih podatkov izvedel poenostavljeno oceno izgube denarnega prihodka iz naslova izdajanja kovancev v Sloveniji. Na podlagi te ocene ugotavljam, da je državni proračun v povprečju na letni ravni oškodovan za 4,02 mio evrov. Toliko dodatnih prihodkov bi proračun lahko v povprečju prejel na letni ravni, če bi Slovenija izdajala kovanice glede na svojo velikost in ekonomsko moč.

V nalogi sem tudi predlagal štiri rešitve za doseg pozitivne izdaje kovancev. Za Slovenijo se mi zdita najbolj optimalni dve, ki sta komplementarni in ju lahko izvedeta BS in država. Prva rešitev pomeni aktivnejšo vlogo centralne banke na področju oskrbe trga z gotovino. Centralna banka bi investirala v posodobitev sistema oskrbe trga z gotovino v Sloveniji, ki bi postal bolj prožen in konkurenčen. To pomeni učinkovitejši sistem oskrbe trga z gotovino in posledično nižje stroške za odjemalce.

Drugo rešitev lahko izvede le država, ki je lastnik kovancev. S to rešitvijo je potrebno prepričati Evropsko komisijo, da se razdelitev prihodkov iz naslova izdajanja kovancev uredi na podoben način kot je to urejeno za bankovce. To pomeni centralno porazdelitev prihodkov z uporabo kapitalskega ključa.

LITERATURA IN VIRI

1. Altmann, M., & Bartsch, N. (2014). *The Volume of Euro Coins held for Transaction Purposes in Germany*. Duesseldorf: Reserch On Money in the Economy, Deutsche Bundesbank, avgust 2014.
2. Anko, S. (2007). *SEPA – kaj bo?* (str. 18 – 22) Ljubljana: Bančni vestnik.
3. Bailey, A. (2009). *Banknotes in circulation: Still rising. Whast does this mean for the future of cash?* Washington DC: Keynote adress to the Banknote 2009 conference. 11 str.
4. Banka Slovenije. (2006). *Prevzem evra v Sloveniji* (interno gradivo). Ljubljana, Banka Slovenije.
5. Banka Slovenije. (2007). *Gotovinsko poslovanje* (interno gradivo). Ljubljana, Banka Slovenije.
6. Banka Slovenije. (2008). *Gotovinsko poslovanje* (interno gradivo). Ljubljana: Banka Slovenije.
7. Banka Slovenije. (2010a). *Predlogi ukrepov in aktivnosti v zvezi z migracijo kovancev v Sloveniji (Interno gradivo)*. Ljubljana: Banka Slovenije.
8. Banka Slovenije. (2010b). *Gotovinsko poslovanje (interno gradivo)*. Ljubljana: Banka Slovenije.
9. Banka Slovenije. (2011). *Letno poročilo*. Ljubljana, Banka Slovenije.
10. Banka Slovenije. (2012). *Letno poročilo*. Ljubljana, Banka Slovenije.
11. Banka Slovenije. (2013). *Letno poročilo*. Ljubljana, Banka Slovenije.
12. Banka Slovenije. (2014). *Letno poročilo*. Ljubljana, Banka Slovenije.
13. Banka Slovenije. (2015). *Letno poročilo*. Ljubljana, Banka Slovenije.
14. Banka Slovenije. (2016). *Gotovinsko poslovanje* (interno gradivo). Ljubljana, Banka Slovenije.
15. Bertonselj, B., & Miklavčič, G. (2005). *Prihodnost gotovine*. (str. 2 – 10). Ljubljana: Bančni vestnik.
16. Bertonselj, B., & Čoh, L. G. (2013). (str. 26 – 32). *Kakšna je prihodnost gotovine*. Ljubljana: Bančni vestnik.
17. Boissonas, E., Ray, J., & George, C. (2012). *The Future of Cash*. AGIS Consulting. Najdeno 27. aprila 2016 na spletni strani <http://www.agisconsulting.com/documents/AGIS-Consulting-Future-of-cash-2012.pdf>
18. Bradač, A. (1998). *Monopolni dobiček centralne banke od izdajanja denarja (»Seigniorage«)*. Ljubljana: Prikazi in analize, VI (3).
19. Canzoneri, M. B., & Rogens, C. A. (1990). *Is the European Community an Optimal Currency Area? Optimal Taxation Versus the Cost of Multiple Currencies*. The American Economic Review, 80 (3), (419 – 433 str.).
20. *Circulation of euro coins in France*. Institut national d'etudes demographiques, N. 4/september 2006. Najdeno 10. maja 2010 na spletni strani http://www.ined.fr/en/everything_about_population/graph_month/euros_circulation/
21. Damijan P., J. (2005). *Mednarodna menjava*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.

22. DBB. (2003). *Study on currency requirements in Germany*. Frankfurt am Main: Deutsche Bundesbank, 16 str. Najdeno 10. avgusta 2013 na spletni strani http://www.bundesbank.de/download/presse/presenotizen/2003/20030911bbk1_en.pdf
23. DBB. (2013). *Monthly Report, January 2013*. Frankfurt am Main: Deutsche Bundesbank, 122 str. Najdeno 15. aprila 2016 na spletni strani https://www.bundesbank.de/Redaktion/EN/Downloads/Publications/Monthly_Report/2013/2013_01_monthly_report.pdf?__blob=publicationFile
24. DBB. (2015). *Annual Report 2014*. Frankfurt am Main: Deutsche Bundesbank, 101 str.
25. De Heij, H., & Kippers, J. (2004). *Efficient cash payment with euro coins and banknotes in the Netherlands*. Banknote Printers Conference in Dresden. Amsterdam: De Nederlandsche Bank NV, 11 str.
26. Dorrucchi, E., Firpo, S., Fratzscher, M., & Mongelli, F.P. (Oktober 2002). *European Integration: What lessons for other regions?* European Central Bank Working Paper, WP 185. 51 str.
27. El-Agraa, A. M. (1997). *Economic Integration Worldwide*. Basingstoke: Macmillan. 434 str.
28. EPC. (2002). *Euroland: Our Single Payment Area! – White Paper*. Summary. 7 str. Najdeno 4. novembra 2010 na spletni strani <http://www.europeanpaymentscouncil.eu/index.cfm/knowledge-bank/epc-documents/euroland-our-single-payment-area/>
29. EPC. (2006). *Single Euro Cash Area (SECA) Framework*. Bruselj: European Payment Council, 33 str.
30. EPC. (2007). *Improving Eurozone Cash Processing Harmonisation and Efficiency within SEPA*. Bruselj: European Payment Council, 8 str.
31. Europol. (2016). *Why is cash still a king. A strategic report on the use of cash by criminal groups as a facilitator for money laundering*. Najdeno 23. marca 2016 na spletni strani <https://www.europol.europa.eu/content/cash-still-king-criminals-prefer-cash-money-laundering>
32. ECB. (2002). *Opinion of the European Central Bank of 30 April 2002 at the request of the Finnish Ministry of Finance on a draft proposal concerning the rounding of payments denominated in euro*. Frankfurt: Evropska centralna banka. Najdeno 27. maja 2016 na spletni strani https://www.ecb.europa.eu/ecb/legal/pdf/EN_CON_2002_15_f_sign.pdf
33. ECB. (2007a). *Kako je euro postal naš denar. Kratka zgodovina bankovcev in kovancev eura*. Frankfurt am Main, Evropska centralna banka. Najdeno 13. avgusta 2010 na spletni strani http://www.ecb.int/pub/pdf/other/euro_became_our_moneysl.pdf
34. ECB. (2007b). *Key for subscriptions to the ECB's capital – enlargement of the EU and the Eurosystem*. Frankfurt am Main, Sporočilo za javnost. Najdeno 9. marca 2016 na spletni strani https://www.ecb.europa.eu/press/pr/date/2007/html/pr070102_2.en.html
35. ECB. (2009). *Prilagoditev ključa za vpis kapitala ECB in prispevek Slovaške*. (Sporočilo za javnost). Frankfurt am Main: Evropska centralna banka. Najdeno 1. decembra 2010 na spletni strani http://www.ecb.int/press/pr/date/2009/html/pr090101_1.sl.html

36. ECB. (2010). *Interno gradivo Evropske centralne banke*. Frankfurt am Main: Evropska centralna banka.
37. ECB. (2012). *Virtual currency schemes*. Frankfurt am Main: Evropska centralna banka. Najdeno 17. januarja 2016 na spletni strani www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/virtualcurrencyschemes201210en.pdf
38. ECB. (2013). *Adjustments to the ECB's capital subscription key due to EU enlargement*. (Sporočilo za javnost). Frankfurt am Main: Evropska centralna banka. Najdeno 28. januarja 2016 na spletni strani https://www.ecb.europa.eu/press/pr/date/2013/html/pr130701_1.en.html
39. ECB. (2014). *Adjustments to the ECB's capital subscription key and the contribution paid by Latvijas Banka*. (Sporočilo za javnost). Frankfurt am Main: Evropska centralna banka. Najdeno 28. januarja 2016 na spletni strani https://www.ecb.europa.eu/press/pr/date/2014/html/pr140101_1.en.html
40. ECB. (2015). *Vpis kapitala*. (Sporočilo za javnost). Frankfurt am Main: Evropska centralna banka. Najdeno 28. januarja 2016 na spletni strani <https://www.ecb.europa.eu/ecb/orga/capital/html/index.sl.html>
41. ECB. (2016a). *Monthly Country Report*. Frankfurt am Main, Evropska centralna banka.
42. ECB. (2016b). *Euro banknotes and coins statistics Online*. Frankfurt am Main, Evropska centralna banka.
43. Evropska komisija. (2000). *Euro papers: Euro Coins. From design to circulation*. Bruselj: Directorate – General for Economic and Financial Affairs.
44. Evropska komisija. (2010). *Commission recommendation of 22 March 2010 on the scope and effects of legal tender of euro banknotes and coins*. Uradni list Evropske unije L 83/70 z dne 30. 3. 2010.
45. Evropska komisija. (2013a). *Communication from the Commission to the European Parliament and the Council. Issues related to the continued issuance of the 1 and 2 euro cent coins*. Bruselj: Evropska komisija. Najdeno 27. maja 2016 na spletni strani http://ec.europa.eu/economy_finance/euro/cash/coins/pdf/1_2_eurocoins_en.pdf
46. Evropska komisija (2013b). *Commission staff working document Accompanying the document Communication from the Commission to the European Parliament and the Council. Issues related to the continued issuance of the 1 and 2 euro cent coins*. Bruselj: Evropska komisija. Najdeno 27. maja 2016 na spletni strani [http://ec.europa.eu/economy_finance/euro/cash/coins/pdf/swd\(2013\)_175_final_en.pdf](http://ec.europa.eu/economy_finance/euro/cash/coins/pdf/swd(2013)_175_final_en.pdf)
47. Evropska komisija (2014). *Flash Eurobarometer. The euro area report*. Bruselj: Evropska komisija. Najdeno 27. maja 2016 na spletni strani http://ec.europa.eu/economy_finance/articles/pdf/fl405_report_final_en.pdf
48. FATF. (2010). *Global Money Laundering & Terrorist Financing. Threat Assessment*. Paris Cedex: Financial Action Task Force report.
49. Flam, H., Fatás, A., Steinar, H., Jappelli, T., Mihov, I., Pagano, M., & Wyplosz, C. (2009). *EMU at Ten. Should Denmark, Sweden and the UK Join?* Stockholm: University of Oslo, SNS Economic Policy Group.

50. Genberg, H. (2002). *Currency Substitution in Anticipation of EU Accession*. HEI Working Paper No. 08/2002. Geneva: The Graduate Institute of International Studies.
51. Godard, P. (2007). *Une histoire de l'argent: des origines a nos jours*. Paris: Autrement.
52. Grasland, C., Guerin-Pace, F., & Tostain, A. (2002). *The circulation of euros as a reflection of people's mobility*. Bulletin mensuel d'information de l'Institut national d'etudes demographiques. Population&Societies, No. 384/2002, 4 str.
53. GSA. (2014). Geldservice Austria, logistik für Wertgestionierung und Transportkoordination. Wien: GSA, januar 2014, 30 str.
54. GSA. *The history of GSA*. Wien: GSA. Najdeno 1. maja 2016 na spletni strani <http://www.gsa.co.at/cms/cms.php?pageName=5>
55. Humphrey, D. (2015). Negative Interest Rates and the Demand for Cash. Tallahassee: Florida State University. 11 str.
56. Jovanović, M. N. (1998). *International Economic Integration. Limits and Prospects*. London: Routledge, 446 str.
57. Komisija Evropskih Skupnosti. (2009). *Bela knjiga o profesionalnem čezmejnem prevozu evrogotovine po cesti med državami članicami v evroobmočju*. Bruselj: COM (2009) 214 konč. 16 str.
58. Košak, M. (2011). *Posledice finančne krize in prihodnost bančne dejavnosti*. Ljubljana: Bančni vestnik, str. 9 – 15.
59. Kovač, E. U. (2015). *Bitcoin – delovanje in pravna regulacija*. (str. 30 – 36). Ljubljana: Bančni vestnik.
60. Kožuh, B. (2010). *Statistične metode v pedagoškem raziskovanju*. Koper: Univerza na Primorskem, Pedagoška fakulteta.
61. Kronen Zeitung. (2006). *Was deine Scheine und Münzen wirklich wert sind*. Wien, Kronen Zeitung. Najdeno 23. maja 2016 na spletni strani http://www.krone.at/Wirtschaft/Was_deine_Scheine_und_Muenzen_wirklich_wert_sind-Wahre_Werte-Story-23108
62. Kumar, A. (2001). *Mednarodna ekonomika*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta.
63. Lange, C. (1995). *Seigniorage: Eine theoretische und empirische Analyse des staatlichen Geldschoepfungsgewinnes*. Berlin: Duncker&Humblot.
64. Luther, W. J. (2016). Bitcoin and the Future of Digital Payments. *Independent Review*, Winter 2016, volume 20, 3. izdaja.(str. 397 – 404).
65. Machlup, F. (1977). *A History of Thought on Economic Integration*. New York: Columbia University Press.
66. Majce, J. (2001). *Slovenski denar, Kronika nastajanja vrednostnih bonov, tolarskih bankovcev in kovancev ter priložnostnih kovancev od 1990 do 2000*. Ljubljana: Banka Slovenije.
67. Mrak, M. (2002). *Mednarodne finance*. Ljubljana: GV Založba, 682 str.
68. Mrak, M., & Rant, V. (2011). *Vzroki svetovne finančne krize*. (str. 2 – 8). Ljubljana: Bančni vestnik.

69. Negueruela, J. D. (2014). *Cash and the financial crisis*. Dresden: International Cash Conference 2014. The usage, costs and benefits of cash – revisited. Deutsche Bundesbank, september 2014.
70. Nizozemska centralna banka. (2007). *Quarterly Bulletin*. Amsterdam: De Nederlandsche Bank, 82 str.
71. OeNB. (2010). Annual report 2009 including the Intellectual Capital Report and the Environmental Report. Sustainability report 2009. Vienna: Oesterreichische Nationalbank.
72. Pirnat, Matevž. (2015). Plačilni promet v vrtincu sprememb. Ljubljana: *Bančni vestnik*, št. 12.
73. Pogodbe EU. Najdeno 30. marca 2016 na spletni strani http://europa.eu/eu-law/decision-making/treaties/index_sl.htm
74. Pogodbe o Evropski uniji in Pogodbe o delovanju Evropske unije. *Uradni list Evropske Unije*, 2008/C 115/01 z dne, 9. 5. 2008.
75. Protokol o statutu Evropskega sistema centralnih bank in Evropske centralne banke. Najdeno 5. junija 2016 na spletni strani https://www.ecb.europa.eu/ecb/legal/pdf/sl_statute_2.pdf
76. Ramboll. (2010). *Potential Market for Professional Cross-border Transport of Euro Cash by Road between Euro-area Member States*. Copenhagen: Final report, 46 str. Najdeno 21. novembra 2010 na spletni strani <http://www.europeanpaymentscouncil.eu/documents/EC%20final%20report%20Study%20x-border%20euro%20cash%20transport%2020100226.pdf>
77. Regling, K., Deroose, S., Felke, R., & Kutos, P. (2010) *The Euro After Its First Decade: Weathering the Financial Storm and Enlarging the Euro Area*. Tokyo: Asian Development Bank Institute. N. 205/marec 2010. 37 str.
78. Ribnikar, I. (2005). Denar v obtoku in denar kot zakonito plačilno sredstvo. Ljubljana: *Bančni Vestnik*, 54 (1 – 2), str. 74 – 76.
79. Ribnikar, I. (2006). *Monetarna ekonomija I*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta. 431 str.
80. Roesl, G. (2012). *The impact of notes-held-to-order schemes and deposit bank systems on the monetary income and profit of the national central banks of the Eurosystem*. Etville: Bundesbank Conference on »The usage, cost and benefits of cash: Theory and evidence from macro and micro data«. Regensburg University of Applied Sciences, 46 str.
81. Rogoff, K., Giavazzi, F., & Schneider, F. (1998). Blessing or Curse? Foreign and Underground Demand for Euro Notes. New Jersey: Princeton University. *Economic Policy*, No. 26 (13), str. 263-303.
82. Schautzer, A. (2007). *Cash Logistic in Austria and the Euro Area*. Vienna: Oesterreichische National Bank, Monetary Policy & The Economy Q1/07, str. 138 – 149.
83. Scheller, H. K. (2006). Evropska centralna banka. Zgodovina, vloga in naloge. Frankfurt am Main: Evropska centralna banka, druga pregledana izdaja, 219 str.
84. Seitz, F., Stoyan, D. & Toedter, K. H. (2009). *Coin migration within euro area*. Discussion paper, Series 1: Economic Studies, No. 27/2009. Frankfurt am Main: Deutsche Bundesbank.

85. Seitz, F., Stoyan, D. & Toedter, K. H. (2012). *Coin migration and Seigniorage within the Euro Area*. Diskussionsbeitrag. Stuttgart: Jahrbuecher f. Nationaloekonomie u. Statistik (Lucius & Lucius) Bd. (Vol.) 232/1)
86. Sinn, H. W. & Feist, H. (1997). Eurowinners and Eurolosers: The distribution of seigniorage wealth in EMU. *European Journal of Political Economy*, 13, str. 665 – 689.
87. Sinn, H. W. & Feist, H. (2000). *Seigniorage Wealth in the Eurosystem: Eurowinners and Eurolosers Revisited*. Munich: Ludwig-Maximilians-Universität, Munich, Ver. 12, 19 str.
88. Sklep ECB z dne 6. decembra 2001 o izdajanju eurobankovcev (ECB/2001/15). *Uradni list Evropske Unije*, 2001/L 337/52 z dne 20.12.2001.
89. Sklep ECB z dne 17. novembra 2005 o razdelitvi prihodka Evropske centralne banke iz naslova eurobankovcev v obtoku med nacionalne centralne banke sodelujočih držav članic (ECB/2005/11). *Uradni list Evropske Unije*, 2005/L 311/41 z dne 26.11.2005.
90. Sklep ECB z dne 30. decembra 2006 o vplačilu kapitala, prenosu deviznih rezerv in prispevku v rezerve in rezervacije Evropske centralne banke s strani Banke Slovenije (ECB/2006/30). *Uradni list Evropske Unije*, 2007/L 24/17 z dne 31.01.2007.
91. Sklep ECB z dne 12. decembra 2008 o odstotnih deležih nacionalnih centralnih bank v ključu za vpis kapitala Evropske centralne banke (ECB/2008/23). *Uradni list Evropske Unije*, 2008/L 21/66 z dne 24.01.2009.
92. Sklep Evropske centralne banke z dne 12. Decembra 2008 o spremembah Sklepa ECB/2001/15 o izdajanju euro bankovcev. *Uradni list Evropske Unije*, 2009/L 21/75 z dne, 24.01.2009.
93. Statut Evropskega sistema centralnih bank in Evropske centralne banke. *Uradni list Evropske Unije*, 2012/C 326/230 z dne, 26.10.2012.
94. Takala, K., & Viren, M. (2012). Estimating the usage of cash in the euro area. Etille: *Bundesbank Conference on »The usage, cost and benefits of cash: Theory and evidence from macro and micro data«*. Bank of Finland and University of Turku, Finland, 35 str.
95. Uredba Sveta (ES) št. 3603/93 z dne 13. decembra 1993 o opredelitvi pojmov za uporabo prepovedi iz členov 104 in 104b(1) Pogodbe. *Uradni list Evropske Unije*, 1993/L 332/1 z dne 31.12.1993.
96. Uredba (EU) št. 1214/2011 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 16. novembra 2011 o profesionalnem čezmejnem prevozu eurogotovine po cesti med državami članicami euroobmočja. *Uradni list Evropske Unije* 2011/ L 316/1 z dne 29. 11. 2011.
97. Uredba (EU) št. 651/2012 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 4. julija 2012 o izdaji eurokovancev. *Uradni list Evropske Unije*, 2012/L 201/135 z dne 27.7.2012.
98. Van Blokland, P., Booth, L., Hiremath, K., Hochstenbach, M., Koole, G., Pop, S., Quant, M., & Wirosoetisno, M. (2002). *The Euro Diffusion Project. Study group project*. Najdeno 10. septembra 2015 na spletni strani <http://www.maths-in-industry.org/miis/93/1/europroc.pdf>
99. Vlada RS in Banka Slovenije. (2005). Načrt uvedbe evra. Ljubljana, Vlada RS in Banka Slovenije, 41 str.
100. ZBS. (2010). *Nacionalni plan – SEPA gotovina*. Ljubljana: Združenje bank Slovenije, str. 13.

101. World Bank. (2015). *Negative Interest Rates in Europe: A Glance at Their Causes and Implications*. Washington: *Global Economic Prospects*. Najdeno 24. maja 2016 na spletni strani <http://www.worldbank.org/content/dam/Worldbank/GEP/GEP2015b/Global-Economic-Prospects-June-2015-Negative-interest-rates.pdf>

PRILOGE

KAZALO PRILOG

Priloga 1: Zgodovina denarja v Sloveniji.....	1
Priloga 2: Kronološki pregled pogodb EU.....	3
Priloga 3: Identificirani kovanci na naključno izbranem vzorcu v centru Ljubljane v letih 2007 in 2008.....	4
Priloga 4: Analiza potencialnih trgov za izvajanje čezmejnih transportov in oskrbe strank z gotovino	5

Priloga 1: ZGODOVINA DENARJA V SLOVENIJI¹⁵

Večina virov, ki pričajo o denarju na Slovenskem, izhaja iz arheoloških izkopavanj. Prvi novci na tem prostoru so rimskega izvora, izhajajo iz 3. stoletja pr. n. št., ko se je začelo trgovanje med rimskimi trgovci iz Italije in domačimi keltskimi plemeni. V času preseljevanja narodov so največ numizmatičnih sledi pustili Vzhodni Goti in Langobardi. Od 6. do 10. stoletja je imel denar obrobno vlogo, saj se je prebivalstvo vračalo k naravnemu gospodarstvu. Le-to se je začelo obnavljati z razvojem prvih mest, katerih prebivalci so se ukvarjali s trgovino in obrtjo. Slovenija je bila tudi stičišče trgovine med Italijo in Dunajem ter Ogrsko. Prevladovali so regensburški pfeningi. Kasneje v 13. stoletju so poleg breških pfeningov krožili tudi graški pfeningi, ki so sčasoma prevzeli vodilno vlogo.

V prvi polovici 15. stoletja so celjski grofje smeli kovati t. i. celjske pfeninge. Ker pfeningi niso več zadostovali potrebam gospodarstva, je dal tirolski nadvojvoda Sigismund po italijanskem vzoru kovati velike srebrnike. Srebrni polgoldinarji in goldinarji nadvojvode Sigismunda so v drugi polovici 15. stoletja preplavili Evropo. Goldinarje so kovali tudi na Češkem in jih po kovnici Jachimstal poimenovali »*joachimstaler*«, zato se jih je prijelo ime **tolar**. Po predpisu Ferdinanda 1. iz leta 1452 so bili v vseh avstrijskih deželah v obtoku srebrni goldinarji (tolarji), polgoldinarji, šestice, krajcarji, zlati dukati in zlati guldni.

Denarni sistem, ki ga je uvedel Ferdinand 1., se je pozneje pogosto spreminjal in v obtok so prihajali tudi novci drugih vrednosti. Vendarle pa je denarni sistem ostal enoten za vse avstrijske dežele. V 16. in 17. stoletju so Habsburžani v slovenskih deželah morali dopustiti poleg avstrijskega tudi uporabo beneškega denarja. Ozemlje je bilo namreč prehodno in trgovska povezanost z Benečijo močna. Razmerje med denarnima sistemoma so na Slovenskem računali s specifično slovensko števno enoto, imenovano črni denarič, ki sicer ni obstajal kot realni kovanec. Laški denar je pri nas veljal več (13 in 1/3 krajcarja) kot v drugih deželah cesarstva (12 krajcarjev). Avstrija je laški denar brez uspeha skušala prepovedati, nato pa je Karel II. uvedel uradni dvojni tečaj – ta posebnost je znana kot **kranjska valuta**.

Po prenehanju kranjske valute v 18. stoletju so bile slovenske pokrajine vključene v denarne sisteme absolutnih in meščanskih monarhij, katerim so pripadale. Leta 1762 je Marija Terezija podelila avstrijskim deželam pravico izdajanja papirnega denarja. Po razpadu Avstro-Ogrske so bile na Slovenskem v obtoku predvsem krone. Nanje so nalepili posebne znamkice Kraljevine SHS, tako da so jih ločili od kron države Avstrije, ki so bile vredne manj. Leta 1920 so krone zamenjali kronsko-dinarski bankovci, na katerih sta bili označeni obe vrednosti: štiri krone so veljale en dinar, kar je bilo za slovensko gospodarstvo zelo neugoden položaj. Leta 1923 je dinar postal edina valuta.

¹⁵ Poglavje povzeto po Majce, 2001, str. 6, 14 in Banka Slovenije, Gotovinsko poslovanje, 2008, str. 20 – 23.

V letih 1941 in 1945 je bil na območju Slovenije v veljavi okupacijski denar: nemške marke, italijanske lire in madžarski pöngi. Poleg tega so bili v uporabi tudi Rupnikovi boni in nemški rekvizicijski boni. Med drugo svetovno vojno je deloval partizanski Denarni zavod Slovenije, ustanovljen leta 1944, ki je bil osrednji slovenski finančni zavod. Urejal je denarni promet in gospodarske razmere na osvobojenem ozemlju. Opravljal je vse funkcije osrednje emisijske in kreditne banke. Izdajal je bankovce – plačilne bone v lirah, ki so bili prvi slovenski denar. Tiskali so ga sredi roških gozdov. Zavod je bil edinstven primer v zasedeni Evropi. 19. oktobra 1946 je bil spojen z jugoslovansko Narodno banko.

Po vojni so okupacijski denar zamenjali za dinarje Demokratske federativne Jugoslavije. Na območju SFRJ je sledilo še več menjav bankovcev in kovancev, zlasti kot posledica devalvacij.

Slovenski osamosvojitvi v letu 1991 je sledila uvedba slovenskega denarja – tolarja. Najprej so bili v uporabi vrednostni boni, postopoma pa so le-te zamenjali pravi bankovci, ki jih je izdala Banka Slovenije. V letu 1993 so prišli v obtok še kovanci. S 1.1.2007 je Slovenija prevzela evro in zamenjala t. i. nacionalni denar za večnacionalnega.

Priloga 2: KRONOLOŠKI PREGLED POGODB EVROPSKE UNIJE IN EVROPSKE MONETARNE UNIJE

V nadaljevanju navajam pogodbe, ki jih je bilo treba skleniti, da je nastala EU in nato še EMU v obliki, kot jo poznamo danes. Te pogodbe so v nadaljevanju posebej kronološko navedene (Pogodbe EU, bl):

- 9. maj 1950: Robert Schuman (francoski zunanji minister) v Evropski deklaraciji spregovori o združení Evropi, temelječi na solidarnosti in miru (leta 1985 so 9. maj razglasili za dan Evrope).
- Pogodba o ustanovitvi Evropske skupnosti za premog in jeklo, ki je bila podpisana 18. aprila 1951 v Parizu in je prenehala veljati 23. julija 2002.
- Pogodba o ustanovitvi Evropske gospodarske skupnosti (EGS), ki je bila podpisana 25. marca 1957 v Rimu (t.i. Rimska pogodba). Skupaj s to pogodbo je bila podpisana pogodba o ustanovitvi Evropske skupnosti za atomsko energijo.
- Leta 1987 začne veljati Enotni evropski akt. Ta akt razširja pristojnosti Evropske skupnosti in prilagaja institucionalno sestavo. Uvede okrepljeno sodelovanje med članicami na področjih ekonomske, monetarne, socialne, okoljevarstvene politike, znanstvenih raziskav in tehnologije.
- Leta 1993 začne veljati Pogodba o Evropski uniji oz. Maastrichtska pogodba, ki med drugim uvede naziv "Evropska unija".
- Leta 1999 začne veljati Amsterdamska pogodba, ki poudarja spoštovanje človekovih pravic v državah članicah, boj proti brezposelnosti, svobodo gibanja, boj proti organiziranemu kriminalu. Ustanavlja funkcijo visokega predstavnika za skupno zunanjo in varnostno politiko.
- Leta 2003 začne veljati Pogodba iz Nice, ki uvede institucionalne spremembe, nujne za delovanje EU po širitvi. Pogodba iz Nice, prejšnja Pogodba o Evropski uniji in Pogodba o ustanovitvi Evropske skupnosti so bile združene v eno prečiščeno besedilo.
- Decembra 2007 je bila podpisana Lizbonska pogodba, ki bi morala biti ratificirana s strani 27 držav članic. Njena glavna namena sta bila narediti EU bolj demokratično ter povečati učinkovitost in sposobnost EU za reševanje globalnih izzivov (podnebne spremembe, varnost in trajnostni razvoj).

Priloga 3: IDENTIFICIRANI KOVANCI NA NAKLJUČNO IZBRANEM VZORCU V CENTRU LJUBLJANE V LETIH 2007 IN 2008

Tabela 1: Identificirani kovanci na naključno izbranem vzorcu v marcu 2007 v BS, ločeni po apoenski in količinski strukturi glede na državo izdajateljico

apoen	2 €		1 €		50 centov		20 centov		10 centov		5 centov		2 centa		1 cent		Skupaj	
država	kos	%	kos	%	kos	%	kos	%	kos	%	kos	%	kos	%	kos	%	kos	%
Avstrija	40	2	32	2	3	0	126	6	148	7	117	6	168	8	362	18	996	6
Belgija		0		0	11	1	4	0	12	1	16	1	27	1	11	1	81	0,51
Finska		0		0	6	0	6	0		0	3	0		0		0	15	0,09
Francija		0		0	30	2	41	2	3	0	3	0	29	1	23	1	129	0,81
Grčija		0		0	17	1	11	1		0	7	0		0		0	35	0,22
Irska		0		0		0	1	0		0	4	0	4	0	5	0	14	0,09
Italija	136	7	144	7	175	9	190	10	136	7	78	4	114	6		0	973	6,08
Luksemburg		0		0		0		0		0		0	9	0		0	9	0,06
Nemčija	80	4	88	4	125	6	112	6	153	8	64	3	78	4	56	3	756	4,73
Nizozemska		0	8	0	22	1	4	0	13	1		0	7	0	171	9	225	1,41
Portugalska	32	2		0	1	0		0		0		0	2	0		0	35	0,22
Slovenija	1.688	84	1.696	85	1.598	80	1.491	75	1.514	76	1.699	85	1.559	78	1.359	68	12.604	78,78
Španija	24	1	32	2	12	1	14	1	21	1	9	0	3	0	13	1	128	0,80
Skupaj	2.000	100	2.000	100	2.000	100	2.000	100	2.000	100	2.000	100	2.000	100	2.000	100	16.000	100,00

Vir: Banka Slovenije, Gotovinsko poslovanje, marec 2007.

Tabela 2: Identificirani kovanci najdeni na naključno izbranem vzorcu v marcu 2008 v BS, ločeni po apoenski in količinski strukturi glede na državo izdajateljico

apoen	2 €		1 €		50 centov		20 centov		10 centov		5 centov		2 centa		1 cent		Skupaj	
država	kos	%	kos	%	kos	%	kos	%	kos	%	kos	%	kos	%	kos	%	kos	%
Avstrija	230,00	11,50	125,00	6,25	140,00	7,00	189,00	9,45	194,00	9,70	163,00	8,15	497,00	24,85	324,00	16,20	1.862,00	11,64
Belgija	50,00	2,50	26,00	1,30	17,00	0,85	16,00	0,80	8,00	0,40	12,00	0,60	10,00	0,50	11,00	0,55	150,00	0,94
Ciper	2,00	0,10	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	2,00	0,01
Finska	5,00	0,25	28,00	1,40	14,00	0,70	19,00	0,95	8,00	0,40	4,00	0,20	1,00	0,05	3,00	0,15	82,00	0,51
Francija	92,00	4,60	165,00	8,25	37,00	1,85	56,00	2,80	59,00	2,95	28,00	1,40	23,00	1,15	18,00	0,90	478,00	2,99
Grčija	15,00	0,75	5,00	0,25	9,00	0,45	8,00	0,40	20,00	1,00	1,00	0,05	2,00	0,10	1,00	0,05	61,00	0,38
Irska	8,00	0,40	1,00	0,05	3,00	0,15	10,00	0,50	3,00	0,15	13,00	0,65	1,00	0,05	2,00	0,10	41,00	0,26
Italija	266,00	13,30	172,00	8,60	258,00	12,90	299,00	14,95	174,00	8,70	157,00	7,85	96,00	4,75	78,00	3,90	1.499,00	9,37
Luksemburg	12,00	0,60	20,00	1,00	1,00	0,05	1,00	0,05	4,00	0,20	3,00	0,15	2,00	0,10	1,00	0,05	44,00	0,28
Nemčija	478,00	23,90	275,00	13,75	251,00	12,55	235,00	11,75	137,00	6,85	119,00	5,95	96,00	4,80	78,00	3,90	1.669,00	10,43
Nizozemska	16,00	0,80	5,00	0,25	11,00	0,55	8,00	0,40	13,00	0,65	10,00	0,50	24,00	1,20	15,00	0,75	102,00	0,64
Portugalska	3,00	0,15	4,00	0,20	1,00	0,05	0,00	0,00	1,00	0,05	2,00	0,10	2,00	0,10	2,00	0,10	15,00	0,09
Slovenija	796,00	39,80	1.122,00	56,10	1.213,00	60,65	1.129,00	56,45	1.354,00	67,70	1.455,00	72,75	1.232,00	61,60	1.455,00	72,75	9.756,00	60,98
Španija	27,00	1,35	52,00	2,60	45,00	2,25	30,00	1,50	25,00	1,25	33,00	1,65	15,00	0,75	12,00	0,60	239,00	1,49
Skupaj	2.000,00	100,00	2.000,00	100,00	2.000,00	100,00	2.000,00	100,00	2.000,00	100,00	2.000,00	100,00	2.000,00	100,00	2.000,00	100,00	16.000,00	100,00

Vir: Banka Slovenije, Gotovinsko poslovanje, marec 2008.

Priloga 4: ANALIZA POTENCIALNIH TRGOV ZA IZVAJANJE ČEZMEJNIH TRANSPORTOV IN OSKRBE STRANK Z GOTOVINO

Ramboll (2010, str. 25) je izvedel analizo potencialnih trgov za izvajanje čezmejnih transportov znotraj držav članic evroobmočja. Pri tem je ocenjeval dolgoročni in kratkoročni potencialni čezmejni transport. Za oceno dolgoročnega transporta je uporabil enostaven pristop, ki temelji na številu čezmejnih transportov med državami na določenem obmejnem območju. Pri tem so bili spremljani sledeči podatki na izbranem obmejnem območju: (i) celoten transport, (ii) posebne informacije glede cestnega transporta in (iii) transport vozil, ki prevažajo denar. Za oceno kratkoročnega transporta pa je bila upoštevana ocena dolgoročnega, korigirana z upoštevanjem gotovinskih centrov in centralno-bančnih podružnic v obmejnem območju ter gostote poslovnih bank in večjih trgovcev na drobno v tej coni. Pri tem so bili upoštevani še drugi omejitveni faktorji, kot so razlike v ceni, kriminalna aktivnost in ostalo.

Celoten transport je izračunan tako, da se je število vseh motornih vozil pomnožilo s povprečno razdaljo, ki jih ta vozila prevozijo v enem letu. Motorna vozila vključujejo avtomobile, avtobuse, tovornjake in kombije, ne vključujejo pa motornih koles in motorjev. Ti podatki so bili pridobljeni od World Resources Institute in National Road Directorates.

Tabela 1: Celoten transport vozil (v milijon kilometrih)

Država	2008	2007	2006	2005	2004	2003
Nizozemska	145.109	132.292	120.608	118.445	117.995	114.555
Belgija	123.207	111.142	100.258	97.405	93.500	92.030
Luksemburg	5.583	5.000	4.477	4.337	4.201	4.069
Francija	568.584	557.994	547.600	547.500	552.500	548.900
Nemčija	693.810	671.893	650.667	639.000	652.100	639.100
Avstrija	83.380	77.250	71.570	70.296	70.171	69.167
Slovaška	14.831	13.521	12.327	12.106	12.060	11.708
Italija	94.707	86.342	78.716	77.304	77.010	74.766
Slovenija	15.966	13.522	11.452	11.047	10.864	10.307
Španija	296.105	269.951	246.108	241.694	240.776	233.757
Portugalska	69.838	63.670	58.046	57.005	56.789	55.133

Vir: Ramboll, 2010, str. 20, World Resources Institute in National Road Directorates.

CIT-podjetja so prisotna v vseh obravnavanih državah, vendar z izjemo Belgije nimajo nikjer popolnega tržnega deleža, ampak se ta giblje med 40 in 90 %. Ta podatek za Slovenijo ni znan (glej Tabela 2).

Tabela 2: CIT-podjetja in njihov tržni delež v letu 2008

Država	Celoten transport teh družb (v mio km)	Družba za prevoz gotovine, ki so poročale	Tržni delež (v %)
Nizozemska	14,8	Brinks, G4S	90
Belgija	8,3	Brinks, G4S	100
Luksemburg	1,6	Brinks, G4S	95
Francija	53,0	Loomis, Brinks	85
Nemčija	133,3	BDGW (združenja CIT-podjetij)	90
Avstrija	7,5	Loomis	80
Slovaška	6,7	Loomis, G4S	80
Italija	45,0	Assovalori (združenja CIT-podjetij)	80
Slovenija	0,4	Loomis	-
Španija	32,0	Loomis, Prosegur	90
Portugalska	10,0	Loomis, Prosegur	40

Vir: Ramboll, 2010, str. 21, ESTA in družbe za prevoz gotovine.

Na osnovi izbranih podatkov so identificirali 19 potencialnih mejnih območij, kjer bi se lahko izvajali čezmejni transporti. Za potrebe tega magistrskega dela sem upošteval le obmejna območja, kjer se nahaja Slovenija (2 potencialni območji) (glej Tabelo 3). Za pregled ostalih 17 obmejnih območij je na voljo celotna študija v elektronski obliki na spletni strani Evropske komisije.

Tabela 3: Ocena števila kratkoročnih in dolgoročnih čezmejnih transportov CIT-podjetij na dan

Obmejno območje	Dolgoročni transporti	Banke	Trgovci na drobno	Gotovinski centri	Verjetnost	Kratkoročni transporti
Avstrija – Sloven.	4	C	D	B	46 %	2
Avstr., Sloven., Italija	AT – SI SI – IT IT – AT	2 8 2	C	D	B	46 % 1 4 1
Skupaj 19 regij	212					155

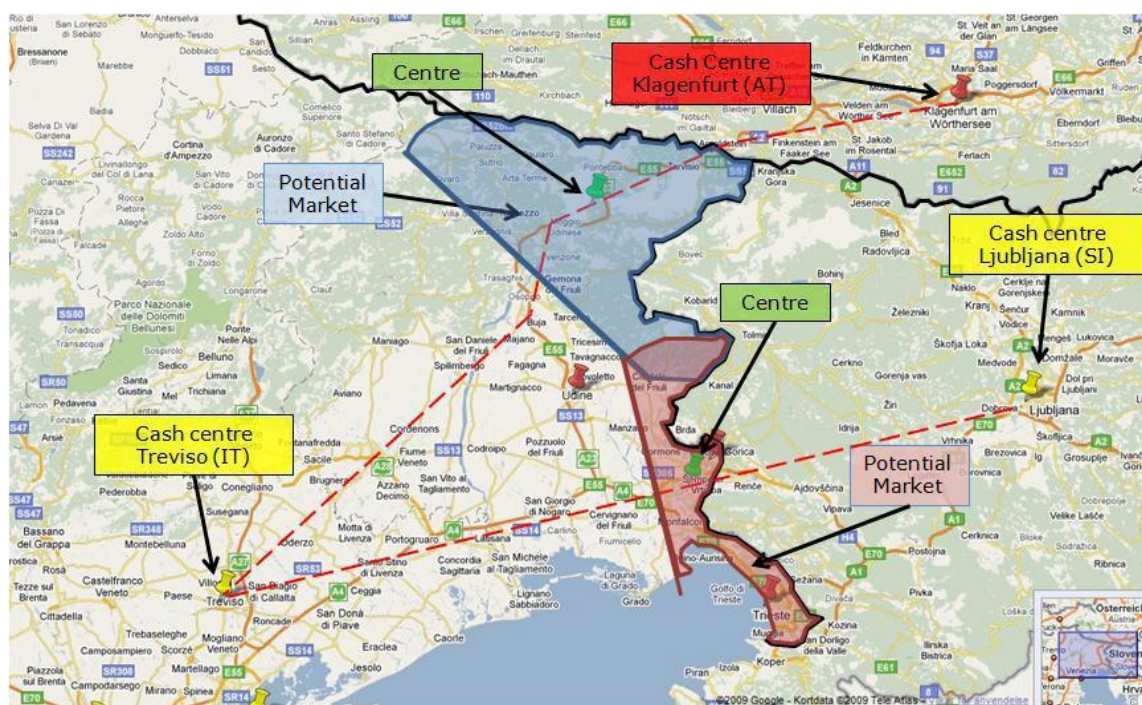
Vir: Ramboll, 2010, str. 26.

Študija je pokazala, da je dolgoročno gledano največ potencialnih čezmejnih transportov v obmejnih regijah koncentriranih na mejah med Nemčijo, Avstrijo, Nizozemsko, Belgijo, Luksemburgom in Francijo. Relativno majhno število takih transportov je ocenjenih na mejnih

območjih med Avstrijo, Italijo, Slovenijo, Slovaško, Francijo, Španijo in Portugalsko. V prvi skupini držav je ocenjenih 152 čezmejnih prevozov na dan, kar predstavlja 70 % vseh prevozov. V drugi skupini držav pa je ocenjenih 60 čezmejnih prevozov na dan (za Slovenijo, Avstrijo in Italijo 16 prevozov na dan).

Kratkoročno gledano je koncentracija čezmejnih prevozov še vedno največja v prvi skupini držav (ocenjenih je 126 transportov, kar predstavlja 80 % vseh čezmejnih transportov). V drugi skupini držav je teh transportov manj kot pri dolgoročni perspektivi, in sicer le 29 (v Sloveniji, Avstriji in Italiji le 8), kar predstavlja le 20 % vseh čezmejnih transportov. Poleg tega so postavljeni še razredi, da bi se banke, trgovci na drobno in gotovinski centri oskrbovali preko čezmejnih transportov. Razredi so rangirani od A do E, kjer A predstavlja največjo verjetnost in E najmanjšo (glej Tabela 4), pri čemer npr. trojni A pomeni 91% verjetnosti potencialnega sodelovanja in take oskrbe ($100 \% - 3 \times 3 \%$).

Slika 1: Potencialni trgi na mejnem območju Slovenija – Avstrija – Italija

Vir: Ramboll, Potential market for Professional Cross-border Transport of Euro cash by Road between Euro-area Member States, 2010, str. 32.

Tabela 4: Razredi za banke, trgovce na drobno in gotovinske centre

A	B	C	D	E
3,0 %	10,5 %	18,0 %	25,5 %	33,0 %

Vir: Ramboll, Potential market for Professional Cross-border Transport of Euro cash by Road between Euro-area Member States, 2010, str. 27.

Za čezmejne Transporte med Slovenijo in Avstrijo je ocenjena verjetnost kratkoročnih transportov relativno nizka, in sicer 46 %. Največja verjetnost je oskrba gotovinskih centrov (B), najmanjša pa trgovcev na drobno (D). Podobna ocena je tudi na mejnem območju Avstrija, Slovenija in Italija.

Analiza potencialnih prihrankov v primeru vzpostavitve izvajanja čezmejnih transportov in oskrbe potencialnih strank z gotovino

Ocena potencialnih prihrankov pri vzpostavitvi sistema čezmejnih transportov na obmejnih regijah bi morala biti izdelana upoštevaje razdalje od najbližjega gotovinskega centra ali podružnice centralne banke. Idealno bi bilo, če bi bile upoštevane vse potencialne stranke, locirane na določenem območju, in bi na osnovi potovalne razdalje izračunali potencialne prihranke. Za oceno teh prihrankov je Ramboll (2010, str. 29) upošteval dva najbližja gotovinska centra na mejnem območju in razdelitev trga glede na polovično potovalno razdaljo med enim in drugim gotovinskim centrom.

V nadaljevanju so v Tabeli 5 predstavljene ocene potencialnih prihrankov pri izvedbi čezmejnih transportov. Tudi v tem primeru sem upošteval le mejni regiji Slovenija in Avstrija ter Slovenija, Avstrija in Italija. Pri slednji regiji, ki je tudi prikazana na Sliki 1, so prihranki precej višji. Ta mejna regija bi lahko v prihodnosti postala precej zanimiva za izvajanje čezmejnih transportov. V analizi, ki jo je po naročilu Evropske komisije opravil Ramboll, so upoštevani le transporti od gotovinskih centrov in od podružnic centralnih bank. V analizo verjetno zato ni vključena depotna banka, ki deluje v Kopru v okviru Banke Koper in ki bi lahko opravljala čezmejne Transporte in deloma oskrbovala regijo na italijanski strani. Seveda bi bilo v tem primeru treba preveriti ambicije, torej pripravljenost in opremljenost omenjene banke, da se vključi v sistem oskrbe bank in trgovcev na drobno na drugi strani meje.

Tabela 5: Ocena celotnih prihrankov glede na potovalno razdaljo

Obmejno območje	Dolgor. transp. na dan	Kratk. transp. na dan	Povprečna razdalja (prihranek na transp.)	Dolgoročni transporti		Kratkoročni transporti	
				Povprečni prihranek	Povprečni prihranek	Povprečni prihranek	Povprečni prihranek
	transp./dan	transp. /dan	km/transp.	km /dan	km /dan	km /dan	km /dan
AT/SI	4	2	30	134	48.060	61	22.108
AT/SI/IT	12	5	62	724	260.582	333	119.868
Skupaj SI	16	7	92	858	308.642	394	141.976
Skupaj 19 regij	212	155	779	7.672	2.761.752	5.504	1.981.368

Vir: Ramboll, Potential market for Professional Cross-border Transport of Euro cash by Road between Euro-area Member States, 2010, str. 33.

Ramboll je oceno prihrankov razširil še naprej, tako da je ocenil prihranke na podlagi porabe goriva. Ocenil je tudi zmanjšanje izpustov CO₂, ki bi nastalo zaradi manjše potovalne razdalje. Pri tem je upošteval sledeče parametre:

- tip vozila: Mercedes Sprinter 315 ali 316, ki je tipično vozilo, ki ga uporabljajo družbe za prevoz gotovine v EU;
- poraba goriva za v celoti naloženo vozilo (3,5 ton), ki znaša med 1,2 in 1,3 l diesel goriva na 10 km;
- za vozilo, ki je v celoti blindirano se poraba goriva poveča za 20 – 25 %;
- Upoštevajoč navedeno in glede na to, da so vozila različno blindirana, je poraba goriva 1,4 l/10 km;
- emisija CO₂ je 0,31 kg/km.

Tabela 6: Ocena celotnih prihrankov goriva in emisije CO₂ pri čezmejnih transportih

Obmejn o območje	Poraba goriva (diesel)				Emisija CO ₂			
	Dolgoročno		Kratkoročno		Dolgoročno		Kratkoročno	
	Prihrane k na dan	Prihrane k na dan	Prihrane k na dan	Prihrane k na dan	Prihrane k na dan	Prihrane k na dan	Prihrane k na dan	Prihrane k na dan
	l/dan	l/leto	l/dan	l/leto	kg/dan	kg/leto	kg/dan	kg/leto
AT/SI	19	6.728	9	3.095	41	14.718	19	6.770
AT/SI/ IT	101	36.482	47	16.782	222	79.803	102	36.710
Skupaj SI	120	43.210	56	19.877	263	94.521	121	43.480
Skupaj 19 regij	1.074	386.645	771	277.391	2.349	845.787	1.686	606.794

Vir: Ramboll, Potential market for Professional Cross-border Transport of Euro cash by Road between Euro-area Member States, 2010, str. 34.

V Tabeli 6 so prikazani skupni dolgoročni prihranki v vseh 19 regijah in ločeno v dveh regijah, kjer nastopa tudi Slovenija. Dolgoročni prihranki so v regiji, kjer je prisotna tudi Slovenija, dvakrat višji kot pri kratkoročni varianti; in sicer ti znašajo 43.210 litrov goriva prihranka na letni ravni, kar predstavlja zmanjšanje emisij CO₂ za skoraj 95 ton na letni ravni. V vseh proučevanih regijah so ti prihranki še bistveno višji in znašajo 0,4 mio litrov prihranka goriva na leto in skoraj 900 ton manjšo emisijo CO₂ na leto.